

DOUĂ TACTICI ALE SOCIAL-DEMOCRAȚIEI
ÎN REVOLUȚIA DEMOCRATICĂ ¹

Scris în iunie-iulie 1905

*Publicat în iulie 1905, la Geneva,
într-o broșură editată de C.C.
al P.M.S.D.R.*

*Se tipărește după textul broșurii,
confruntat cu manuscrisul
și cu textul culegerii :
Vl. Ilin. „În 12 ani”. 1907*

N. Lenin. Deux tactiques.

Exist 1 fr. 25 cts. — 1 mk — 18 ch. — 25 cent.

Россійская Соціалъдемократическая Рабочая Партія.

ПРОЛЕТАРИИ ВСЕГДѢ СТРАНѢ СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

Н. ЛЕНИНЪ.

**ДВѢ ТАКТИКИ
СОЦІАЛЬДЕМОКРАТІИ
ВЪ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ
РЕВОЛЮЦІИ.**

Изданіе Центр. Ком. Р. С. Д. Р. П.

ЖЕНЕВА

Типографія Партія. 3, rue de la Colline 3.

1905.

Coperta broşurii lui V. I. Lenin „Două tactici
ale social-democraţiei în revoluţia democratică”. — 1905

Micşorat

P R E F A Ț Ă

Intr-un moment revoluționar este foarte greu să mergi în pas cu evenimentele, care oferă extraordinar de mult material nou pentru aprecierea lozincilor tactice ale partidelor revoluționare. Broșura de față a fost scrisă înainte de evenimentele de la Odesa *. Noi am mai arătat, în ziarul „Proletarii“³ (nr. 9, „Revoluția ne învață“) **, că aceste evenimente i-au silit chiar și pe social-democrații care au creat teoria răscoalei-proces și care erau împotriva propagandei pentru aducerea la putere a unui guvern revoluționar provizoriu să treacă, sau să înceapă să treacă, în mod efectiv de partea oponentilor lor. Revoluția ne învață, fără îndoială, cu o repeziciune și cu o temeinicie care par de necrezut în epocile de evoluție politică pașnică. Și, ceea ce este deosebit de important, ea învață nu numai pe conducători, ci și masele.

Nu încape nici o îndoială că revoluția va face ca masele muncitorești din Rusia să învețe social-democratismul. Ea va confirma în mod efectiv programul și tactica social-democrației, arătând care este adevărata natură a diferitelor clase sociale, dezvăluind caracterul burghez al democrației noastre și adevăratele tendințe ale țărănimii, care este revoluționară în spirit burghezo-democratic, dar care ascunde în sine nu ideea „socializării“, ci o nouă luptă de clasă, între burghezia țărănească și proletariatul agricol. Vechile iluzii ale vechiului narodnicism, care transpar cu atîta claritate, de pildă, în

* Este vorba de răscoala echipajului de pe crucișătorul „Kneaz Potemkin“². (Nota autorului la ediția din 1907. — Nota red.)

** Vezi volumul de față, pag. 131—132. — Nota red.

proiectul de program al „partidului socialist-revoluționar“⁴, și în problema dezvoltării capitalismului în Rusia, și în problema democratismului „societății“^{*} noastre, și în problema importanței pe care ar avea-o succesul deplin al unei răscoale țărănești, toate aceste iluzii vor fi spulberate fără cruțare și în mod definitiv de revoluție. Revoluția va fi pentru prima oară, pentru diferitele clase, un adevărat botez politic. Aceste clase vor ieși din revoluție cu o anumită fizionomie politică, care se va oglindi nu numai în programele și în lozincile tactice ale ideologilor lor, ci și în acțiunile politice deschise ale maselor.

Nu încape îndoială că revoluția ne va învăța pe noi și va face ca și masele populare să învețe. Dar chestiunea care se pune acum pentru un partid politic angajat în luptă este dacă vom ști să facem în așa fel ca și revoluția să învețe ceva de la noi, dacă vom ști să folosim justetea teoriei noastre social-democrate și legătura noastră cu proletariatul, singura clasă consecvent revoluționară, pentru a imprima revoluției un caracter proletar, pentru a o împinge, în mod efectiv și nu numai cu vorba, pînă la victoria adevărată, decisivă, pentru a paraliza nestatornicia, inconsecvența și încercările de trădare ale burgheziei democratice.

Toate eforturile noastre trebuie îndreptate spre atingerea acestui țel. Dar atingerea acestui țel depinde, pe de o parte, de justetea cu care apreciem situația politică, de caracterul just al lozincilor noastre tactice, iar pe de altă parte de felul cum vor fi sprijinite aceste lozinci de forța de luptă reală a maselor muncitorești. Toată munca obișnuită, regulată, curentă a tuturor organizațiilor și grupurilor partidului nostru – muncă de propagandă, de agitație și de organizare – este îndreptată spre întărirea și lărgirea legăturilor cu masele. Această muncă este întotdeauna necesară, dar într-un moment revoluționar ea poate, mai puțin ca oricînd, să fie socotită îndestulătoare. Într-un asemenea moment, clasa muncitoare tinde în mod instinctiv spre o acțiune revoluționară

^{*} Aici, ca și în alte locuri, Lenin folosește cuvîntul societate nu în sensul obișnuit, ci într-un sens mai restrîns, prin care se subînțelege pătura politiceste activă din rîndurile claselor dominante (burghezia liberală, intelectualii, funcționăria din aparatul de stat etc.). — *Nota trad.*

deschisă, și noi trebuie să știm să definim în mod just sarcinile acestei acțiuni, pentru a face apoi ca ele să fie cunoscute și înțelese pe scară cit mai largă. Nu trebuie să uităm că pesimismul curent, în ce privește legăturile noastre cu masele ascunde azi, în foarte dese cazuri, idei burgheze cu privire la rolul care revine proletariatului în revoluție. Va trebui, fără îndoială, să depunem încă multe, multe eforturi în direcția educării și organizării clasei muncitoare, dar toată problema care se pune astăzi este de a ști unde trebuie să se afle, sub raport politic, principalul centru de greutate al acestei educații și al acestei organizări: în sindicate și în asociațiile legale, sau în insurecția armată, în crearea unei armate revoluționare și a unui guvern revoluționar? Și într-un caz și în celălalt, clasa muncitoare își face educația și se organizează. Și educația și organizarea îi sînt, firește, necesare. Dar acum, în actuala revoluție, totul se reduce la a ști unde trebuie să se afle centrul de greutate al educării și organizării clasei muncitoare: în sindicate și în asociațiile legale, sau în insurecția armată, în crearea unei armate revoluționare și a unui guvern revoluționar?

Deznodămîntul revoluției depinde de faptul dacă clasa muncitoare va juca rolul de secundant al burgheziei, puternic prin asaltul pe care-l dă împotriva absolutismului, dar neputincios din punct de vedere politic, ori rolul de conducător al revoluției populare. Reprezentanții conștienți ai burgheziei își dau foarte bine seama de acest lucru. Tocmai de aceea revista „Osvobojdienie“⁵ laudă akimovismul, acest „economism“ din rîndurile social-democrației care pune *acum* pe primul plan sindicatele și asociațiile legale. Tocmai de aceea se arată d-l Struve (în nr. 72 al revistei „Osvobojdienie“) atît de încîntat de tendințele principale ale akimovismului care se manifestă în neoiskrism. Tocmai de aceea se năpustește el asupra detestatei îngustimi revoluționare a hotărîrilor adoptate de Congresul al III-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia⁶.

Lozincile tactice juste ale social-democrației prezintă, în momentul de față, o importanță cu totul deosebită pentru

conducerea maselor. Într-o perioadă revoluționară nu este nimic mai periculos decât să subapreciezi importanța unor lozinci tactice consecvente din punct de vedere principial. Așa, de pildă, „Iskra”⁷, în nr. 104, trece de fapt de partea opozițiilor ei din rândurile social-democrației, dar în același timp vorbește cu dispreț despre importanța lozincilor și a hotărârilor tactice care o iau înaintea vieții, care arată drumul pe care merge mișcarea, cu întregul ei șir de insuccese, greșeli etc. Dimpotrivă, elaborarea unor hotărâri tactice juste prezintă o importanță imensă pentru un partid care vrea să conducă proletariatul în spiritul principiilor consecvente ale marxismului, iar nu să se tîrască în coada evenimentelor. În rezoluțiile Congresului al III-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia și în acelea ale conferinței părții care s-a rupt de partid*, găsim o expunere cât se poate de precisă, de bine chibzuită și de completă a unor concepții tactice care nu au fost enunțate în mod întâmplător de diverși publiciști, ci adoptate de reprezentanți cu rol de răspundere ai proletariatului social-democrat. Partidul nostru se situează înaintea tuturor celorlalte partide, pentru că are un program precis, acceptat de toți. El trebuie să servească drept exemplu pentru toate celelalte partide și printr-o atitudine riguroasă față de propriile sale rezoluții tactice, spre deosebire de oportunismul burgheziei democratice de la „Osvojođenje” și de frazeologia revoluționară a socialiștilor-revoluționari, care abia în timpul revoluției și-au adus aminte să prezinte un „proiect” de program și să se întrebe, pentru prima oară, dacă revoluția care se desfășoară sub ochii lor are un caracter burghez.

Iată de ce socotim noi că o sarcină cât se poate de arzătoare a social-democrației revoluționare este aceea de a studia în mod minuțios rezoluțiile tactice adoptate de Congresul al III-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia și pe cele adoptate de conferință, de a preciza care sînt de-

* La Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. (Londra, mai 1905) au luat parte numai bolșevicii. La „conferință” (care s-a ținut tot atunci la Geneva) au luat parte numai menșevicii*, care în broșura de față sînt numiți adeseori „neoiskrîști”, deoarece, continuînd să editeze „Iskra”, ei au declarat, prin tovarășul lor de idei de atunci Troțki, că între „Iskra” veche și cea nouă este o prăpastie (Nota autorului la ediția din 1907. — Nota red.)

vierile lor de la principiile marxismului, de a ne edifica asupra sarcinilor concrete ale proletariatului social-democrat în revoluția democratică. Tocmai acest lucru își propune să-l facă broșura de față. Verificarea tacticii noastre din punctul de vedere al principiilor marxismului și al învățămintelor revoluției este necesară și pentru cei ce vor într-adevăr să pregătească unitatea de tactică ca bază pentru o viitoare unificare deplină a întregului Partid muncitoresc social-democrat din Rusia, și nu să se mărginească la simple îndemnuri verbale.

N. Lenin

Iulie 1905.

1. O PROBLEMĂ POLITICĂ VITALĂ

În momentul revoluționar prin care trecem noi azi, la ordinea zilei se află problema convocării unei adunări constituante a întregului popor. În ce privește modul de soluționare a acestei probleme, părerile sînt împărțite. Se conturează trei tendințe politice. Guvernul țarist admite necesitatea de a convoca pe reprezentanții poporului, dar nu vrea în nici un caz să admită ca adunarea lor să fie a întregului popor și să aibă un caracter de constituantă. Acest guvern, dacă e să dăm crezare informațiilor apărute în presă cu privire la activitatea comisiei Bulîghin⁹, pare să fie de acord cu convocarea unei adunări consultative alese în condiții cînd lipsește libertatea de agitație și cînd se aplică un sistem electoral cu un îngust caracter cenșitar sau bazat pe o strictă împărțire în stări sociale. Proletariatul revoluționar, în măsura în care este condus de social-democrație, cere trecerea întregii puteri în mâinile adunării constituante, și el luptă, în acest scop, nu numai pentru votul universal și pentru deplina libertate de agitație, dar și pentru răsturnarea imediată a guvernului țarist și înlocuirea lui cu un guvern revoluționar provizoriu. În sfîrșit, burghezia liberală, care își exprimă dezideratele prin glasul conducătorilor așa-zisului „partid constituțional-democrat”¹⁰, nu cere răsturnarea guvernului țarist, nu formulează lozincă unui guvern provizoriu și nu insistă asupra unor garanții reale pentru ca alegerile să fie pe deplin libere și corecte, pentru ca adunarea reprezentanților să poată fi într-adevăr a întregului popor și într-adevăr constituantă. În fond, burghezia liberală, care este singurul sprijin

social serios al curentului „osvobojenist“, caută să obțină o tranzacție cât mai pașnică între țar și poporul revoluționar, și anume o tranzacție care să-i asigure ei cât mai multă putere, iar poporului revoluționar – proletariatului și țărănimii – cât mai puțină.

Aceasta este situația politică în momentul de față. Acestea sînt cele trei tendințe politice principale care corespund celor trei forțe sociale principale din Rusia de azi. Despre felul cum își ascund „osvobojenişti“, sub o frazeologie pretins democratică, politica lor echivocă, adică – pentru a vorbi mai pe șleau și în termeni mai simpli – politica lor de trădare a revoluției, am mai vorbit în repetate rînduri în „Proletarii“ (nr. 3, 4, 5) *. Acum să vedem cum țin seama social-democrației de sarcinile momentului. Un material excelent în această privință ne oferă cele două rezoluții de curînd adoptate de Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. și de „conferința“ părții care s-a rupt de partid. Chestiunea : care dintre aceste rezoluții ia mai just în considerare momentul politic și definește mai just tactica proletariatului revoluționar, are o uriașă însemnătate, și orice social-democrat care dorește să-și îndeplinească în mod conștient îndatoririle de propagandist, de agitator și de organizator trebuie să studieze cu toată atenția această chestiune, lăsînd cu totul la o parte orice considerații străine de fondul ei.

Prin tactica unui partid se înțelege atitudinea lui politică sau caracterul, orientarea, metodele activității lui politice. Congresul partidului adoptă rezoluții tactice pentru a stabili în mod precis atitudinea politică a partidului, considerat ca un tot, în legătură cu noile sarcini sau față de o nouă situație politică. O asemenea situație nouă a fost creată de revoluția care a început în Rusia, adică de dezacordul total, hotărît și fățiș dintre imensa majoritate a poporului și guvernul țarist. Problema care se pune acum constă în a stabili care sînt mijloacele practice pentru convocarea unei adunări care să fie cu adevărat a întregului popor și cu adevărat constituantă (din punct de vedere teoretic, problema unei asemenea adunări a fost de mult rezolvată în mod oficial, și înaintea tuturor celorlalte partide, de către social-democrație în

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 254–263, 263–275, 289–295. — Nota red.

programul ei de partid). Dacă poporul este în dezacord cu guvernul și dacă masa a devenit conștientă de necesitatea de a crea o ordine nouă, atunci partidul care și-a pus ca scop să răstoarne guvernul trebuie să se gândească cu ce guvern să înlocuiască pe cel vechi, care urmează să fie răsturnat. Se naște o problemă nouă, aceea a unui guvern revoluționar provizoriu. Pentru a da un răspuns complet la această problemă, partidul proletariatului conștient trebuie să lămurească, în primul rînd, *importanța* pe care o are un guvern revoluționar provizoriu în actuala revoluție și în întreaga luptă a proletariatului în general; în al doilea rînd, *atitudinea* sa față de guvernul revoluționar provizoriu; în al treilea rînd, condițiile precise în care social-democrația poate trimite *reprezentanți* ai ei într-un asemenea guvern; în al patrulea rînd, condițiile pentru exercitarea unei presiuni *de jos* asupra acestui guvern, în cazul cînd el ar fi alcătuit fără participarea social-democraților. Numai dacă vor fi lămurite toate aceste probleme, atitudinea politică a partidului va fi, în această privință, principială, clară și fermă. Să vedem deci cum rezolvă aceste probleme rezoluția Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. Iată textul ei complet:

„Rezoluție cu privire la guvernul revoluționar provizoriu.

Luînd în considerație:

1) că atît interesele imediate ale proletariatului, cît și interesele luptei sale pentru scopul final al socialismului cer o libertate politică cît mai deplină și deci înlocuirea formei absolutiste de guvernare printr-o republică democratică;

2) că înfăptuirea republicii democratice în Rusia este posibilă numai în urma unei insurecții populare victorioase, al cărei organ să fie un guvern revoluționar provizoriu, singurul în stare să asigure libertatea deplină de agitație electorală și să convoace, pe baza votului universal, egal, direct și secret, o adunare constituantă care să exprime într-adevăr voința poporului;

3) că în condițiile orînduirii social-economice actuale această revoluție democratică nu va slăbi, ci va întări, în Rusia, dominația burgheziei, care la un moment dat va încerca inevitabil și prin orice mijloace să răpească proletariatului din Rusia o parte cît mai mare din cuceririle din perioada revoluționară, -

Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. hotărăște :

a) este necesar să se răspîndească în rîndurile clasei muncitoare o idee concretă asupra desfășurării celei mai probabile a revoluției și asupra necesității de a forma, într-un moment dat al revoluției, un guvern revoluționar provizoriu, de la care proletariatul va cere înlăptuirea tuturor revendicărilor politice și economice imediate cuprinse în programul nostru (programul-minimum) ;

b) în funcție de raportul de forțe și de alți factori care nu pot fi precis determinați dinainte, se admite intrarea împuțerniciților partidului nostru în guvernul revoluționar provizoriu, cu scopul de a duce o luptă necruțătoare împotriva tuturor încercărilor contrarevoluționare și de a apăra interesele de sine stătătoare ale clasei muncitoare ;

c) condiția indispensabilă pentru a intra într-un asemenea guvern este controlul sever al partidului asupra împuțerniciților săi și păstrarea neclintită a independenței social-democrației, care urmărește o revoluție socialistă deplină și este deci, în această măsură, un dușman neîmpăcat al tuturor partidelor burgheze ;

d) indiferent de faptul că intrarea reprezentanților social-democrației în guvernul revoluționar provizoriu va fi sau nu posibilă, trebuie propagată în păturile cele mai largi ale proletariatului ideea necesității unei presiuni permanente asupra guvernului provizoriu din partea proletariatului înarmat și condus de social-democrație, cu scopul de a apăra, consolida și lărgi cuceririle revoluției“.

2. CE NE DĂ REZOLUȚIA CONGRESULUI AL III-LEA AL P.M.S.D.R. CU PRIVIRE LA GUVERNUL REVOLUȚIONAR PROVIZORIU ?

Așa cum se vede din titlul ei, rezoluția Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. este în întregime și în mod exclusiv consacrată problemei unui guvern revoluționar provizoriu. Aceasta înseamnă că intrarea reprezentanților social-democrației în guvernul revoluționar provizoriu este înglobată aici ca parte integrantă a problemei. Pe de altă parte, aici este vorba numai de un guvern revoluționar provizoriu, și de

nimic altceva ; prin urmare, nu este cîtuși de puțin vorba, bunăoară, de „cucerirea puterii“ în general etc. A procedat oare just congresul lăsînd la o parte această problemă și altele asemănătoare ? Fără îndoială că a procedat just, din moment ce situația politică din Rusia nu pune de loc la ordinea zilei asemenea probleme. Dimpotrivă, întregul popor a pus la ordinea zilei răsturnarea absolutismului și convocarea unei adunări constituante. Congreșele partidului trebuie să-și propună spre rezolvare nu problemele pe care le-a atins, cu rost sau fără rost, cutare sau cutare publicist, ci pe acelea care au o serioasă însemnătate politică, datorită condițiilor momentului și cursului obiectiv al dezvoltării societății.

Ce importanță are, în revoluția actuală și în lupta generală a proletariatului, un guvern revoluționar provizoriu ? Rezoluția congresului explică acest lucru, atrăgînd din capul locului atenția asupra necesității de a instaura „o libertate politică cît mai deplină“ atît din punctul de vedere al intereselor imediate ale proletariatului, cît și din punctul de vedere al „scopului final al socialismului“. Or, o libertate politică deplină cere înlocuirea absolutismului țarist printr-o republică democratică, ceea ce a și fost prevăzut în programul partidului nostru. Sublinierea lozincii republicii democratice în rezoluția congresului este necesară din punct de vedere logic și principial, deoarece proletariatul, ca luptător de avangardă pentru democrație, caută să obțină tocmai libertatea deplină ; totodată această subliniere este cu atît mai indicată în momentul de față, cu cît la noi tocmai acum acționează, sub steagul „democratismului“, monarhiștii, și anume așa-zisul partid constituțional-„democrat“ sau „osvobojdenist“. Pentru instaurarea republicii este, bineînțeles, nevoie de o adunare a reprezentanților poporului, și anume de o adunare care să fie neapărat a întregului popor (aleasă prin vot universal, egal, direct și secret) și care să aibă un caracter constituent. Tocmai această necesitate o recunoaște, în continuare, rezoluția congresului. Dar ea nu se mărginește la atît. Pentru a instaura o ordine nouă, „care să exprime într-adevăr voința poporului“, nu este de ajuns ca adunării reprezentanților să i se dea denumirea de adunare constituentă. Trebuie ca această adunare să aibă puterea și dreptul de a constitui. Conștient de acest lucru, congresul nu se mărginește,

în rezoluția sa, la lozinca formală a unei „adunări constituante“, ci precizează și condițiile materiale fără care această adunare nu-și poate îndeplini cu adevărat misiunea. Această precizare a condițiilor în care o adunare constituantă cu numele poate deveni o adunare constituantă reală este o necesitate imperioasă, deoarece, așa cum am mai arătat în repetate rânduri, burghezia liberală, reprezentată prin partidul monarhist-constituțional, denaturează în mod intenționat lozinca adunării constituante a întregului popor, făcând din ea o vorbă goală.

În rezoluția congresului se spune că *numai* un guvern revoluționar provizoriu este în stare să garanteze libertatea deplină a agitației electorale și să convoace o adunare care să exprime într-adevăr voința poporului, și anume un guvern care să fie organul unei insurecții populare victorioase. Este oare justă această teză? Dacă se va gândi cineva să conteste valabilitatea ei, va trebui să afirme că guvernul țarist poate să nu dea mâna cu reacțiunea, că el este în stare să rămână neutru în alegeri, că s-ar putea ca el să se îngrijească de o exprimare reală a voinței poporului. Afirmațiile de acest fel sînt atît de absurde, că nimeni nu se va apuca să le apere în mod deschis, dar pe furis ele sînt strecurate, sub steagul liberal, tocmai de către osvobojenștii noștri. Cineva trebuie să convoace adunarea constituantă; cineva trebuie să asigure libertatea alegerilor și desfășurarea lor corectă; cineva trebuie să treacă întreaga forță și putere în mâinile acestei adunări; numai un guvern revoluționar, organ al insurecției, poate să dorească cu toată sinceritatea asemenea măsuri, numai el poate fi în stare să facă totul pentru îndeplinirea lor. Guvernul țarist se va opune în mod inevitabil unor asemenea măsuri. Un guvern liberal care ar recurge la o tranzacție cu țarul și nu s-ar sprijini în întregime pe insurecția populară n-ar fi în stare să dorească în mod sincer asemenea măsuri și nici să le îndeplinească, chiar dacă ar fi animat de cele mai sincere dorințe. Prin urmare, rezoluția congresului dă o lozincă democratică, care singură este justă și perfect consecventă.

Dar importanța pe care o prezintă un guvern revoluționar provizoriu ar fi incomplet și greșit apreciată dacă s-ar scăpa din vedere caracterul de clasă al revoluției democratice. De aceea rezoluția adaugă că această revoluție va face să se întărească

dominația burghezică. Acest lucru este inevitabil în orînduirea social-economică actuală, adică în orînduirea capitalistă. Iar întărirea dominației burgheziei asupra unui proletariat cît de cît liber politiceste va trebui să ducă neapărat la o înverșunată luptă pentru putere, la încercări desperate ale burgheziei „de a-i răpi proletariatului cuceririle din perioada revoluționară”. Luptînd pentru democrație în primele rînduri și în fruntea tuturor, proletariatul nu trebuie să uite nici un moment noile contradicții pe care le poartă în sînul ei democrația burgheză și noua luptă care se pregătește.

În partea din rezoluție pe care am examinat-o, importanța unui guvern revoluționar provizoriu este, așadar, pe deplin apreciată și în ce privește atitudinea lui față de lupta pentru libertate și pentru republică, și în ce privește atitudinea lui față de adunarea constituantă, și în ce privește atitudinea lui față de revoluția democratică, care curăță terenul pentru o nouă luptă de clasă.

Se pune apoi întrebarea : care trebuie să fie, în general, atitudinea proletariatului față de ideea unui guvern revoluționar provizoriu ? La aceasta rezoluția congresului răspunde, în primul rînd, prin sfatul direct, dat partidului, de a răspîndi în rîndurile clasei muncitoare convingerea că este necesară constituirea unui guvern revoluționar provizoriu. Clasa muncitoare trebuie să-și dea seama de această necesitate. În timp ce burghezia „democrată” lasă în umbră problema răsturnării guvernului țarist, noi trebuie s-o punem pe primul plan și să insistăm asupra necesității unui guvern revoluționar provizoriu. Mai mult decît atît : noi trebuie să prezentăm un program de acțiune pentru acest guvern, un program care să corespundă condițiilor obiective ale momentului istoric prin care trecem și sarcinilor democrației proletare. Acest program este întregul program-minimum al partidului nostru, un program de transformări politice și economice imediate care, pe de o parte, sînt complet realizabile în cadrul relațiilor sociale și economice existente, iar pe de altă parte sînt necesare pentru următorul pas înainte, pentru înfăptuirea socialismului.

Așadar, rezoluția clarifică pe deplin caracterul și scopul unui guvern revoluționar provizoriu. Prin originea sa și prin caracterul său esențial, acest guvern trebuie să fie un organ al insurecției populare. Prin menirea sa formală, el trebuie să

fie un instrument pentru convocarea unei adunări constituante a întregului popor. Prin conținutul activității sale, el trebuie să înfăptuiască programul-minimum al democrației proletare, singura în stare să asigure interesele poporului care a pornit răscola împotriva absolutismului.

Se va obiecta, poate, că un guvern provizoriu, prin faptul că e provizoriu, nu e în măsură să înfăptuiască un program pozitiv care n-a fost încă aprobat de întregul popor. O asemenea obiecție n-ar fi decît un sofism al reacționarilor și al adeptilor „absolutismului“. A nu înfăptui nici un program pozitiv înseamnă a tolera existența orînduicelilor iobăgiste ale putredului regim absolutist. Numai un guvern de trădători ai cauzei revoluției, și nu un guvern care este organul insurecției populare, ar putea să tolereze asemenea orînduiceli. Ar fi curată bătaie de joc dacă cineva ar propune să se renunțe la folosirea în mod efectiv a libertății întrunirilor atîta timp cît această libertate nu va fi recunoscută de adunarea constituantă, sub pretextul că adunarea constituantă ar putea foarte bine să nu recunoască o asemenea libertate ! Tot o bătaie de joc este și obiecția care se ridică împotriva înfăptuirii imediate a programului-minimum de către guvernul revoluționar provizoriu.

Să relevăm, în sfîrșit, că, fixînd ca sarcină pentru guvernul revoluționar provizoriu înfăptuirea programului-minimum, rezoluția înlătură, prin însuși acest fapt, absurdele idei semi-anarhiste despre înfăptuirea imediată a programului-maximum, despre cucerirea puterii în vederea revoluției socialiste. Gradul de dezvoltare economică al Rusiei (condiție obiectivă) și nivelul conștiinței de clasă și gradul de organizare al maselor largi ale proletariatului (condiție subiectivă, indisolubil legată de cea obiectivă) fac să nu fie cu putință o eliberare imediată și totală a clasei muncitoare. Numai niște oameni peste măsură de ignorați pot să nu țină seama de caracterul burghez al actualei revoluții democratice ; numai niște optimiști dintre cei mai naivi pot să scape din vedere cît de puțin știu încă masele de muncitori care sînt scopurile și mijloacele de înfăptuire a socialismului. Or, noi sîntem cu toții convinși că eliberarea muncitorilor nu poate fi decît opera muncitorilor înșiși ; fără conștiința și organizarea maselor, fără pregătirea și educarea lor prin luptă deschisă de clasă împotriva întregii burghezii,

nici vorbă nu poate fi de revoluție socialistă. Și, drept răspuns la obiecțiile anarhiste că amînăm revoluția socialistă, noi spunem : nu o amînăm, ci facem primul pas spre ea, prin singurul mijloc posibil, pe singura cale posibilă, și anume pe calea republicii democratice. Cine vrea să meargă spre socialism pe altă cale decît aceea a democratismului politic ajunge în mod inevitabil la concluzii absurde și reacționare, atît din punct de vedere economic cît și din punct de vedere politic. Dacă cutare sau cutare muncitor ne va întreba, la un moment dat, de ce să nu înfăptuim programul-maximum, îi vom răspunde arătîndu-i cît de străine sînt încă de socialism masele populare cu stare de spirit democratică, cît de nedezvoltate sînt încă contradicțiile de clasă, cît de neorganizați sînt încă proletarii. Căutați mai întîi să organizați sute de mii de muncitori în întreaga Rusie, să cîștigați simpatia a milioane de oameni pentru programul vostru ! Încercați să faceți acest lucru, fără să vă mîrginiți la vorbe anarhiste, răsunătoare, dar goale, și veți vedea numaidecît că înfăptuirea acestei organizări, că rîspîndirea acestei educații socialiste depinde de înfăptuirea cît mai deplină a transformărilor democratice.

Să mergem mai departe. O dată ce am arătat care e însemnătatea unui guvern revoluționar provizoriu și ce atitudine trebuie să adopte față de el proletariatul, se naște următoarea întrebare : este admisibilă intrarea noastră într-un astfel de guvern (acțiune de sus), și în ce condiții anume ? Care trebuie să fie acțiunea noastră de jos ? Rezoluția dă răspunsuri precise la aceste două întrebări. Ea declară categoric că, în principiu, intrarea unor reprezentanți ai social-democrației într-un guvern revoluționar provizoriu (în epoca revoluției democratice, a luptei pentru republică) *este admisibilă*. Prin această declarație noi ne delimităm în mod categoric atît de anarhiști, care în principiu dau un răspuns negativ la această întrebare, cît și de codiștii social-democrației (de felul lui Martînov și al neokriștilor), care *încearcă* să ne sperie cu perspectiva unei situații în care intrarea într-un asemenea guvern ar putea să devină necesară pentru noi. Prin această declarație Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. a respins definitiv părerea, emisă de noua „Iskră“, că intrarea social-democrațiilor într-un guvern revoluționar provizoriu ar fi o varietate a millerandis-

mului ¹¹, că o asemenea tactică ar fi, în principiu, inadmisibilă, întrucît ar însemna o consfințire a ordinii burgheze etc.

Dar se înțelege de la sine că problema admisibilității din punct de vedere principial nu rezolvă încă chestiunea utilității practice. În ce condiții este utilă folosirea acestui nou fel de luptă – lupta „de sus” – admis de congresul partidului? Se înțelege de la sine că nu se poate vorbi acum despre condițiile concrete, de pildă despre raportul de forțe etc., și rezoluția, firește, refuză să precizeze dinainte aceste condiții. Nici un om cu mintea întregă n-o să se apuce, în momentul de față, să prezică ceva în legătură cu problema care ne interesează. Ceea ce se poate preciza și trebuie precizat este caracterul și scopul intrării noastre în guvern. Și tocmai acest lucru îl face rezoluția, indicînd cele două scopuri ale participării: 1) luptă necruțătoare împotriva tentativelor contrarevoluționare și 2) apărarea intereselor proprii ale clasei muncitoare. Într-un moment cînd burghezi liberali încep să discute cu atîta ardoare despre psihologia reacțiunii (vezi „Scrisoarea deschisă”, cu conținut cît se poate de instructiv, a d-lui Struve în nr. 71 din „Osvobođenje”), căutînd să sperie poporul revoluționar și să-l facă să fie mai concesiv față de absolutism, într-un asemenea moment este cît se poate de nimerit ca partidul proletariatului să amintească de sarcina de a porni un adevărat război împotriva contrarevoluției. Marile probleme ale libertății politice și ale luptei de clasă se rezolvă, în ultimă analiză, numai prin forță, și noi trebuie să avem grijă de pregătirea, de organizarea acestei forțe și de folosirea ei activă, nu numai defensivă, ci și ofensivă. Îndelunga epocă de reacțiune politică ce domnește în Europa, aproape fără întrerupere, din timpul Comunei din Paris ne-a obișnuit prea mult cu ideea unei acțiuni numai „de jos”, ne-a deprins prea mult să vedem numai o luptă defensivă. Acum, fără îndoială, am intrat într-o epocă nouă; a început o perioadă de zguduiri politice și de revoluții. Într-o perioadă ca aceea prin care trece Rusia nu ne este permis să ne mărginim la vechiul șablon. Trebuie să propagăm ideea unei acțiuni de sus, să ne pregătim pentru acțiuni ofensive cît mai energice, să studiem condițiile și formele unor asemenea acțiuni. Dintre aceste condiții, două sînt puse pe primul plan de rezoluția congresului: una dintre ele privește latura formală a participării social-democrației la alcătuirea

unui guvern revoluționar provizoriu (un control riguros exercitat de către partid asupra împuterniciților săi), cealaltă se referă la însuși caracterul acestei participări (a nu pierde nici o clipă din vedere scopul urmărit : o revoluție socialistă deplină).

Așadar, după ce explică sub toate aspectele care va fi politica partidului nostru în cazul unei acțiuni „de sus” — acest nou fel de luptă, aproape nemaiîntâlnit pînă acum —, rezoluția prevede și cazul în care n-am reuși să acționăm de sus. Sîntem obligați, în orice caz, să acționăm de jos asupra guvernului revoluționar provizoriu. Pentru a exercita o asemenea presiune de jos, proletariatul trebuie să fie înarmat — fiindcă într-un moment revoluționar se ajunge foarte repede la un război civil deschis — și condus de social-democrație. Scopul presiunii armate exercitate de către proletariat este „apărarea, consolidarea și lărgirea cuceririlor revoluționare”, adică a cuceririlor care, din punctul de vedere al intereselor proletariatului, trebuie să conștie în împlinirea întregului nostru program-minimum.

Cu aceasta încheiem scurta analiză a rezoluției cu privire la guvernul revoluționar provizoriu adoptată de Congresul al III-lea. După cum se vede, această rezoluție explică și importanța noii probleme, și poziția partidului proletariatului în această problemă, și politica pe care trebuie s-o ducă partidul în cadrul guvernului revoluționar provizoriu și în afara lui.

Să examinăm acum rezoluția respectivă adoptată de „conferință”.

3. CE SE ÎNȚELEGE PRIN „VICTORIA HOTĂRÎTOARE A REVOLUȚIEI ASUPRA ȚARISMULUI” ?

Rezoluția „conferinței” este consacrată problemei „*cuceririi puterii și participării la alcătuirea unui guvern provizoriu*” *. După cum am mai arătat, în însuși acest mod de a pune problema există o confuzie. Pe de o parte, problema are aci un sens restrictiv : se vorbește numai despre intrarea noastră în-

* Textul complet al acestei rezoluții poate fi reconstituit de cititor după citatele date la pag. 400, 403—404, 407, 431 și 433—434 ale acestei broșuri. (Nota autorului la ediția din 1907. Vezi volumul de față, pag. 19—25, 29—30, 64, 68—69. — Nota red.)

tr-un guvern provizoriu și nu, în general, despre sarcinile partidului în ce privește guvernul revoluționar provizoriu. Pe de altă parte, se face confuzie între două probleme cu totul diferite : aceea a participării noastre la unul dintre stadiile revoluției *democratice* și aceea a revoluției *socialiste*. De bună seamă, „cucerirea puterii“ de către social-democrație este tocmai o revoluție socialistă, și nu poate fi nimic altceva, dacă e să folosim aceste cuvinte în înțelesul lor direct și obișnuit. Dar dacă e să le luăm în sensul cuceririi puterii nu pentru o revoluție socialistă, ci pentru una democratică, atunci ce rost are să vorbim nu numai despre intrarea într-un guvern revoluționar provizoriu, dar și despre „cucerirea puterii“ *in general* ? Se vede că „conferențistii“ * noștri nu prea știau nici ei despre ce anume trebuie să vorbească : despre revoluția democratică sau despre cea socialistă ? Cine a urmărit tot ce s-a scris în legătură cu această problemă știe că primul care a făcut această confuzie a fost tov. Martînov, în faimoasa sa broșură „Două dictaturi“ ; neiskriștii nu-și amintesc cu plăcere de modul cum a fost pusă problema (încă înainte de 9 ianuarie) în această lucrare, care este un model de codism, dar influența ei ideologică asupra conferinței nu poate fi pusă la îndoială.

Dar să lăsăm la o parte titlul rezoluției. Conținutul ei prezintă greșeli incomparabil mai profunde și mai serioase. Iată prima parte a acestei rezoluții :

„Victoria hotărîtoare a revoluției asupra țarismului poate fi marcată fie prin constituirea unui guvern provizoriu, ieșit dintr-o insurecție populară victorioasă, fie prin inițiativa revoluționară a cutărei sau cutărei instituții reprezentative, care, sub presiunea revoluționară directă a poporului, ar hotărî să organizeze o adunare constituantă a întregului popor“.

Ni se spune, așadar, că victoria hotărîtoare a revoluției asupra țarismului poate fi și o insurecție victorioasă și... o hotărîre a unei instituții reprezentative de a convoca o adunare constituantă ! Cum vine asta ? Ce înseamnă asta ? Victoria hotărîtoare poate fi marcată prin „hotărîrea“ de a organiza o adunare constituantă ?? Și o asemenea „victorie“ este pusă pe același plan cu aducerea la putere a unui guvern provizoriu „ieșit dintr-o insurecție populară victorioasă“ !! Conferința

* — „conferențistii“ — participanții la conferință. — Nota trad.

n-a observat că insurecția populară *victorioasă* și *trecerea puterii* în mâinile unui guvern provizoriu înseamnă o *victorie efectivă* a revoluției, în timp ce „hotărîrea“ de a organiza o adunare constituantă nu înseamnă decît o victorie a ei *în vorbe*.

Conferința menșevicilor neiskriști a căzut în aceeași greșală în care cad mereu liberalii, osvobojeniștii. Osvobojeniștii se dedau la o întregă frazeologie pe tema adunării „constituante“, închizînd cu pudicitate ochii asupra faptului că forța și puterea de stat rămîn în mâinile țarului și uitînd că pentru „a constitui“ trebuie să dispui de *puterea* necesară. Conferința a uitat, de asemenea, că de la „hotărîrea“ adoptată de niște reprezentanți, oricare ar fi ei, pînă la înfăptuirea ei mai este o cale lungă. Conferința a uitat de asemenea că, atîta timp cît puterea rămîne în mâinile țarului, orice hotărîri ale reprezentanților, oricare ar fi ei, rămîn o pălăvrăgeală tot atît de goală și de jalnică ca și „hotărîrile“ parlamentului de la Frankfurt, binecunoscut în istoria revoluției germane de la 1848. În „Noua gazetă renană“¹², Marx, reprezentant al proletariatului revoluționar, a biciuit cu un sarcasm necruțător pe „osvobojeniștii“ liberali de la Frankfurt tocmai pentru că rosteau cuvinte frumoase, că adoptau tot felul de „hotărîri“ democratice, „instituiau“ tot felul de libertăți, și în realitate lăsau puterea în mâinile regelui și nu organizau o luptă armată împotriva forței militare de care dispunea regele. Și, în timp ce osvobojeniștii de la Frankfurt pălăvrăgeau, regele a reușit să cîștige timp, să-și întărească forțele militare, și contrarevoluția, sprijinindu-se pe o forță reală, a zdrobit definitiv pe democrați, cu toate „hotărîrile“ lor minunate.

Conferința a identificat cu o victorie hotărîtoare un lucru căruia îi lipsește tocmai condiția hotărîtoare pentru a fi o victorie. Cum de au putut să cadă în această greșală niște social-democrați care recunosc programul republican al partidului nostru? Pentru a înțelege acest fenomen ciudat, trebuie să vedem ce spune rezoluția Congresului al III-lea despre partea care s-a rupt de partid *. Această rezoluție constată

* Reproducem textul complet al acestei rezoluții: „Congresul constată că în rîndurile P.M.S.D.R., încă din vremea luptei sale împotriva «economismului», se mențin pînă în prezent, într-o măsură diferită și în diverse privințe, nuanțe înrudite cu acest curent, caracterizate prin tendința comună de a diminua importanța elementului conștient în lupta proletară, subordonîndu-l elemen-

că în partidul nostru continuă să existe diferite curente „înrudite cu «economismul»“. Conferențiștii noștri (doar nu degeaba se află ei sub conducerea ideologică a lui Martinov), atunci cînd vorbesc despre revoluție, raționează întocmai cum raționau „economisții“ cînd vorbeau despre lupta politică sau despre ziua de lucru de 8 ore. „Economisții“ puneau numai-decît în funcțiune „teoria stadiilor“ : 1) luptă pentru drepturi ; 2) agitație politică ; 3) luptă politică ; sau : 1) ziua de lucru de 10 ore ; 2) de 9 ore ; 3) de 8 ore. Știm cu toții destul de bine care au fost rezultatele acestei „tactici-proces“. Acum ni se propune ca, în prealabil, să împărțim frumușel și revoluția în stadii : 1) țarul convoacă o instituție reprezentativă ; 2) această instituție reprezentativă „hotărăște“, sub presiunea „poporului“, să organizeze o adunare constituantă ; 3) ...asupra stadiului al treilea menșevicii încă n-au căzut de acord ; ei au uitat că presiunea revoluționară a poporului se lovește de presiunea contrarevoluționară a țarismului și că, de aceea, sau „hotărîrea“ rămîne nerealizată, sau lucrurile sînt hotărîte, iarăși, de victoria sau de înfrîngerea insurecției populare. Rezoluția conferinței seamănă întocmai cu următorul raționament al „economisților“ : victoria hotărîtoare a muncitorilor poate fi marcată fie prin îndeplinirea revoluționară a zilei de lucru de 8 ore, fie prin acordarea zilei de lucru de zece ore și prin „hotărîrea“ de a trece la ziua de nouă ore... Ceea ce e același lucru.

Ni se va obiecta, poate, că autorii acestei rezoluții n-au avut de gînd să *identifice* victoria insurecției cu „hotărîrea“ adop-

tului spontan. În problema organizatorică, exponenții acestor nuanțe formulează în teorie principiul organizării-proces, care nu corespunde muncii sistematic organizate a partidului, în timp ce în practică ei promovează, într-o mulțime de cazuri, un sistem de abateri de la disciplina de partid, iar în alte cazuri, propovăduind în rîndurile părții celei mai puțin conștiente a partidului o largă aplicare a principiului electiv, fără a ține seama de condițiile obiective ale realității din Rusia, încearcă să submineze singurele baze în prezent posibile ale legăturii de partid. În problemele tactice ei se manifestă prin tendința de a restrînge amploarea muncii de partid, pronunțîndu-se împotriva unei tactici de partid complet independente față de partidele burgheze liberale, împotriva ideii că este de dorit și posibil ca partidul nostru să-și asume un rol organizator în insurecția populară, împotriva participării partidului nostru, indiferent de condițiile existente, la alcătuirea unui guvern democrat-revoluționar provizoriu.

Congresul recomandă tuturor membrilor de partid să ducă, pretutindeni, o energetică luptă ideologică împotriva abaterilor parțiale de acest fel de la principiile social-democrației revoluționare, dar în același timp ei consideră că persoanele care, într-o măsură sau alta, aderă la asemenea concepții nu pot face parte din organizațiile de partid decît cu condiția neapărată ca aceste persoane, recunoscînd congresele partidului și statutul lui, să se supună pe de-a-ntregul disciplinei de partid“. (Nota autorului la ediția din 1907. — *Nota red.*)

tată de o instituție reprezentativă convocată de țar, că ei n-au vrut decît să indice tactica pe care trebuie s-o aplice partidul într-un caz și în celălalt. La această obiecție noi răspundem : 1) textul rezoluției califică, fără înconjur și fără nici un echivoc, *hotărîrea* unei instituții reprezentative drept „o victorie hotărîtoare a revoluției asupra țarismului“. Poate că aceasta se datorește unei redactări neglijente, care ar putea fi îndreptată pe baza proceselor-verbale ; dar, atîta timp cît ea n-a fost îndreptată, sensul acestei redactări poate fi numai unul, și el este pe de-a-ntregul *osvobojdenist*. 2) Modul „osvobojdenist“ de a gîndi, în care au căzut autorii rezoluției, iese și mai mult în relief în alte scrieri publicistice ale neoiskriștilor. De pildă, în organul Comitetului din Tiflis, „Soțial-Demokrat“¹³ (apare în limba gruzină ; peste măsură de laudat în nr. 100 al „Iskrei“), articolul „Zemski sobor și tactica noastră“ merge pînă acolo încît afirmă că „tactica“ „care alege drept centru al acțiunii noastre Zemski sobor“ (despre a cărui convocare, adăugăm noi, nu știm încă nimic precis !) „*este mai avantajoasă pentru noi*“ decît „tactica“ insurecției armate și a constituirii unui guvern revoluționar provizoriu. Vom reveni, mai departe, asupra acestui articol. 3) Nu putem avea nimic împotriva unei discuții prealabile asupra tacticii pe care trebuie s-o urmeze partidul în cazul unei victorii a revoluției, în cazul înfrîngerii ei, în cazul unei victorii a insurecției, în cazul cînd insurecția n-ar reuși să se afirme ca o forță serioasă. Este posibil ca guvernul țarist să reușească să convoace o adunare reprezentativă cu scopul de a ajunge la o tranzacție cu burghezia liberală, — rezoluția Congresului al III-lea, prevăzînd această eventualitate, vorbește deschis de „politică fățarnică“, de „pseudodemocratism“, de „forme caricaturale de reprezentanță populară de felul așa-numitului Zemski sobor“*. Dar

* Iată textul acestei rezoluții cu privire la atitudinea față de tactica guvernului în ajutorul revoluției :

„Luînd în considerație că, în scopul menținerii sale, guvernul, intensificînd, în perioada revoluționară prin care trecem, obișnuitele represii îndreptate îndeosebi împotriva elementelor conștiente ale proletariatului, totodată : 1) încearcă, prin concesiile și făgăduielile de reforme, să pervertească din punct de vedere politic clasa muncitoare și s-o abată astfel de la lupta revoluționară ; 2) îmbracă, în același scop, politica sa fățarnică de concesiile în forme pseudodemocratice, începînd cu invitarea adresată muncitorilor de a-și alege reprezentanți în comisii și în consfătuiri și terminînd cu crearea unor forme caricaturale de reprezentanță populară, de felul așa-numitului Zemski sobor ; 3) organizează așa-zisele sute negre și ridică împotriva revoluției, în general,

realitatea e că toate acestea nu se spun în rezoluția despre guvernul revoluționar provizoriu, căci ele n-au nici o legătură cu un asemenea guvern. Această împrejurare face ca problema insurecției și a constituirii unui guvern revoluționar provizoriu să cadă pe planul al doilea, schimbă datele problemei etc. Dar în momentul de față nu este vorba de posibilitatea de a recurge la tot felul de combinații, de faptul că este posibilă atât victoria cât și înfrângerea, că pot fi urmate atât căile directe cât și cele ocolite, ci de faptul că unui social-democrat nu-i este permis să provoace confuzie în mintea muncitorilor asupra adevăratei căi revoluționare, nu-i este permis să numească, în manieră osvobođenistă, victorie hotărâtoare un lucru căruia îi lipsește condiția *esențială* pentru a fi o victorie. Este posibil ca și ziua de lucru de 8 ore să nu o căpătăm dintr-o dată, ci pe o cale lungă și ocolită, dar ce veți spune despre un om care va califica drept o victorie a muncitorilor o asemenea stare de neputință, o asemenea slăbiciune a proletariatului care îl face *incapabil* să împiedice târăgănelile, amînările, tocmeala, trădarea și reacțiunea? Este posibil ca revoluția rusă să se termine printr-un „avorton constituțional“, cum a spus cândva ziarul „Vpered“*, dar poate oare această împrejurare să constituie o justificare pentru un social-democrat care în ajunul luptei hotărâtoare ar spune despre acest avorton că reprezintă

toate elementele reacționare, inconștiente sau orbite de ură de rasă sau religioasă din rîndurile poporului, —

Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. hotărăște să ceară tuturor organizațiilor de partid ca :

a) demască scopurile reacționare ale concesiilor guvernului, pe de o parte să sublinieze, în activitatea lor de agitație și propagandă, caracterul forțat al acestor concesi, iar pe de altă parte să sublinieze completa imposibilitate în care se află absolutismul de a efectua reforme care să satisfacă proletariatul ;

b) folosind posibilitățile pe care le oferă agitația electorală, să explice muncitorilor adevăratul sens al unor asemenea măsuri ale guvernului și să arate necesitatea pentru proletariat de a se convoca pe cale revoluționară o adunare constituantă, aleasă prin vot universal, egal, direct și secret ;

c) să organizeze proletariatul în vederea introducerii imediate, pe cale revoluționară, a zilei de lucru de 8 ore și a satisfacerii altor revendicări ale clasei muncitoare care stau la ordinea zilei ;

d) să organizeze rezistența armată împotriva acțiunilor întreprinse de sutele negre și de celelalte elemente reacționare, conduse de guvern“. (Nota autorului la ediția din 1907. — *Nota red.*)

* Ziarul „Vpered“ din Geneva a început să apară în ianuarie 1905, ca organ al părții bolșevice a partidului. Din ianuarie pînă în mai au apărut 18 numere. În această lună, în locul acestui ziar a început să apară „Proletarii“ ca Organ Central al P.M.S.D.R., pe baza unei hotărâri adoptate de Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. (congresul a avut loc în cursul lunii mai, la Londra ; menșevicii n-au venit la acest congres, ci au organizat o „conferință“ a lor la Geneva). (Nota autorului la ediția din 1907. — *Nota red.*)

„o victorie hotărîtoare asupra țarismului“ ? Este posibil, în cel mai rău caz, ca nu numai să nu cucerim republica, dar și ca constituția să aibă un caracter iluzoriu, să fie o constituție „șipovistă“¹⁴, dar i-ar fi oare permis unui social-democrat să escamoteze lozincă republicii, formulată de noi ?

Firește, neoiskriștii n-au ajuns încă pînă la escamotarea acestei lozinci. Dar în ce măsură și-au pierdut ei spiritul revoluționar, în ce măsură filozofarea lor sterilă îi face să nu vadă care sînt sarcinile arzătoare ale momentului, o dovedește deosebit de concret faptul că în rezoluția lor ei *au uitat* să vorbească tocmai despre republică ! Este de necrezut, dar așa stau lucrurile. Toate lozincile social-democrației sînt confirmate, repetate, lămurite și precizate de diferitele rezoluții ale conferinței și nici alegerea de către muncitori a împuterniciților și delegaților pe întreprinderi n-a fost uitată, dar nu s-a găsit prilejul, în rezoluția cu privire la guvernul revoluționar provizoriu, să se amintească despre republică. Să vorbești de „victoria“ insurecției populare, de constituirea unui guvern revoluționar provizoriu și să nu arăți raportul care există între acești „pași“ și aceste acțiuni și cucerirea republicii, înseamnă să scrii o rezoluție merită nu să te pună în fruntea luptei proletariului, ci să te facă să șchiopătezi în coada mișcării proletare.

În concluzie, prima parte a rezoluției (1) n-a lămurit de loc însemnătatea unui guvern revoluționar provizoriu din punctul de vedere al luptei pentru republică și al asigurării unei adunări care să fie cu adevărat populară și cu adevărat constituantă ; 2) a provocat o adevărată confuzie în conștiința democratică a proletariatului, punînd pe aceeași treaptă o victorie hotărîtoare a revoluției asupra țarismului cu o stare de lucruri în care lipsește tocmai condiția esențială pentru o adevărată victorie.

4. LICHIDAREA REGIMULUI MONARHIC ȘI REPUBLICA

Să trecem la partea următoare a rezoluției :

„...Și într-un caz și în altul, această victorie va constitui începutul unei noi faze a epocii revoluționare.

Sarcina pe care condițiile obiective ale dezvoltării sociale o pun în mod spontan acestei noi faze este lichidarea definitivă a între-

gului regim monarho-feudal în procesul luptei care are loc între elementele societății burgheze politicește eliberate, pentru realizarea intereselor lor sociale și pentru deținerea nemijlocită a puterii.

Tocmai de aceea un guvern provizoriu care ar lua asupra sa înfăptuirea sarcinilor acestei revoluții, care prin caracterul ei istoric este o revoluție burgheză, ar trebui ca, reglementînd lupta dintre clasele opuse ale națiunii în curs de eliberare, nu numai să împingă înainte dezvoltarea revoluționară, ci să și lupte împotriva acelor factori ai acestei dezvoltări care pun în primejdie bazele regimului capitalist“.

Să ne oprim asupra acestor pasaje, care constituie o parte de sine stătătoare a rezoluției. Ideea principală a raționamentelor reproduse de noi aici coincide cu cea expusă la punctul 3. al rezoluției congresului. Dar la o confruntare a acestor părți analoge din ambele rezoluții ne izbește numaidecît atenția următoarea deosebită fundamentală. Rezoluția congresului, după ce caracterizează în cîteva cuvinte baza social-economică a revoluției, își fixează toată atenția asupra luptei, bine determinate, dintre clase pentru anumite cuceriri și pune pe primul plan sarcinile deosebit de actuale ale proletariatului. Rezoluția conferinței, după ce face o descriere lungă, nebuloasă și confuză a bazei social-economice a revoluției, vorbește în chip foarte neclar despre lupta pentru anumite cuceriri și lasă cu totul în umbră sarcinile deosebit de actuale ale proletariatului. Rezoluția conferinței vorbește despre lichidarea vechii orînduiri în procesul luptei care are loc între diferitele elemente ale societății. Rezoluția congresului spune că noi, partidul proletariatului, trebuie să procedăm la această lichidare, că a efectua o adevărată lichidare nu înseamnă altceva decît a instaura republica democrată, că această republică trebuie s-o cucerim, că pentru apărarea ei și pentru libertate deplină noi vom lupta nu numai împotriva absolutismului, dar și împotriva burgheziei, atunci cînd va încerca (și ea va încerca neapărat) să ne răpească ceea ce am cucerit. Rezoluția congresului cheamă la luptă o anumită clasă, pentru un scop imediat, bine determinat. Rezoluția conferinței face diverse raționamente pe tema luptei dintre diferitele forțe. O rezoluție exprimă psihologia luptei active, iar cealaltă pe aceea a contemplării pasive; una e pătrunsă de chemarea la acțiune vie, pe cînd cealaltă e plină de filozofare sterilă. Ambele rezoluții declară că revoluția care se desfășoară în momentul de față nu este pentru noi decît

primul pas, care va fi urmat de al doilea, dar de aici una dintre ele trage concluzia că acest prim pas trebuie făcut cât mai repede și lichidat cât mai repede, că trebuie să cucerim republica, să zdrobim fără cruțare contrarevoluția și să pregătim terenul pentru al doilea pas. Cealaltă rezoluție însă se pierde, ca să zicem așa, într-o descriere prolixă a primului pas și (iertată-mi această exeresie vulgară) rumegă ideile sugerate de el. Rezoluția congresului ia ideile vechi și veșnic noi ale marxismului (despre caracterul burghez al revoluției democratice) ca preambul sau ca o primă premisă pentru concluziile sale asupra sarcinilor progresiste ale clasei de avangardă, care luptă și pentru revoluția democratică, și pentru cea socialistă. Rezoluția conferinței rămâne doar la preambul, rumegându-l și comentându-l în fel și chip.

Aceasta este tocmai deosebirea care împarte, de multă vreme, pe marxiștii ruși în două aripi : una a acelor care filozofează și alta a acelor care luptă – în vremurile de mult apuse ale marxismului legal ; una economistă și alta politică – în epoca în care începe o mișcare de masă. Din teza justă a marxismului cu privire la profundele rădăcini economice ale luptei de clasă în general, și ale luptei politice în special, „economisții” trăgeau concluzia originală că trebuie să întorcem spatele luptei politice și să frânăm dezvoltarea ei, că trebuie să-i reducem amploarea și să-i diminuăm sarcinile. Adepții luptei politice, dimpotrivă, trăgeau din aceleași teze altă concluzie, și anume : cu cât sînt astăzi mai adînci rădăcinile luptei noastre, cu atît mai amplă, mai curajoasă, mai hotărîtă și mai plină de inițiativă trebuie să fie această luptă. Aceeași controversă are loc și astăzi, într-o situație nouă, sub o altă formă. Din tezele potrivit cărora revoluția democratică nu este încă o revoluție socialistă, că ea „interesează” nu numai pe cei neavuți, că ea își are rădăcinile cele mai adînci în nevoile și trebuințele de neînăturat ale întregii societăți burgheze, luată în ansamblu, din aceste teze tragem concluzia că clasa înaintată trebuie să-și fixeze cu și mai multă îndrăzneală sarcinile ei democratice, că trebuie să le formuleze pînă la capăt, cu și mai multă precizie, că trebuie să lanseze imediat lozinca republicii, să propage ideea necesității unui guvern revoluționar provizoriu și a zdrobirii necruțătoare a contrarevoluției. Oponenții noștri însă, neoiscriștii, deduc din aceleași

teze că nu trebuie duse pînă la capăt toate concluziile democratice, că printre lozincile practice poate să figureze și aceea a republicii, că ne este permis să nu propagăm ideea necesității unui guvern revoluționar provizoriu, că și hotărîrea de a convoca o adunare constituantă poate fi considerată drept o victorie hotărîtoare, că putem să nu trasăm sarcina de a lupta împotriva contrarevoluției ca pe o sarcină efectivă a noastră, ci să o înecăm în referirea vagă (și greșit formulată, după cum vom vedea de îndată) la „procesul luptei“. Acesta nu este un limbaj de militant politic, ci unul de arhivar !

Și cu cît veți analiza mai atent fiecare formulare în parte din rezoluția neoiscriștilor, cu atît vor deveni mai vizibile particularitățile ei esențiale, arătate de noi mai sus. Ni se vorbește, bunăoară, despre „procesul luptei dintre elementele societății burgheze politicește eliberate“. Știind care e subiectul rezoluției (guvern revoluționar provizoriu), întrebăm cu nedumerire : dacă e să vorbim de pe acum despre un proces al luptei, apoi cum pot fi trecute sub tăcere elementele care *subjugă* politicește societatea burgheză ? Cred oare conferențiștii că, din moment ce au făcut presupunerea că revoluția a ieșit învingătoare, asemenea elemente au și dispărut ? O asemenea idee ar fi, în general, o absurditate, și, mai cu seamă, ar fi o dovadă de nemărginită naivitate politică și de miopie politică. După victoria revoluției asupra contrarevoluției, aceasta din urmă nu va dispărea, ci, dimpotrivă, va începe în mod inevitabil o luptă nouă, care va fi și mai înverșunată. Consacrînd rezoluția noastră unei analize a sarcinilor ce ne revin după victoria revoluției, sîntem obligați să dăm o deosebită atenție sarcinilor impuse de necesitatea de a respinge ofensiva contrarevoluției (așa cum s-a și făcut în rezoluția congresului), și nu să înecăm aceste sarcini politice, imediate, arzătoare, actuale ale unui partid de luptă în considerații generale despre ceea ce se va întîmpla *după* actuala epocă revoluționară, despre ceea ce va fi atunci cînd va exista deja „o societate politicește *eliberată*“. Așa cum „economisții“, invocînd unele adevăruri generale despre subordonarea politicului față de economic, căutau să-și ascundă incapacitatea lor de a înțelege sarcinile politice ale zilei, tot așa și neoiscriștii, recurgînd la unele adevăruri generale despre lupta din cadrul societății politicește *eliberate*, încearcă să-și mas-

cheze incapacitatea lor de a înțelege care sînt sarcinile revoluționare actuale ale *eliberării* politice a acestei societăți.

Luați, de pildă, expresia „lichidarea definitivă a întregului regim monarho-feudal“. În limbajul comun, prin lichidarea definitivă a regimului monarhic se înțelege instaurarea unei republici democratice. Dar bunului nostru Martînov și admiratorilor lui această expresie li se pare prea simplă și prea limpede. Ei vor neapărat „să aprofundeze“ și să se exprime „mai savant“. Se fac astfel eforturi ridicole de a da dovadă de profunzime de idei, pe de o parte, iar pe de altă parte în loc de a formula o lozincă se face o descriere, în locul îndemnului de a merge cu curaj înainte rezultă un fel de a privi cu melancolie înapoi. Ca și cum am avea în fața noastră nu niște oameni vii, care chiar acum, imediat, vor să lupte pentru republică, ci niște mumii înțepenite, care examinează problema sub specie aeternitatis *, din punctul de vedere al plusquam-perfectului **.

Să mergem mai departe : „...un guvern provizoriu... ar lua asupra sa îndeplinirea sarcinilor acestei... revoluții burgheze...“ Tocmai aici s-a vădit imediat că conferențiștii noștri au scăpat din vedere problema concretă care stă în fața conducătorilor politici ai proletariatului. Problema concretă a unui guvern revoluționar provizoriu a dispărut din câmpul lor vizual, fiind acoperită de aceea a șirului de guverne viitoare, care vor realiza sarcinile revoluției burgheze în general. Dacă vreți să priviți problema sub aspectul ei „istoric“, apoi exemplul oricăreia dintre țările europene vă va arăta că tocmai o serie de guverne care n-au fost de loc „provizorii“ au realizat sarcinile istorice ale revoluției burgheze, că chiar și guvernele care au învins revoluția s-au văzut nevoite să realizeze sarcinile istorice ale acestei revoluții învinse. Dar „un guvern revoluționar provizoriu“ nu este de loc ceea ce credeți dv. : acest nume se dă guvernului unei epoci revoluționare care ia imediat locul guvernului răsturnat și care se sprijină pe insurecția poporului, iar nu pe niște instituții reprezentative, ieșite din popor. Guvernul revoluționar provizoriu este un organ de luptă pentru victoria imediată a revoluției, pentru respingerea imediată a tentativelor contrarevoluționare, și nicidecum un organ menit

* — din punctul de vedere al veșniciei — *Nota trad.*

** — al mai mult ca perfectului. — *Nota trad.*

să realizeze sarcinile istorice ale revoluției burgheze în general. Să lăsăm, domnilor, în seama viitorilor istorici de la viitoarea „Russkaia Starina“¹⁵ să stabilească ei care anume dintre sarcinile revoluției burgheze au fost realizate de noi împreună cu voi sau de cutare sau cutare guvern – treaba asta s-ar putea face și peste 30 de ani ; noi însă trebuie să dăm acum lozinci și indicații practice în vederea luptei pentru republică și a unei participări cât mai energice a proletariatului la această luptă.

Din motivele arătate, și ultimele teze din acea parte a rezoluției care a fost citată de noi sînt nesatisfăcătoare. Extrem de nefericită sau, cel puțin, stîngace este expresia după care guvernul provizoriu ar trebui „să reglementeze“ lupta dintre clasele opuse : marxistii n-ar trebui să folosească o asemenea formulare liberal-osvobojdenistă, care te face să crezi în posibilitatea unor guverne care n-ar fi niște organe ale luptei de clasă, ci niște „regulatoare“ ale ei... Guvernul ar trebui „nu numai să împingă înainte dezvoltarea revoluționară, ci să și lupte împotriva acelor factori ai acestei dezvoltări care pun în primejdie bazele regimului capitalist“. Un asemenea „factor“ este tocmai proletariatul, în numele căruia vorbește rezoluția ! În loc să ni se arate cum anume trebuie proletariatul, în momentul de față, „să împingă înainte dezvoltarea revoluționară“ (s-o împingă mai departe decît ar vrea s-o facă burghezia constituționalistă), în loc să fim sfătuiți să ne pregătim într-un anumit fel pentru a lupta împotriva burgheziei, atunci cînd ea se va întoarce împotriva cuceririlor revoluției, în loc de toate acestea ni se oferă o descriere generală a unui proces în care nu se spune nimic despre sarcinile concrete ale activității noastre. Felul în care își expun neoiskriștii ideile lor ne amintește de părerea lui Marx (în celebrele sale „teze“ asupra lui Feuerbach) despre materialismul vechi, străin de ideea dialecticii. Filozofii, spunea Marx, n-au făcut decît să interpreteze lumea în moduri diferite ; este vorba însă de a o schimba¹⁶. La fel și neoiskriștii pot să descrie și să lămurească destul de bine procesul luptei care se desfășoară sub ochii lor, dar ei sînt cu totul incapabili să dea o lozincă justă în această luptă. Mărșăluind cu mult zel, dar conducînd prost, ei subestimează însemnătatea concepției materialiste a istoriei

prin faptul că ignorează rolul activ, conducător și îndrumător pe care pot și trebuie să-l joace în istorie partidele care au înțeles condițiile materiale ale revoluției și care s-au situat în fruntea claselor înaintate.

5. CUM TREBUIE „ÎMPINSĂ ÎNAINTE REVOLUȚIA“ ?

Să reproducem un alt pasaj din rezoluție :

„În asemenea condiții, social-democrația trebuie să caute să se mențină, în tot cursul revoluției, pe o poziție care să-i asigure cel mai bine posibilitatea de a împinge înainte revoluția, să nu-i lege mâinile în lupta împotriva politicii inconsecvente și egoiste a partidelor burgheze și s-o apere de pericolul dizolvării ei în democrația burgheză.

De aceea social-democrația nu trebuie să-și pună ca scop să cucerească puterea sau s-o împartă cu alții în cadrul guvernului provizoriu, ci trebuie să rămână un partid de extremă opoziție revoluționară“.

Sfatul de a ocupa o poziție care să asigure cel mai bine posibilitatea de a împinge înainte revoluția ne place foarte, foarte mult. Numai că am dori ca, în afară de acest sfat bun, să ni se arate în mod deschis cum anume trebuie social-democrația să împingă înainte revoluția acum, în situația politică actuală, într-o epocă de zvonuri, presupuneri, discuții și proiecte de convocare a reprezentanților poporului. Poate oare, în momentul de față, să împingă înainte revoluția cineva care nu înțelege ce pericol prezintă teoria osvobojdenistă care preconizează o „înțelegere“ a poporului cu țarul, cineva care denumește victorie simplă „hotărâre“ de a convoca o adunare constituantă și care nu-și pune drept sarcină propagarea activă a ideii că este necesar un guvern revoluționar provizoriu ? cineva care pune în umbră lozinca republicii democratice ? În realitate, asemenea oameni *împing înapoi revoluția*, pentru că din punct de vedere *practic-politic* ei s-au oprit la nivelul poziției *osvobojdeniste*. Ce folos că ei recunosc programul care cere înlocuirea absolutismului prin republică, dacă dintr-o rezoluție asupra tacticii, care stabilește sarcinile actuale și imediate ale partidului într-un moment revoluționar, lipsește lozinca luptei pentru republică ? Fiindcă tocmai poziția osvobojdenistă, poziția burgheziei constituționaliste, se caracteri-

zează de fapt, în momentul de față, prin aceea că hotărîrea de a convoca o adunare constituantă a întregului popor este privită ca o victorie hotărîtoare, în timp ce despre guvernul revoluționar provizoriu și despre republică nu se spune, din prudență, nici un cuvînt ! Pentru a împinge revoluția înainte, adică dincolo de limita la care o împinge burghezia monarhistă, este necesar să fie lansate, subliniate în mod stăruitor și puse pe primul plan lozincile care *exclud* „inconsecvența” democrației burgheze. În momentul de față există *doar două* asemenea lozinci : 1) guvern revoluționar provizoriu și 2) republică, pentru că lozinca unei adunări constituante a întregului popor a fost *îmbrățișată* de burghezia monarhistă (vezi programul „Uniunii eliberării”), și ea a fost *îmbrățișată* tocmai cu scopul de a escamota revoluția, de a împiedica victoria deplină a revoluției, de a se ajunge la o tranzacție negustorească între marea burghezie și țarism. Și iată că dintre aceste două lozinci, singurele în stare să împingă înainte revoluția, conferința a uitat cu totul pe aceea a republicii, iar lozinca aducerii la putere a unui guvern revoluționar provizoriu a fost pur și simplu pusă pe același plan cu lozinca osvobođenistă a convocării unei adunări constituante a întregului popor, atît una cît și cealaltă fiind calificate ca „o victorie hotărîtoare a revoluției” ! !

Da, acesta este un fapt de netăgăduit, care, sîntem siguri, va servi drept jalon pentru viitorul istoric al social-democrației din Rusia. O conferință a social-democraților adoptă, în mai 1905, o rezoluție în care se spun vorbe frumoase despre necesitatea de a împinge înainte revoluția democratică, dar care în realitate o împinge înapoi, care în realitate nu merge mai departe de lozincile democratice ale burgheziei monarhiste.

Neoiskriștilor le place să ne reproșeze că nu ținem seama de pericolul unei dizolvări a proletariatului în democrația burgheză. Am vrea să-l vedem pe acela care ar încerca să dovedească temeinicia acestui reproș pe baza textului rezoluțiilor adoptate de Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. Le-am răspunde atunci oponentilor noștri : social-democrația care acționează pe terenul societății burgheze nu poate să participe la viața politică fără a merge, într-un caz sau altul, *alături* de democrația burgheză. Deosebirea dintre noi și voi constă, tot-

odată, în faptul că noi mergem alături de burghezia revoluționară și republicană, fără a ne contopi cu ea, în timp ce voi mergeți alături de *burghezia liberală și monarhistă*, de asemenea fără a vă contopi cu ea. *Iată cum stau lucrurile.*

Lozincile voastre tactice, lansate în numele conferinței, *coincid* cu lozincile partidului „constituțional-democrat“, adică cu acelea ale *partidului burgheziei monarhiste*, iar voi n-ați observat, nu v-ați dat seama de această coincidență și în felul acesta v-ați pomenit, de fapt, *în coada osvobojenștilor.*

Lozincile noastre tactice, lansate în numele Congresului al III-lea al P.M.S.D.R., *coincid* cu acelea ale burgheziei democrat-revoluționare și republicane. În Rusia, această burghezie și mică burghezie nu s-a constituit încă într-un mare partid popular *. Dar că există elemente ale unui asemenea partid, de asta se poate îndoi numai cine n-are idee despre ceea ce se petrece în Rusia în momentul de față. Noi avem intenția să conducem (în caz că marea revoluție rusă se va desfășura cu succes) nu numai proletariatul, care e organizat de partidul social-democrat, dar și această mică burghezie, care este în stare să meargă alături de noi.

Conferința, prin rezoluția ei, *coboară* în mod inconștient la nivelul burgheziei liberale și monarhiste. Congresul partidului, prin rezoluția lui, *ridică* în mod conștient la nivelul său elementele democrației revoluționare capabile de luptă, și nu de samsarlîc.

Asemenea elemente se găsesc mai cu seamă în rîndurile țărănimii. Fără să comitem o greșală prea mare, atunci cînd împărțim marile grupuri sociale după tendințele lor politice, putem să identificăm democrația revoluționară și republicană cu masa țărănimii, bineînțeles în același sens, cu aceleași rezerve și presupunînd aceleași condiții în care putem identifica clasa muncitoare cu social-democrația. Putem, cu alte cuvinte, să formulăm concluziile noastre și în termenii următori : prin lozincile ei *politice naționale cu caracter general* **, lansate într-un moment revoluționar, conferința *coboară* în mod incon-

* „Socialiștii-revoluționari“ sînt mai degrabă o grupare de intelectuali teroriști decît germentul unui asemenea partid, deși semnificația obiectivă a activității acestei grupări se reduce tocmai la înlăturarea sarcinilor burgheziei revoluționare și republicane.

** Nu vorbim despre lozincile speciale țărănești, cărora le sînt consacrate rezoluții aparte.

știent *la nivelul masei moșierilor* ; prin lozincile lui politice naționale cu caracter general, congresul partidului *ridică masa țărănească la nivelul revoluției*. Dacă cineva ne va acuza, pe baza acestei concluzii, că avem pasiunea paradoxelor, îi vom răspunde printr-o provocare : să dovedească netemeinicia tezei că, dacă nu vom fi în stare să ducem revoluția pînă la capăt, dacă ea *se va termina*, în mod osvobojenist, printr-o „victorie hotărîtoare“ sub forma simplei convocări de către țar a unei adunări reprezentative, care numai în batjocură ar putea fi numită constituantă, atunci va fi o revoluție în care va predomina elementul *moșieresc și al marii burghezii*. Dimpotrivă, dacă ne este dat să trecem printr-o revoluție cu adevărat mare, dacă de data asta istoria nu va admite un „avorton“, dacă vom fi în stare să ducem revoluția pînă la capăt, pînă la victoria hotărîtoare nu în accepția osvobojenistă sau neokristă a cuvîntului, atunci vom avea o revoluție în care va predomina elementul țărănesc și proletar.

Se vor găsi, poate, unii care, văzînd că noi admitem ideea unei asemenea predominări, vor crede că am renunțat la convingerea că apropiata revoluție va avea un caracter burghez. Așa ceva este foarte posibil, atunci cînd se abuzează de această noțiune, cum vedem că face „Iskra“. De aceea nu este de loc de prisos să ne oprim asupra acestei chestiuni.

6. DIN CARE PARTE ESTE AMENINȚAT PROLETARIATUL DE PERICOLUL DE A SE POMENI CU MIINILE LEGATE ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA BURGHEZIEI INCONSECVENTE ?

Marxiștii sînt absolut convinși că revoluția rusă va avea un caracter burghez. Ce înseamnă asta ? Înseamnă că transformările democratice ale regimului politic și transformările social-economice, care au devenit o necesitate pentru Rusia, nu numai că nu înseamnă, ca atare, o subminare a capitalismului, o subminare a dominației burgheziei, dar, dimpotrivă, pentru prima oară ele vor curăța cu adevărat terenul pentru o dezvoltare largă și rapidă, europeană și nu asiatică a capitalismului ; pentru prima oară ele vor face posibilă dominația burgheziei ca clasă. Socialiștii-revoluționari nu pot să înțeleagă această idee, pentru că ei nu cunosc cele mai elementare legi

de dezvoltare ale producției de mărfuri și ale producției capitaliste, nu văd că nici chiar o victorie deplină a unei răscoale țărănești, nici chiar o reîmpărțire a întregului pământ în interesul țărănimii și potrivit dorințelor ei („împărțirea pământurilor“ * sau ceva asemănător), nu va distruge cât de cât capitalismul, ci, dimpotrivă, va da un impuls dezvoltării lui și va grăbi diferențierea de clasă în însuși rîndurile țărănimii. Neînțelegerea acestui adevăr face din socialiștii-revoluționari niște ideologi inconștienți ai micii burghezii. Sublinierea acestui adevăr are, pentru social-democrație, o importanță uriașă, nu numai teoretică, dar și practic-politică, căci de aici decurge obligația pentru partidul proletariatului de a păstra, în mișcarea „general-democratică“ actuală, o deplină independență de clasă.

Dar de aici nu rezultă cîtuși de puțin că revoluția *democratică* (burgheză prin conținutul ei social-economic) nu prezintă un *foarte mare* interes pentru proletariat. De aici nu rezultă cîtuși de puțin că revoluția democratică n-ar putea să capete o formă avantajoasă mai ales pentru marele capitalist, pentru magnatul financiar și pentru moșierul „luminaț“, cît și una avantajoasă pentru țaran și pentru muncitor.

Neoiscriștii înțeleg cu totul greșit sensul și semnificația categoriei : revoluție burgheză. Raționamentele lor sînt în permanență străbătute de ideea că o revoluție burgheză nu poate aduce decît ceea ce e avantajos burgheziei. Or, nu e nimic mai greșit decît această idee. Revoluția burgheză este o revoluție care nu iese din cadrul orînduirii burgheze, adică din cadrul orînduirii social-economice capitaliste. Revoluția burgheză exprimă nevoile dezvoltării capitalismului, și nu numai că nu distruge temelile lui, dar, dimpotrivă, le lărgeste și le adîncește. De aceea această revoluție nu exprimă numai interesele clasei muncitoare, ci și pe acelea ale întregii burghezii. Dat fiind că în regimul capitalist dominația burgheziei asupra clasei muncitoare este inevitabilă, se poate spune, pe bună dreptate, că revoluția burgheză nu exprimă atît interesele proletariatului, cît pe acelea ale burgheziei. Dar este cu totul absurdă ideea că revoluția burgheză n-ar exprima de loc interesele proletariatului. Această idee absurdă se reduce sau la

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, adnotarea 71. — Nota red.

străvechea teorie narodnicistă, potrivit căreia revoluția burgheză e în contradicție cu interesele proletariatului, și, ca atare, n-avem nevoie de libertatea politică burgheză, sau la anarhism, care respinge orice participare a proletariatului la politica burgheză, la revoluția burgheză, la parlamentarismul burghez. Din punct de vedere teoretic, a admite o asemenea idee înseamnă a da uitării niște teze elementare ale marxismului, care arată că dezvoltarea capitalismului pe baza producției de mărfuri e inevitabilă. Marxismul ne învață că, pe o anumită treaptă de dezvoltare, societatea care e bazată pe producția de mărfuri și care se află în relații de schimb cu națiunile capitaliste civilizate trebuie să apuce ea însăși, în mod inevitabil, calea capitalismului. Marxismul a pus capăt în mod irevocabil aiureliilor debitate de narodnici și de anarhiști, potrivit cărora Rusia, de pildă, ar putea să evite dezvoltarea capitalistă, să iasă din capitalism sau să sară peste el pe o altă cale decât aceea a luptei de clasă desfășurate pe terenul și în cadrul acestui capitalism.

Toate aceste teze ale marxismului au fost dovedite și răzdovedite în toate amănunțele, atât pe plan general cât și în special în ce privește Rusia. Or, din aceste teze reiese că ideea de a căuta salvarea clasei muncitoare altundeva decât în dezvoltarea mai departe a capitalismului este *reacționară*. În țări ca Rusia, clasa muncitoare suferă nu atât din cauza capitalismului, cât din cauza insuficienței lui dezvoltări. De aceea clasa muncitoare este *fără doar și poate interesată* într-o dezvoltare cât mai largă, mai liberă și mai rapidă a capitalismului. Pentru clasa muncitoare este, fără îndoială, *avantajos* să fie înlăturate toate rămășițele trecutului care împiedică o dezvoltare largă, liberă și rapidă a capitalismului. Revoluția burgheză este tocmai o revoluție care înlătură în modul cel mai hotărît rămășițele trecutului, rămășițele iobăgiei (din aceste rămășițe face parte nu numai absolutismul, ci și monarhia) și care asigură cel mai bine o dezvoltare cât mai largă, mai liberă și mai rapidă a capitalismului.

De aceea revoluția *burgheză este, în cel mai înalt grad, avantajoasă proletariatului*. Ea este *absolut* necesară pentru interesele proletariatului. Cu cât revoluția burgheză va fi mai completă și mai hotărîtă, cu cât ea va fi mai *consecventă*,

cu atît lupta proletariatului împotriva burgheziei, pentru socialism, va avea mai multe șanse de izbîndă. Numai unor oameni lipsiți de cele mai elementare cunoștințe de socialism științific poate să li se pară nouă sau ciudată, paradoxală această concluzie. Or, din această concluzie rezultă, între altele, teza că, *într-un anumit sens*, revoluția burgheză este *mai avantajoasă* pentru proletariat decît pentru burghezie. Iată în ce sens anume este neîndoielnică această teză : este în avantajul burgheziei să se sprijine pe unele rămășițe ale trecutului împotriva proletariatului, de pildă pe monarhie, pe armata permanentă etc. Pentru burghezie este avantajos ca revoluția burgheză să nu măture cu prea multă hotărîre toate rămășițele trecutului, ci să mai lase unele dintre ele, cu alte cuvinte ca această revoluție să nu fie pe deplin consecventă, să nu meargă pînă la capăt, să nu fie hotărîtă și necruțătoare. Această idee, social-democrații o exprimă adeseori într-un mod oarecum diferit, spunînd că burghezia se trădează pe sine însăși, că ea trădează cauza libertății, că nu este capabilă de democratism consecvent. Pentru burghezie este mai avantajos ca transformările necesare în direcția burghezo-democratică să fie înfăptuite mai încet, mai treptat, cu mai multă prudență, cu mai puțină hotărîre, pe calea reformelor, iar nu pe calea revoluției ; ca aceste transformări să fie cît mai prudente în ce privește „respectabilele” instituții iobăgiste (de felul monarhiei) ; ca ele să dezvolte cît mai puțin activitatea, spiritul de inițiativă și energia revoluționară a poporului de jos, adică a țărănimii și, mai ales, a muncitorilor, căci altminteri muncitorilor le va fi cu atît mai ușor „să mute arma de pe un umăr pe celălalt”, cum spun francezii, adică să îndrepte împotriva burgheziei însăși armele pe care le vor primi de la revoluția burgheză, libertatea pe care le-o va da ea, instituțiile democratice ivite pe terenul pe care ea îl va curăța de iobăgism.

Dimpotrivă, pentru clasa muncitoare este mai avantajos ca transformările necesare în direcția burghezo-democratică să se înfăptuiască nu pe cale reformistă, ci neapărat pe cale revoluționară, căci calea reformelor este calea amînărilor, a tărăgănelilor, a morții lente și chinuitoare a părților putrede ale organismului național. De pe urma acestei putreziri suferă, înainte de toate și mai mult decît oricine, proletariatul

și țărănimea. Calea revoluționară este calea operației rapide și mai puțin dureroase pentru proletariat; este calea îndepărtării directe a părților în putrefacție, calea celor mai mici concesii și menajamente față de monarhie și de instituțiile ei respective, ticăloase, respingătoare și putrede, care otrăvesc aerul cu miasmele lor.

Iată de ce, nu numai rigorile cenzurii, nu numai teama autorităților determină presa noastră burghezo-liberală să deplîngă eventualitatea unei căi revoluționare, să se teamă de revoluție, îl sperie pe țar cu revoluția, este preocupată de evitarea revoluției, se lingușește și face temeneli în speranța că va obține niscăi reforme lamentabile, menite să-i servească drept punct de plecare pe calea reformelor. Acesta este punctul de vedere nu numai al unor publicații ca „Russkie Vedomosti”¹⁷, „Sin Otecestva”¹⁸, „Nașa Jizn”¹⁹, „Nași Dni”²⁰, dar și al ilegalei, liberei „Osvobođenje”. Însăși situația burgheziei ca clasă în societatea capitalistă o face, în mod inevitabil, să dea dovadă de inconsecvență în revoluția democratică. Însăși situația proletariatului ca clasă îl face să fie un democrat consecvent. Burghezia privește înapoi, temîndu-se de progresul democratic, care amenință cu o întărire a proletariatului. Proletariatul n-are altceva de pierdut decît lanțurile, dar va cîștiga cu ajutorul democratismului lumea întreagă²¹. De aceea, cu cît revoluția burgheză este mai consecventă în transformările ei democratice, cu atît se mărginește mai puțin la ceea ce este avantajos numai pentru burghezie. Cu cît este mai consecventă, cu atît asigură mai multe avantaje proletariatului și țărânimii în revoluția democratică.

Marxismul nu-l învață pe proletar să se îndepărteze de revoluția burgheză, să aibă o atitudine indiferentă față de ea, să lase burgheziei conducerea în această revoluție, ci, dimpotrivă, îl îndeamnă să participe cu toată energia și să lupte cu toată hotărîrea pentru a impune democratismul proletar consecvent, pentru a împinge revoluția pînă la capăt. Noi nu putem să ieșim din cadrul burghezo-democratic al revoluției ruse, dar putem să lărgim într-o măsură enormă acest cadru, putem și trebuie să luptăm în limitele fixate de acest cadru, pentru interesele proletariatului, pentru nevoile lui imediate și pentru condiții care să permită pregătirea forțelor

lui în vederea viitoareii victorii depline. Există democrație burgheză și democrație burgheză. Și monarhistul din zemstvă, adept al creării unei camere superioare, care „cete“ introducerea votului universal, iar pe ascuns, în surdiună, încheie tranzacție cu țarismul pentru acordarea unei constituții ciuntite, este un democrat burghez. Și țăranul care pornește cu arma în mână împotriva moșierilor și funcționarilor și care, animat de un „republicanism naiv“, propune „să fie alungat țarul“*, este și el un democrat burghez. Există rinduieli burghezo-democratice ca acelea din Germania și ca acelea din Anglia, ca acelea din Austria și ca acelea din America sau din Elveția. Bun marxist ar mai fi acela care, în epoca revoluției democratice, ar scăpa din vedere această deosebire dintre diversele grade de democratism și dintre caracterul diferit al uneia sau alteia din formele lui și care, „făcînd pe deșteptul“, s-ar mulțumi cu afirmația că, totuși, nu este vorba decît de o „revoluție burgheză“, de roade ale „revoluției burgheze“!

Or, tocmai în această categorie de deștepți care fac paradă de miopia lor se situează și neoiscriștii noștri. Ei se mulțumesc să facă unele reflecții în legătură cu caracterul burghez al revoluției tocmai acolo și tocmai atunci cînd trebuie să știi să faci deosebire între democrația burgheză republicană-revoluționară și cea monarhistă-liberală, fără să mai vorbim de deosebirea dintre democratismul burghez inconsecvent și cel proletar consecvent. Ei se mulțumesc, ca și cum ar fi devenit niște adevărați „oameni din carapace“²², cu melancolice discuții pe tema „procesului luptei dintre clasele opuse“, atunci cînd este vorba de a da revoluției actuale o *conducere democratică*, de a sublinia lozincile *democratice progresiste*, spre deosebire de lozincile trădătoare ale d-lor Struve & Co., și de a arăta în mod clar și precis care sînt sarcinile imediate ale unei lupte cu adevărat revoluționare a proletariatului și a țăranimii, spre deosebire de samsarlîcul liberal al moșierilor și fabricanților. În momentul de față, esența problemei pe care dv., domnilor, ați scăpat-o din vedere este dacă revoluția noastră se va termina cu o victorie reală și grandioasă sau numai cu o tranzacție lamentabilă, dacă ea

* Vezi „Osvobojudenie“ nr. 71, pag. 337, nota 2.

va merge pînă la dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii sau „își va irosi forțele“ cu o constituție liberal-șipovistă !

La prima vedere s-ar părea că, punînd această problemă, noi ne abatem cu totul de la subiectul nostru. Dar așa ceva poate să pară doar la prima vedere. În realitate însă, toomai în această problemă se află rădăcina deosebirii principiale, care este de pe acum pe deplin conturată, dintre tactica social-democrată a Congresului al III-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia și tactica stabilită de conferința neoiskriștilor. Aceștia au și făcut de pe acum nu doi, ci trei pași înapoi, reeditînd greșelile economismului atunci cînd au avut de rezolvat probleme incomparabil mai complexe, mai importante și mai vitale pentru partidul muncitoresc, probleme care priveau tactica lui în momentul revoluției. Iată de ce trebuie să analizăm cu toată atenția problema în discuție.

În pasajul din rezoluția neoiskriștilor, citat de noi mai sus, se vorbește de pericolul ca nu cumva social-democrația să-și lege mîinile în lupta cu politica inconsecventă a burgheziei, ca nu cumva să se dizolve în democrația burgheză. Ideea acestui pericol străbate ca un fir roșu întreaga literatură specific neoiskristă, și în această idee constă adevărata esență a întregii poziții principiale în sciziunea din partidul nostru (de cînd, în această sciziune, elementele de zizanie au trecut de-a binelea pe planul al doilea față de elementele de cotitură spre „economism“). Și noi recunoaștem fără înconjur că acest pericol într-adevăr există, că tocmai acum, în toiul revoluției ruse, el a devenit deosebit de serios. Nouă tuturora, teoreticienilor sau — în ce mă privește aș prefera să spun — publiciștilor social-democrației, ne revine sarcina urgentă și de foarte mare răspundere de a stabili *din ce parte* amenință într-adevăr acest pericol. Căci izvorul divergenței noastre nu constă în chestiunea dacă există sau nu un asemenea pericol, ci în chestiunea dacă el este sau nu generat de așa-zisul codism al „minorității“ sau de așa-zisul revoluționarism al „majorității“.

Ca să înlăturăm orice interpretări greșite și orice neînțelegeri, ținem să observăm mai întii de toate că pericolul despre care vorbim se află nu în latura subiectivă, ci în cea

obiectivă a chestiunii ; nu în poziția formală pe care o va ocupa în cursul luptei social-democrația, ci în rezultatul material al întregii lupte revoluționare actuale. Aici nu se pune problema dacă cutare sau cutare grupuri social-democrate vor vrea sau nu să se dizolve în democrația burgheză, dacă ele își vor da seama că se dizolvă, — despre asta nici vorbă. Noi nu bănuim pe nici unul dintre social-democrați că ar avea o asemenea dorință și, în cazul de față, nici nu poate fi vorba de dorință. Totodată aici nu se pune problema dacă cutare sau cutare grupuri social-democrate își vor păstra independența lor formală, fizionomia lor proprie și starea lor de independență față de democrația burgheză în tot cursul revoluției. Ele pot nu numai să-și afirme această „independență“, dar să și-o și păstreze din punct de vedere formal, și, cu toate acestea, *se poate crea o asemenea situație*, încât ele să se pomenească cu mâinile legate în lupta împotriva inconsecvenței manifestate de burghezie. Rezultatul politic definitiv al revoluției ar putea să fie de așa natură, încât, cu toată „independența“ ei formală, cu toată fizionomia ei proprie ca organizație și ca partid, social-democrația să se dovedească în realitate a nu fi independentă, a nu fi în stare să imprime mersului evenimentelor pecetea independenței ei proletare ; să se dovedească a fi atît de slabă, încît în general, în ultimă instanță, ca rezultat final „dizolvarea“ ei în democrația burgheză să fie totuși un fapt istoric.

Iată în ce constă pericolul real. Și acum să vedem din ce parte amenință el : de la devierea social-democrației spre dreapta, efectuată de noua „Iskră“ după cum credem noi, sau de la devierea ei spre stînga, efectuată de „majoritate“, de ziarul „Vpered“ etc., după cum cred neoiscriștii ?

Așa cum am mai arătat, soluționarea acestei probleme este determinată de imbinarea obiectivă a acțiunii diferitelor forțe sociale. Caracterul acestor forțe a fost stabilit, din punct de vedere teoretic, de analiza marxistă a realității ruse, iar acum el este stabilit, din punct de vedere practic, prin acțiunea deschisă desfășurată de diferitele grupuri și clase în cursul revoluției. Și iată că toată analiza teoretică făcută de marxiști cu mult înainte de epoca prin care trecem noi azi și toate observațiile practice făcute de ei asupra desfășurării evenimentelor revoluționare ne arată că, din punctul

de vedere al condițiilor obiective, sînt posibile două căi și două rezultate ale revoluției în Rusia. Transformarea orînduirii economice și politice a Rusiei în direcția burghezodemocratică este inevitabilă și de neînlăturat. Nu există putere pe pămînt care să poată împiedica o asemenea transformare. Dar îmbinarea acțiunii forțelor existente care înfăptuiesc această transformare poate duce la două rezultate sau la două forme ale acestei transformări. Și atunci una din două : 1) sau lucrurile se vor termina „printr-o victorie hotărîtoare a revoluției asupra țarismului“ sau 2) nu vor fi forțe suficiente pentru a obține o victorie hotărîtoare, și lucrurile se vor termina printr-o tranzacție între țarism și elementele cele mai „inconsecvente“ și mai „egoiste“ ale burgheziei. Întreaga diversitate nemărginită de amănunte și combinații, pe care nimeni nu este în stare să le prevadă, se reduce, în linii mari, tocmai la unul dintre aceste două rezultate.

Să examinăm acum aceste rezultate, în primul rînd din punctul de vedere al semnificației lor sociale și în al doilea rînd, din punctul de vedere al situației social-democrației (al „dizolvării“ ei sau al „legării mîinilor“ ei) într-un caz și în celălalt.

Ce înseamnă „victoria hotărîtoare a revoluției asupra țarismului“ ? Am văzut mai înainte că, întrebunțînd această expresie, neokriștii nu înțeleg nici măcar sensul ei politic imediat. Și mai puțin dau ei dovadă de o înțelegere a conținutului ei de clasă. Noi, marxistii, nu trebuie în nici un caz să ne lăsăm amețiți de *cuvințele* : „revoluție“ sau „marea revoluție rusă“, așa cum se întîmplă, în momentul de față, cu mulți democrați revoluționari (de felul lui Gapon). Noi trebuie să ne dăm bine seama care forțe sociale reale anume se opun „țarismului“ (acesta este o forță cu totul reală și pe deplin înțeleasă de toți) și sînt în stare să obțină o „victorie hotărîtoare“ asupra lui. O asemenea forță nu poate fi marea burghezie, moșierii, fabricanții, „societatea“ care îi urmează pe osvobojeniști. Noi vedem că ei nici nu vor să obțină o victorie hotărîtoare. Știm că ei, prin însăși poziția lor de clasă, nu sînt în stare să ducă o luptă hotărîită împotriva țarismului : proprietatea privată, capitalul, pămîntul sînt o ghiulea prea mare atîrnată de picioarele lor, pentru ca ei să poată duce o asemenea luptă. Ei au prea mare ne-

voie de țarism, cu forțele lui polițienești-birocratice și militare îndreptate împotriva proletariatului și a țărănimii, ca să poată urmări distrugerea lui. Se înțelege că o forță în stare să obțină o „victorie hotărâtoare asupra țarismului” poate fi numai *poporul*, adică proletariatul și țărănimea, dacă e să luăm forțele principale, mari, și să repartizăm mica burghezie sătească și orășenească (care și ea e „popor”) între amândouă. „Victoria hotărâtoare a revoluției asupra țarismului” este *dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii*. De această concluzie, care a fost de mult formulată de către „Vpered”, n-au cum să scape neoiskriștii noștri. Altceineva nu poate să obțină o victorie hotărâtoare asupra țarismului.

Și o astfel de victorie va fi tocmai o dictatură, ceea ce înseamnă că ea va trebui, în mod inevitabil, să se sprijine pe forța armată, pe înarmarea maselor, pe insurecție, iar nu pe unele sau altele din instituțiile create „în mod legal”, „pe cale pașnică”. Ea nu poate fi decât o dictatură, pentru că înlăptuirea transformărilor care sînt imediat și neapărat necesare proletariatului și țărănimii va provoca o rezistență înverșunată atît din partea moșierilor cît și din partea mării burghezii și a țarismului. Fără dictatură nu va putea fi zdrobită această împotrivire, nu vor putea fi respinse tentativele contrarevoluționare. Dar se înțelege că aceasta nu va fi o dictatură socialistă, ci una democratică. Ea nu va putea atinge (fără ca dezvoltarea revoluției să treacă printr-o serie întregă de etape intermediare) temeliile capitalismului. Ea va putea, în cel mai bun caz, să procedeze la o reîmpărțire radicală a proprietății funciare în folosul țărănimii, să înlăptuiască un democratism consecvent și deplin, care să meargă pînă la republică, să smulgă din rădăcini toate trăsăturile asiatică, de robie, nu numai din viața de la țară, dar și din viața fabricilor, și să pună bazele unei serioase îmbunătățiri a situației muncitorilor și a ridicării nivelului lor de trai, în sfîrșit — last but not least* — ea va putea face în așa fel ca flacăra revoluției să se întindă și în Europa. O asemenea victorie nu va face încă din revoluția noastră burgheză o revoluție socialistă ; revoluția democratică nu va ieși

* Ultima la număr, dar nu și ca importanță. — *Nota trad.*

în mod nemijlocit din cadrul relațiilor social-economice burgheze ; și, totuși, o asemenea victorie va avea o imensă însemnătate pentru viitoarea dezvoltare a Rusiei și a întregii lumi. Nimic nu va face să crească în așa măsură energia revoluționară a proletariatului mondial, nimic nu va scurta atât de mult drumul care-l duce spre victoria deplină ca această victorie hotărâtoare a revoluției care a început în Rusia.

Cît de probabilă este o asemenea victorie, asta este o altă chestiune. Noi nu sîntem cîtuși de puțin înclinați spre un optimism nesocotit în această privință, noi nu scăpăm de loc din vedere imensa greutate a acestei sarcini ; dar, pornind la luptă, trebuie să vrem să învingem și să știm să arătăm adevăratul drum care duce spre victorie. Tepdințele care pot duce la această victorie există, fără îndoială. Este adevărat că influența noastră, a social-democrației, asupra maseilor proletare este încă cu totul nesatisfăcătoare ; influența revoluționară exercitată asupra masei țărănești este cît se poate de neînsemnată ; fărîmițarea, starea de înapoiere și lipsa de cultură a proletariatului și, mai ales, a țărănimii sînt încă de proporții înspăimîntătoare. Dar revoluția unește repede și luminează repede. Fiecare pas în dezvoltarea ei trezește masele și le atrage cu o forță irezistibilă tocmai de partea programului revoluționar, singurul care exprimă în mod consecvent și integral interesele lor adevărate, vitale.

O lege a mecanicii spune că acțiunea este egală cu reacțiunea. În istorie, forța distructivă a unei revoluții depinde, de asemenea, în mare măsură de durată și de tăria cu care au fost înăbușite năzuințele spre libertate, de profunzimea contradicției dintre „suprastructura“ antediluviană și forțele vii ale epocii contemporane. Și situația politică internațională este, în multe privințe, cît se poate de favorabilă revoluției ruse. Răscoala muncitorilor și țăranilor a și început ; ea este fărîmițată, spontană, slabă, dar dovedește în mod incontestabil și neîndoielnic existența unor forțe care sînt capabile de luptă hotărîită și care merg spre o victorie hotărîtoare.

Dacă aceste forțe nu se vor dovedi suficiente, țarismul va avea timp să încheie o tranzacție, pe care o și pregătesc, din două părți, domniile de teapa lui Bulîghin și a lui Struve. În cazul acesta lucrurile se vor termina printr-o constituție ciuntită sau chiar, în cazul cel mai rău, printr-o parodie de

constituție. Și aceasta va fi de asemenea o „revoluție burgheză“, numai că va fi un avorton, o stîrpitură, un monstru. Social-democrația nu-și face iluzii, fiindcă cunoaște natura trădătoare a burgheziei ; ea nu-și va pierde cumpătul și nu va înceta să-și desfășoare activitatea ei stăruitoare, susținută și plină de răbdare, îndreptată spre educarea în spirit de clasă a proletariatului, chiar în cele mai posomorîte zile ale prosperității burghezo-constituționale „șipoviste“. Acest deznodămînt ar semăna, într-o măsură mai mare sau mai mică, cu acela al mai tuturor revoluțiilor democratice care au avut loc în Europa în cursul secolului al XIX-lea, iar dizolvarea partidului nostru ar urma, în acest caz, o cale îngustă și anevoioasă, lungă și grea, dar cunoscută și bătorită.

Se pune acum întrebarea : în care dintre aceste două deznodăminte posibile se va pomeni într-adevăr social-democrația cu mîinile legate în fața burgheziei inconsecvente și egoiste și va fi, în fond, „dizolvată“ sau aproape dizolvată în democrația burgheză ?

E de ajuns să pui în mod limpede o asemenea întrebare și răspunsul vine de la sine fără nici o greutate.

Dacă burghezia va reuși, printr-o tranzacție cu țarismul, să facă să eșueze revoluția rusă, atunci social-democrația se va pomeni, de fapt, cu mîinile legate în fața burgheziei inconsecvente, atunci social-democrația va fi „dizolvată“ în democrația burgheză, în sensul că proletariatul nu va reuși să imprime revoluției pecetea lui vie, nu va reuși să se răfuiască cu țarismul în chip proletar sau, cum a spus Marx oîndva, „în manieră plebee“.

Dacă revoluția se va termina printr-o victorie hotărîtoare, atunci noi ne vom răfui cu țarismul în chip iacobin sau, dacă vreți, în manieră plebee. „Întreaga teroare franceză – scria Marx în 1848 în vestita sa „Noua gazetă renană“ – nu a fost altceva decît o manieră plebee de a sfîrși o dată cu dușmanii burgheziei, cu absolutismul, feudalismul și mica burghezie“ (vezi Marx' Nachlass, ediția Mehring, vol. III, pag. 211)²³. S-au gîndit oare vreodată la sensul acestor cuvinte ale lui Marx aceia care caută să-i sperie pe muncitorii social-democrați ruși cu gogorița „iacobinismului“ în epoca revoluției democratice ?

Girondinii social-democrației ruse contemporane, „neokrîștii, nu se contopesc cu osvobojeniștii, dar, prin caracterul lozincilor lor, ei ajung în fond să se situeze în coada acestora. Dar osvobojeniștii, adică reprezentanții burgheziei liberale, vor să se răfuiască cu absolutismul în mod delicat, pe calea reformelor – făcînd concesii, evitînd să se atingă de aristocrație, de nobilime, de curte –, cu prudență, fără nici un fel de sfărîmări, cu amabilitate și politete, în mod aristocratic, cu mănuși albe (de felul acelora pe care și le-a pus domnul Petrunkevici, împrumutîndu-le de la un bașbuzuc, atunci cînd „reprezentanții poporului“ (?) au fost primiți de către Nicolaie Singerosul²⁴; vezi „Proletarii“ nr. 5*).

Iacobinii social-democrației contemporane – bolșevicii, partizanii ziarului „Vpered“, congresiștii sau partizanii ziarului „Proletarii“, nu știu cum să le mai zic – vor să ridice cu lozincile lor mica burghezie revoluționară și republicană, și mai ales țărănimea, la nivelul democratismului consecvent al proletariatului, care își păstrează deplina sa independență de clasă. Ei vor ca poporul, adică proletariatul și țărănimea, să se răfuiască cu monarhia și cu aristocrația „în manieră plebee“, nimicind fără cruțare pe dușmanii libertății, zdrobind prin forță împotrivirea lor și nefăcînd nici o concesie blestematei moșteniri a iobăgiei, a asiaticismului, a batjocoririi omului.

Asta nu înseamnă, bineînțeles, că noi am vrea neapărat să-i imităm pe iacobinii din 1793, că am vrea să preluăm concepțiile lor, programul, lozincile și metodele lor de acțiune. Nici vorbă de așa ceva. Noi nu avem un program vechi, ci unul nou: programul-minimum al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Noi avem o lozincă nouă: dictatura revoluționară-democratică a proletariatului și a țărănimii. Noi vom avea, dacă vom trăi pînă la adevărata victorie a revoluției, și noi metode de acțiune, corespunzătoare caracterului și țelurilor urmărite de partidul clasei muncitoare, care năzuiește spre revoluția socialistă deplină. Făcînd această comparație, vrem numai să arătăm că reprezentanții clasei înaintate a secolului al XX-lea, reprezentanții proletariatului, adică social-democrații, se împart și ei în două

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 298–301. — Nota red.

aripi (una oportunistă și alta revoluționară), așa cum reprezentanții clasei înaintate a secolului al XVIII-lea, adică reprezentanții burgheziei, se împărțeau în girondini și iacobini.

Numai în cazul unei victorii depline a revoluției democratice nu va avea proletariatul mâinile legate în lupta împotriva burgheziei inconsecvente, numai în acest caz nu „se va dizolva“ el în democrația burgheză, ci va imprima întregii revoluții pecetea sa proletară sau, mai exact, proletar-țărănească.

Intr-un cuvânt, pentru ca, în lupta pe care o duce împotriva democrației burgheze inconsecvente, să nu se pomenască cu mâinile legate, proletariatul trebuie să fie destul de conștient și de puternic ca să ridice țărănimea la conștiința revoluționară, să conducă asaltul ei, să înfăptuiască astfel, în mod de sine stătător, un democratism proletar consecvent.

Iată cum se pune problema, atât de nefericit rezolvată de neoiscriști, a pericolului de a ne pomeni cu mâinile legate în lupta împotriva burgheziei inconsecvente. Burghezia va fi totdeauna inconsecventă. Nu există nimic mai naiv și mai steril decât încercările de a trasa condiții sau fixa puncte * care, dacă ar fi îndeplinite, ar permite ca democrația burgheză să fie considerată drept un prieten sincer al poporului. Numai proletariatul poate să fie luptător consecvent pentru democrație. El poate deveni luptător victorios pentru democrație numai cu condiția ca și masa țărănimii să se alăture luptei lui revoluționare. Dacă el nu va dispune în acest scop de forțe suficiente, burghezia va izbuti să se situeze în fruntea revoluției democratice și să-i imprime un caracter inconsecvent și egoist. Pentru a împiedica o asemenea eventualitate, nu există alt mijloc decât dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii.

Ajungem astfel la concluzia indiscutabilă că tocmai tactica neoiscriștilor este aceea care, prin semnificația ei obiectivă, face jocul democrației burgheze. Predicile în favoarea dezlănării organizatorice, care merge pînă la plebiscite, pînă

* Cum a încercat să facă Starover în rezoluția sa care a fost respinsă de Congresul al III-lea²⁵ și cum încearcă să facă conferința printr-o rezoluție tot atât de nefericită.

la principiul pactizării, pînă la ruperea de partid a literaturii de partid, subaprecierea importanței sarcinilor care revin insurecției armate, confuzia ce se face între lozincile politice naționale ale proletariatului revoluționar și acelea ale burgheziei monarhiste, denaturarea condițiilor necesare pentru a obține „o victorie hotărîtoare a revoluției asupra țarismului“, toate acestea la un loc constituie tocmai acea politică de codism care, într-un moment revoluționar, dezorientează proletariatul, îl dezorganizează și-i tulbură conștiința, subapreciază tactica social-democrației, în loc să arate singurul drum care duce la izbîndă și să grupeze în jurul lozincii proletariatului toate elementele revoluționare și republicane ale poporului.

Pentru a întări această concluzie, la care am ajuns printr-o analiză a rezoluției, să privim aceeași problemă sub alte aspecte. Să vedem, în primul rînd, cum e ilustrată tactica neoiskristă și de către un menșevic cam naiv, dar sincer, în ziarul gruzin „Soțial-Demokrat“. Să vedem, în al doilea rînd, cine se folosește de fapt, în actuala situație politică, de lozincile noi „Iskre“.

7. TACTICA „INLĂTURĂRII CONSERVATORILOR DE LA GUVERN“

Articolul menționat de noi mai sus a apărut în organul de presă al „comitetului“ menșevic din Tiflis („Soțial-Demokrat“ nr. 1), sub titlul „Zemski sobor și tactica noastră“. Autorul lui n-a uitat încă cu desăvîrșire programul nostru; el formulează lozinca instaurării republicii, dar despre tactică vorbește în felul următor:

„În vederea atingerii acestui scop (instaurarea republicii) pot fi indicate două căi: ori să nu dăm nici o atenție unei instituții ca Zemski sobor, pe care o convoacă guvernul, și cu arma în mîină să răsturnăm guvernul, să formăm un guvern revoluționar și să convocăm o adunare constituantă; ori să proclamăm Zemski sobor drept centru al acțiunii noastre, exercitînd cu arma în mîină o presiune asupra membrilor lui, asupra activității lui, să-l silim prin forță să

se proclame adunare constituantă sau să convoace o adunare constituantă. Aceste două tactici se deosebesc foarte mult una de alta. Să vedem însă care dintre ele este mai avantajoasă pentru noi“.

Iată care sînt, în expunerea unui neoisikrist rus, ideile care și-au găsit mai tîrziu întruchiparea în rezoluția analizată de noi. Și, notați bine, toate acestea au fost scrise înainte de evenimentele de la Tūsima²⁶, cînd „proiectul“ lui Bulîghin nu văzuse încă lumina zilei. Pînă și liberalii începuseră să-și piardă răbdarea și să-și exprime neîncrederea, în articolele publicate de ei în coloanele presei legale, iar social-democratul neoisikrist s-a dovedit a fi mai lesne încrezător decît ei. El anunță că „se convoacă“ Zemski sobor și are atîta încredere în țar, încît propune să facem din acest Zemski sobor (sau, poate, din această „Dumă de stat“ sau din această „adunare legislativă consultativă“ ?), care nu există încă, centrul acțiunii noastre. Fiind mai deschis și mai sincer decît autorii rezoluției adoptate la conferință, menșevicul nostru de la Tiflis nu consideră că cele două „tactici“ (în a căror expunere dă dovadă de o naivitate inimitabilă) sînt identice, ci declară că cea de-a doua este „mai avantajoasă“. Ascultați ce spune el :

„Prima tactică. După cum știți, revoluția care vine este o revoluție burgheză, adică urmărește o schimbare a regimului actual în care (schimbare) este interesat nu numai proletariatul, ci și întreaga societate burgheză. Toate clasele, chiar și capitaliștii, sînt în opoziție față de guvern. Proletariatul și burghezia care luptă merg, într-un anumit sens, împreună, și împreună atacă absolutismul din direcții diferite. Guvernul este, de data asta, cu totul izolat și lipsit de simpatia societății. De aceea este foarte ușor ca el să fie nimicit*. În Rusia, nu tot proletariatul este încă atît de conștient și de organizat, încît să poată face singur revoluția. Și chiar dacă ar putea, el n-ar face o revoluție burgheză, ci una proletară (socialistă). Prin urmare, este în interesul nostru ca guvernul să rămînă fără aliați, ca el să nu poată dezbinda opoziția, să nu cîștige de partea sa burghezia și să nu lase izolat proletariatul...“

Așadar, este în interesul proletariatului ca guvernul țarist să nu-l poată despărți de burghezie ! Nu cumva din greșeală i s-a dat organului gruzin denumirea de „Soțial-Demokrat“,

* După cuvîntul „nimicit“, în manuscris urmează, în paranteză, două semne de întrebare, care au fost introduse în citat de către Lenin și au fost apoi șterse. — *Nota red.*

și nu aceea de „Osvobojdienie“? Și observați cât de superbă este această filozofie a revoluției democratice!! Nu vedem noi aici cu ochii noștri cum bietul menșevic de la Tiflis s-a lăsat complet derutat de interpretarea cazuistică și codistă a noțiunii de „revoluție burgheză“? El discută problema eventualei izolări a proletariatului în revoluția democratică și uită... uită un fleac... țărănimea! Dintre aliații posibili ai proletariatului el cunoaște și îndrăgește pe moșierii din zemstve și nu cunoaște pe țărani. Și asta în Caucaz! Ei bine, n-am avut noi dreptate când am spus că „Iskra“ nouă, cu raționamentele ei, coboară pînă la nivelul burgheziei monarhiste, în loc să ridice pînă la ea, în calitate de aliat, țărănimea revoluționară?

„...În caz contrar, înfrîngerea proletariatului și victoria guvernului sînt inevitabile. Or, tocmai asta urmărește și absolutismul. Nu încapе îndoială că în acest Zemski sobor, convocat de el, va atrage de partea sa pe reprezentanții nobilimii, ai zemstvelor, ai orașelor, ai universităților și ai altor instituții burgheze de acest fel*. El va avea grijă să-i îmbuneze cu mici concesii și să-i împace astfel cu el. Consolidat în felul acesta, el își va îndrepta toate loviturile împotriva poporului muncitor, care se va afla izolat. Datoria noastră este să preîntîmpinăm ua asemenea deznodămînt nenorocit. Dar vom putea noi să facem acest lucru pe prima cale? Să presupunem că n-am dat nici o atenție acestui Zemski sobor, ci am început să ne pregătim singuri în vederea insurecției și într-o bună zi am ieșit înarmați în stradă, gata de luptă. Și iată că avem în fața noastră nu un singur dușman, ci doi: guvernul și Zemski sobor. În timp ce noi ne pregăteam, ei au avut timp să ajungă la o înțelegere**, să încheie un acord, să elaboreze o constituție avantajoasă pentru ei și să împartă între ei puterea. Aceasta este o tactică, fără îndoială, avantajoasă pentru guvern, și noi trebuie s-o respingem cu toată energia...“

Iată ce înseamnă să fii sincer! Trebuie să renunțăm în mod categoric la „tactica“ pregătirii insurecției, pentru că „în acest timp“ guvernul se va înțelege cu burghezia! Oare se poate găsi în vechea literatură a celui mai inveterat „economism“ ceva care să se apropie cât de cât de această defăimare a social-democrației revoluționare? Răscoalele și

* Mai departe în manuscris urmează aceste cuvinte scrise de Lenin, care au fost apoi șterse: „Nobilimea, universitățile și alte instituții burgheze de acest fel! Trebuie să ne întoarcem la «Raboceaia Misi» pentru a da peste un «marxism» atît de vulgar și de primitiv!». — *Nota red.*

** Mai departe în manuscris se află următoarele cuvinte scrise de Lenin, care au fost apoi șterse: „ce iacobinism! «să ne pregătim» în vederea insurecției!». — *Nota red.*

revoltele muncitorilor și țărănilor, care izbucnesc ba ici, ba colo, sînt un fapt real. Zemski sobor nu este altceva decît o promisiune a lui Bulîghin. Iar ziarul „Soțial-Demokrat“, care apare la Tiflis, e de părere că trebuie să renunțe la tactica de pregătire a insurecției și să se aștepte pînă ce va lua ființă un „centru de acțiune“ cu numele de Zemski sobor...

„...A doua tactică, dimpotrivă, constă în a pune Zemski sobor sub supravegherea noastră și a nu-i da posibilitatea să acționeze după voia sa * și să ajungă la o înțelegere cu guvernul. **

Noi sprijinim Zemski sobor în măsura în care el luptă împotriva absolutismului și luptăm împotriva ei în cazurile cînd se împacă cu absolutismul. Printr-o intervenție energetică și prin forță, noi provocăm o spărtură în rîndurile deputaților *** ; pe radicali îi atragem de partea noastră ****, iar pe conservatori îi înlăturăm de la guvern și în felul acesta aducem întregul ***** Zemski sobor pe calea revoluției. Datorită acestei tactici, guvernul va rămîne în permanență izolat, opoziția***** va fi puternică și, prin aceasta, instaurarea unui regim democratic va fi ușurată“.

Da, da ! Să ni se mai spună acum că exagerăm cînd vorbim de cotitura operată de neoiscriști spre o varietate de „economism“ de cea mai vulgară speță. Avem de-a face aici cu ceva în genul faimosului praf împotriva muștelor : prinzi musca, presari puțin praf pe ea, și pieri. Dezbinăm *prin forță* pe deputații din Zemski sobor, „înlăturăm pe conservatori de la guvern“ și *întregul* Zemski sobor va apuca *calea revoluției*... Fără nici un fel de insurecție armată „iacobină“, ci numai așa, în mod distins, aproape parlamentar, „exercitînd influență“ asupra *celor din Zemski sobor*.

Sărmana Rusie ! S-a spus despre ea că poartă întotdeauna pălăriile demodate pe care le-a lepădat Europa. Parlament

* Mai departe în manuscris urmează aceste cuvinte scrise de Lenin, care au fost apoi șterse : „uf, ce rrevoluționarism !“. — *Nota red.*

** Și care este mijlocul prin care am putea lipsi pe cei din Zemski sobor de voința lor ? Nu cumva vreo hirtie de turnesol specială ?

*** Sfînte Sisoie ! Iată care e tactica lor „aprofundată“ ! Ca să ne batem pe stradă n-avem forțe, dar putem „să provocăm, prin forță, o spărtură în rîndurile deputaților“. Ascultă, tovarășe din Tiflis, poți să minți, dar mai cu măsură...

**** Mai departe în manuscris se află următorul text scris de Lenin, care a fost apoi șters : „Sărmanul Struve, precum se știe, trece drept radical ! Ce fericire să fi alipit cu forța de neoiscriști...“. — *Nota red.*

***** Mai departe în manuscris urmează aceste cuvinte scrise de Lenin, care au fost apoi șterse : „i-auzi ! i-auzi !“. — *Nota red.*

***** Mai departe în manuscris urmează aceste cuvinte scrise de Lenin, care au fost apoi șterse : „fără conservatorii «înlăturați» ?“. — *Nota red.*

nu avem încă, nu l-a promis nici Bulîghin, dar cretinism parlamentar²⁷ avem de pe acum cît poftiți.

„...Cum trebuie să se facă această intervenție? În primul rînd, vom cere ca Zemski sobor să fie convocat pe bază de vot universal, egal, direct și secret. O dată cu proclamarea * unui asemenea regim electoral, trebuie consfințită prin lege ** libertatea deplină a agitației electorale, adică libertatea întrunirilor, libertatea cuvîntului, a presei, inviolabilitatea alegătorilor și a aleșilor și punerea în libertate a tuturor deținuților politici. Alegerile trebuie să fie fixate la o dată cît mai depărtată, ca să avem timp suficient pentru a informa și a pregăti poporul. Și fiindcă cu întocmirea regulamentului privitor la modul cum va fi convocat Zemski sobor a fost însărcinată o comisie instituită de Bulîghin, ministrul de interne, noi trebuie să căutăm să influențăm atît această comisie cît și pe membrii ei ***. Dacă comisia Bulîghin va refuza să satisfacă revendicările noastre **** și va da numai celor avuți dreptul de a alege deputați, va trebui să intervenim în aceste alegeri și, prin mijloace revoluționare, să-i silim pe alegători să aleagă candidați progresiști și să ceară în Zemski sobor convocarea unei adunări constituante *****. În sfîrșit, prin tot felul de măsuri, prin demonstrații, greve și, dacă va fi nevoie, prin insurecție, va trebui ca Zemski sobor să fie silit să convoace o adunare constituantă sau să se proclame el însuși adunare constituantă. Proletariatul înarmat trebuie să fie apărătorul adunării constituante și amîndoi împreună ***** vor merge spre republica democratică.

Aceasta este tactica social-democrată, și numai ea ne va asigura victoria“.

Să nu credeți că toate aceste prostii de necrezut sînt produsul unei simple încercări publicistice a vreunui neoiskrîst lipsit de răspundere și fără influență. Nu, toate acestea au apărut în *organul de presă* al unui întreg comitet al neoiskrîștilor, al celui din Tiflis. Mai mult chiar, aceste prostii au fost aprobate, fără ezitare, de către „Iskra“, care în nr. 100 scrie următoarele despre ziarul „Soțial-Demokrat“ :

„Primul număr este redactat într-un stil viu și cu talent. Se simte mîna expertă, pricepută a unui redactor care e și scriitor... Se poate spune, cu siguranță, că ziarul se va achita în mod strălucit de misiunea ce și-a fixat-o“.

* În „Iskra“ ?

** De către Nicolaie ?

*** Iată ce înseamnă tactica : „a înlătura pe conservatorii de la guvern“ !

**** Așa ceva este exclus din moment ce aplicăm o tactică atît de justă și atît de aprofundată !

***** Mai departe în manuscris urmează aceste cuvinte scrise de Lenin, care au fost apoi șterse : „să-i silim să aleagă“ — «prin mijloace revoluționare» !

Mai există și astfel de repetiloviști revoluționari !”. — Nota red.

***** Și proletariatul înarmat, și conservatorii „înlăturați de la guvern“ ?

Da ! Dacă această misiune constă în a arăta în mod concret lumii întregi toată descompunere ideologică la care a ajuns neoiskrismul înseamnă că într-adevăr ziarul s-a achitat în mod „strălucit“ de ea. Nimeni n-ar reuși să exprime în chip mai „viu“, cu mai mult „talent“ și cu mai multă „pri-cepere“ această decădere a neoiskrisților, care au coborât pînă la nivelul oportunistului burghezo-liberal.

8. OSVOBOJDENISMUL ȘI NEOISKRISMUL

Să trecem acum la o altă dovadă grăitoare a semnificației politice a neoiskrismului.

În remarcabilul, excelentul și foarte instructivul său articol intitulat „Cum să ne regăsim pe noi înșine“ („Osvojojdenie“ nr. 71), d-l Struve declară război „revoluționarismului programatic“ al partidelor extremiste de la noi. D-l Struve este în special nemulțumit de mine personal*. În ce mă privește, sînt cît se poate de mulțumit de d-l Struve : nici n-aș putea să-mi doresc un aliat mai bun în lupta împotriva „economismului“, în curs de renaștere, al neoiskrisților și împotriva totalei neprincipialități a „socialiștilor-revoluționari“. În ce fel au dovedit d-l Struve și „Osvojojdenie“, în mod practic,

* „În comparație cu revoluționarismul d-lui Lenin și al tovarășilor săi, revoluționarismul social-democrației din Europa occidentală, cel al lui Bebel și chiar cel al lui Kautsky, înseamnă oportunism, dar chiar și temelile acestui revoluționarism, deja atenuat, au fost săpate și subminate de istorie“. Este o răbufnire destul de violentă. Dar degeaba crede d-l Struve că mi se poate arunca în seamă totul, ca unui mort. Îmi va fi de ajuns să-l desfid pe d-l Struve să-mi răspundă la următoarele întrebări, ceea ce dînsul nu va fi în stare să facă. Unde și cînd am calificat eu „revoluționarismul lui Bebel și al lui Kautsky“ drept oportunism ? Unde și cînd am pretins eu că am creat în social-democrația internațională un curent aparte, care să nu fie identic cu acela al lui Bebel și Kautsky ? Unde și cînd au ieșit la iveală divergențe între mine, de o parte, și Bebel și Kautsky, de altă parte, divergențe care prin gravitatea lor să se fi apropiat cit de cit de cele ivite între Bebel și Kautsky la Breslau, în problema agrară, de pildă ?²⁹ Să încerce d-l Struve să răspundă la aceste trei întrebări.

Cititorilor însă le vom spune că burghezia liberală recurge *pretutindeni și întotdeauna* la următorul procedeu : ea încearcă să asigure pe tovarășii ei de idei din țara respectivă că social-democrații din această țară sînt cei mai nesocotiți, în timp ce tovarășii lor din țara vecină sînt „băieți cumiști“. De sute de ori burghezia germană a dat lui Bebel și lui Kautsky ca exemplu de „băieți cumiști“ pe socialiștii francezi. Burghezia franceză, mai deunăzi, le-a dat socialiștilor francezi ca exemplu de „băiat cuminte“ pe Bebel. E vechi procedeu acestă, d-le Struve ! Numai pe copii și pe neștiutori îi poți păcăli în felul acesta. Deplina solidaritate a social-democrației revoluționare internaționale în toate problemele mari de program și de tactică este un fapt absolut incontestabil.

întregul reacționarism al „amendamentelor“ aduse marxismului în proiectul de program al socialiștilor-revoluționari, despre asta vom vorbi cu altă ocazie. Că ori de câte ori d-l Struve dădea în principiu dreptate neoiscriștilor îmi făcea mie un serviciu sigur, cinstit și adevărat, lucrul acesta l-am mai spus în repetate rânduri * și îl mai spun acum încă o dată.

Articolul d-lui Struve conține o serie întreagă de declarații extrem de interesante, pe care nu le putem menționa aici decît în treacăt. El își propune „să creeze o democrație rusă, sprijinindu-se nu pe lupta de clasă, ci pe colaborarea între clase“, în timp ce „intelectualitatea privilegiată din punct de vedere social“ (de felul „nobilimii culte“, în fața căreia d-l Struve se înclină cu grațiozitatea cu adevărat mondenă... a unui lacheu) va aduce în acest partid, situat „în afara claselor“, greutatea „situației sale sociale“ (greutatea sacului cu bani). D-l Struve își exprimă dorința (pe care o salută din tot sufletul) de a arăta tineretului cît de nepotrivit e „șablonul radical potrivit căruia burghezia s-a speriat și a vîndut proletariatul și cauza libertății“. (Nimic nu va confirma mai bine acest „șablon“ marxist decît războiul pe care-l duce împotriva lui d-l Struve. Așadar, fiți bun, d-le Struve, și nu amînați la infinit înfăptuirea acestui plan minunat !)

Pentru tema tratată de noi este important să arătăm lozincile *practice* cu care se războiește, în momentul de față, acest reprezentant al burgheziei ruse, care e înzestrat cu un simț politic atît de fin și reacționează la cea mai mică schimbare a vremii. El se războiește, în primul rînd, cu lozincă republicanismului. D-l Struve este ferm convins că această

* Amintim cititorilor noștri că articolul „Ce nu trebuie făcut?“ („Iskra“ nr. 52) a fost salutat cu mare tîmbălău de „Osvobođenje“ ca o „cîntărire semnificativă“ spre concesiune față de oportuniști. Într-o notă despre sciziunea din sînul social-democrațiilor ruși, acest ziar își exprima în mod special aprobarea pentru tendințele principale ale neoiskrimului. Vorbind despre broșura lui Troțki „Sarcinile noastre politice“, „Osvobođenje“ arăta că există o analogie între ideile acestui autor și ceea ce scriau și spuneau odinioară rabocedeliștii Kricevski, Martînov, Akimov (vezi articolul „Un liberal serviabil“, publicat în foaie volantă de „Vpered“) (V. I. Lenin, Opere complete, vol. 9, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 71—74. — Nota red.). Broșura lui Martînov despre cele două dictaturi a fost salutată de „Osvobođenje“ (vezi nota din „Vpered“ nr. 9) (op. cit., pag. 312—313. — Nota red.). În sfîrșit, jelanile tardive ale lui Starover, care e nemulțumit de vechea lozincă a vechii „Iskra“ **: „mai întîi să ne delimităm și apoi să ne unim“, au fost primite cu o deosebită simpatie de „Osvobođenje“.

lozincă este „de neînțeles pentru masa poporului și îi este străină“ (el uită să adauge că această lozincă este de înțeles, dar nu convine burgheziei!). Am vrea să vedem ce răspuns ar căpăta d-l Struve de la muncitori în cercurile noastre și la mitingurile noastre! Sau poate că muncitorii nu fac parte din popor? Dar țărani? La ei se observă uneori, după cum spune d-l Struve, un „republicanism naiv“ („să-l alungăm pe țar“), dar burghezia liberală crede că locul republicanismului *naiv* nu-l va lua un republicanism conștient, ci un monarhism conștient! Ța dépend, d-le Struve, asta depinde și de împrejurări. Nici țarismul și nici burghezia nu pot să nu se opună unei îmbunătățiri radicale a situației țărănilor pe seama pământului moșieresc, iar clasa muncitoare nu poate să nu ajute țărănimea în această privință.

În al doilea rând, d-l Struve ne asigură că, „într-un război civil, cel ce atacă nu are niciodată dreptate“. Această idee se apropie foarte mult de tendințele neoiskrismului, semnalate de noi mai sus. Noi nu spunem, bineînțeles, că într-un război civil este *întotdeauna* avantajos să ataci; nu, uneori tactica defensivă este obligatorie *pentru un timp oarecare*. Dar a formula o teză ca aceea enunțată de d-l Struve și a o aplica Rusiei din anul 1905 înseamnă tocmai a prezenta o bucată de „șablon radical“ („burghezia se sperie și vinde cauza libertății“). Cine nu vrea să atace acum absolutismul, cine nu vrea să atace reacțiunea, cine nu se pregătește pentru acest atac, cine nu îndeamnă la un asemenea atac, degeaba spune că este adept al revoluției.

D-l Struve condamnă lozincile: „conspirație“ și „răzvrătire“ (această „răscoală în miniatură“). Dînsul manifestă același dispreț pentru amîndouă, sub motiv că n-au „acces în mase“! Am vrea să-l întrebăm pe d-l Struve dacă ar putea să ne arate în ce constă propaganda în favoarea răzvrătirii, de pildă, în „Ce-i de făcut?“*, această lucrare scrisă, după părerea lui, de un revoluționarist excesiv. Iar în ce privește „conspirația“, există oare vreo deosebire atît de mare între noi și, bunăoară, d-l Struve? Nu colaborăm și unul și altul la cîte un ziar „illegal“ care e transportat „în mod conspirativ“ în Rusia și servește grupurilor „clan-

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1—190. — *Nota red.*

destine" ale „Uniunii eliberării" sau ale P.M.S.D.R. ? Mitingurile noastre muncitorești sînt deseori „conspirative", recunoaștem acest păcat. Dar adunările domnilor osvobojdenciști ? Aveți cu ce să vă făliți, d-le Struve, în fața odioșilor adepți ai odioasei conspirații ?

Este adevărat că la transportul de arme pentru muncitori se cere o strictă conspirativitate. Aici d-l Struve vorbește mai deschis. Ascultați : „În ce privește insurecția armată sau revoluția în sens tehnic *, numai propagarea în mase a unui program democratic poate crea condițiile de ordin social-psihologic necesare pentru o insurecție armată generală. Așadar, chiar din punctul de vedere – pe care eu nu-l împărtășesc – că insurecția armată va fi o încoronare *inevitabilă* a actualei lupte, lucrul cel mai esențial, cel mai necesar este ca masele să fie impregnate de ideile transformării democratice".

D-l Struve caută să ocolească problema. El vorbește despre inevitabilitatea insurecției, în loc să vorbească despre necesitatea ei pentru victoria revoluției. Insurecția, nepregătită, spontană, fărîmîțată, a și început. Nimeni nu poate garanta numaidecît că ea are să se transforme într-o insurecție populară armată generală și unitară, fiindcă asta depinde de starea forțelor revoluționare (care nu pot fi în întregime evaluate decît în cursul luptei), de atitudinea guvernului și a burgheziei, precum și de o serie de alte împrejurări care nu pot fi prevăzute cu exactitate. Despre inevitabilitate – în sensul acelei certitudini absolute că se va produce un anumit eveniment concret, spre care încearcă să abată discuția d-l Struve – nici n-are rost să vorbim. Dacă vrei să fii adept al revoluției, trebuie să spui dacă *pentru victoria revoluției este nevoie* de insurecție armată, dacă e nevoie de preconizarea ei activă, de propagandă în favoarea ei, de o pregătire a ei fără întîrziere și cu toată energia. D-l Struve nu poate să nu înțeleagă această deosebire : fiindcă el nu încearcă, bunăoară, să mascheze problema necesității votului universal, care e indiscutabilă pentru un democrat, cu problema, discutabilă și inactuală pentru un om politic, a dobîndirii lui inevitabile în cursul revoluției actuale.

* Mai departe în manuscris urmează aceste cuvinte scrise de Lenin, care au fost apoi șterse : „începe un plagiat din noua «Iskră»". — Nota red.

Ocolind problema necesității insurecției, d-l Struve dă astfel pe față substratul cel mai adânc al poziției politice a burgheziei liberale. În primul rînd, burghezia preferă să cadă la învoială cu absolutismul, decît să-l nimicească ; în orice caz, ea lasă lupta cu arma în mînă pe seama muncitorilor (aceasta în al doilea rînd). Iată care e semnificația *reală* a tendinței de eschivare a d-lui Struve. Iată de ce *merge* el *de-a-ndăratelea*, revenind de la problema necesității insurecției la aceea a condițiilor ei „social-psihologice“, a „propagandei“ prealabile. Întocmai ca palavragii burghezi din parlamentul de la Frankfurt din 1848, care se îndeletniceau cu întocmirea de rezoluții, de declarații și de hotărîri, cu „propaganda în mase“ și cu pregătirea „condițiilor de ordin social-psihologic“ într-un moment cînd era vorba de a opune rezistență forței armate a guvernului, cînd mișcarea „a dus la necesitatea“ luptei armate, cînd influența exercitată numai cu ajutorul cuvîntului (de o sută de ori necesară în perioada de pregătire) se transformase într-o banală inactivitate și lășitate burgheză, – d-l Struve ocolește problema insurecției, ascunzîndu-se în dosul unei întregi *frazeologii*. D-l Struve ne arată în mod sugestiv ceea ce mulți social-democrați refuză cu îndărătnicie să vadă, și anume că momentul revoluționar se deosebește de momentele istorice obișnuite, curente, pregătitoare, tocmai prin aceea că starea de spirit, fierberea, convingerea maselor trebuie să se manifeste – și se manifestă – prin *acțiune*.

Revoluționarismul vulgar nu înțelege că cuvîntul este și el faptă ; acest principiu este incontestabil atunci cînd se aplică la istorie *în general* sau la acele epoci ale ei în care nu există o acțiune politică deschisă a maselor, acțiune ce nu poate fi înlocuită și nici provocată în mod artificial prin nici un fel de puciuri. Codismul revoluționarilor nu înțelege că, atunci cînd a venit momentul revoluționar, cînd vechea „suprastructură“ trosnește din toate încheieturile, cînd acțiunea politică deschisă a claselor și a maselor care-și creează o nouă suprastructură a devenit realitate, cînd războiul civil a început, a te mărgini, *ca înainte*, la „cuvînt“, fără a lansa *lozinka directă* care îndeamnă să se treacă la „fapte“, a te eschiva de la acțiune prin invocarea „condițiilor psihologice“ și a „propagandei“ în general, înseamnă

a da dovadă de inerție, de amortire, de vorbărie goală sau de trădare a revoluției. Palavragiile de la Frankfurt ai burgheziei democratice ne oferă un memorabil exemplu istoric de asemenea trădare sau de asemenea obtuzitate cazuistică.

Vreți ca, pentru a vă explica mai bine în ce constă această deosebire dintre revoluționarismul vulgar și codismul revoluționar, să recurgem la un exemplu luat din istoria mișcării social-democrate din Rusia? Vă vom da un asemenea exemplu. Amintiți-vă de anii 1901-1902, care sînt încă atît de apropiați de noi și care ni se par totuși că aparțin unor vremuri de domeniul legendei. Începuseră demonstrațiile. Revoluționarismul vulgar a început să scoată strigăte de „asalt“ („Rabocce Delo“³⁰), au fost scoase „manifeste sîngeroase“ (de proveniență berlineză, dacă nu mă înșală memoria, s-au pornit atacuri împotriva „literaturismului“ și caracterului livresc al ideii de a face agitație pe scara întregii Rusii cu ajutorul unui ziar (Nadejdin)³¹. Codismul revoluționarilor, dimpotrivă, propaga pe atunci ideea că „lupta economică este *cel mai bun* mijloc de agitație politică“. Care era atitudinea social-democrației revoluționare? Ea ataca ambele aceste curente. Ea condamna tactica pucistă și strigătele de asalt, fiindcă toată lumea vedea sau trebuia să vadă în mod limpede că acțiunea deschisă, de masă este o chestiune a zilei de mîine. Ea condamna codismul și formula fără ocol *pină și lozinca* insurecției armate a întregului popor, nu în sensul unei chemări directe (în acele vremuri d-l Struve n-ar fi găsit la noi o chemare la „răzvrătire“), ci în acela al unei concluzii *necesare*, al unei „propagande“ (de care d-l Struve și-a adus aminte abia acum, căci acest onorabil domn este totdeauna în întârziere cu cîțiva ani), în sensul pregătirii tocmai a „condițiilor de ordin social-psihologic“ despre care trăncănesc astăzi „cu melancolie și în mod inoportun“ reprezentanții dezorientatei burghezii mercantile. *Pe atunci* propaganda și agitația, agitația și propaganda erau într-adevăr puse pe primul plan de către situația obiectivă. *Pe atunci* munca de organizare a unui ziar politic pentru întreaga Rusie, a cărui apariție săptămînală părea un ideal, putea fi considerată (și a fost considerată în „Ce-i de făcut?“) drept piatră unghiulară în munca de pregătire a insurecției. *Pe atunci* lozincile : agitație de masă *în loc* de

acțiuni armate imediate ; pregătirea condițiilor de ordin social-psihologic ale insurecției *în loc* de tactică *pučistă*, erau singurele lozinci juste ale social-democrației revoluționare. *Acum* aceste lozinci sînt depășite de evenimente, mișcarea a mers înainte, iar ele au devenit niște vechituri, niște zdrențe, bune doar pentru a masca ipocrizia osvobojdenistă și co-dismul neoiskrist !

Sau poate că mă înșel ! Poate că revoluția n-a început încă ! Poate că momentul unei acțiuni politice deschise a claselor n-a sosit încă ! Poate că n-avem încă război civil, iar critica armelor nu trebuie să devină încă successorul, urmașul, executorul testamentar, *necesar* și obligatoriu al armei criticii, pe care tot ea e chemată s-o desăvîrșească !

Pentru a răspunde la aceste întrebări, priviți în jurul vostru, scoateți-vă capul din cabinet și vedeți ce se petrece în stradă. N-a izbucnit oare războiul civil și nu l-a început chiar guvernul, împușcînd pretutindeni, în masă, cetățeni pașnici și neînarmați ? Nu acționează oare sutele negre înarmate ca „argument“ al absolutismului ? N-a înțeles oare burghezia – pînă și burghezia – necesitatea unei miliții civile ? Și nu tot d-l Struve, extrem de moderatul și ordonatul domn Struve, afirmă (vai, afirmă numai, pentru a se limita doar la vorbe !) că „caracterul fățiș al acțiunilor revoluționare“ (uite unde am ajuns astăzi !) „este, în momentul de față, una dintre cele mai importante condiții pentru a exercita o influență educativă asupra maselor populare“ ?

Cine are ochi să vadă nu poate avea nici o îndoială asupra modului cum trebuie pusă astăzi problema insurecției armate de către partizanii revoluției. Observați acum cele *trei* moduri de a pune această problemă, așa cum sînt ele prezentate în organele presei libere care sînt cît de cît în stare să exercite o influență asupra *maselor*.

Primul mod de a pune problema : rezoluția Congresului al III-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia *. S-a recunoscut și s-a declarat în auzul tuturor că miș-

* Iată textul ei complet :

„Luînd în considerație :

1) că proletariatul, fiind prin situația sa clasa cea mai înaintată și singura consecvent revoluționară, este chemat tocmai prin acest fapt să joace rolul conducător în mișcarea revoluționară general-democratică din Rusia ;
2) că în momentul de față această mișcare a și dus la necesitatea insurecției armate ;

carea revoluționară general-democratică a dus deja la necesitatea insurecției armate. Organizarea proletariatului în vederea insurecției este pusă la ordinea zilei ca una dintre sarcinile esențiale, principale și necesare ale partidului. S-a trasat sarcina de a lua cele mai energice măsuri pentru a înarma proletariatul și a asigura posibilitatea unei conduceri directe a insurecției.

Al doilea mod de a pune problema : declarația de principii făcută, într-un articol publicat în „Osvobođenje“, de „conducătorul constituționaliștilor ruși“ (așa l-a numit, recent, pe d-l Struve un organ atât de influent al burgheziei europene ca „Frankfurter Zeitung“³²) sau de conducătorul burgheziei progresiste ruse. El nu împărtășește părerea că insurecția este inevitabilă. Conspirația și răzvrătirea sînt procedee specifice unui revoluționarism lipsit de judecată. Republicanismul este o metodă de amețire. Însurecția armată este de fapt o chestiune pur tehnică, în timp ce propaganda de masă și pregătirea condițiilor de ordin social-psihologic sînt „lucrul cel mai esențial, cel mai necesar“.

Al treilea mod de a pune problema : rezoluția conferinței neoiskriste. Sarcina noastră este de a pregăti insurecția. Posibilitatea unei insurecții organizate după un plan este exclusă. Condițiile favorabile pentru insurecție se creează prin

3) că proletariatul va participa inevitabil și în modul cel mai energic, la această insurecție, ceea ce va hotărî soarta revoluției din Rusia ;

4) că proletariatul poate avea rolul conducător în această revoluție numai dacă e încheat într-o forță politică unică și de sine stătătoare, sub steagul Partidului muncitoresc social-democrat, care conduce lupta lui nu numai în domeniul ideologic, ci și pe tărîm practic ;

5) că numai îndeplinirea acestui rol poate asigura proletariatului cele mai prielnice condiții de luptă pentru socialism împotriva claselor avute din Rusia burghezo-democratică, —

Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. consideră că sarcina de a organiza proletariatul în vederea luptei nemijlocite împotriva absolutismului printr-o insurecție armată constituie una dintre cele mai importante și mai urgente sarcini ale partidului în momentul revoluționar actual.

De aceea congresul trasează următoarele sarcini tuturor organizațiilor de partid :

a) să lămurească proletariatului, prin propagandă și agitație, nu numai importanța politică, ci și latura practic-organizatorică a apropriei insurecției armate ;

b) să lămurească, în cadrul acestei propagande și agitații, rolul grevelor politice de masă, care pot avea o mare importanță la începutul și chiar în cursul insurecției ;

c) să ia cele mai energice măsuri pentru înarmarea proletariatului, precum și pentru elaborarea unui plan de insurecție armată și de conducere nemijlocită a acesteia, creînd în acest scop, pe măsura necesității, grupuri speciale, formate din activiști de partid“. (Nota autorului la ediția din 1907. — Nota red.)

dezorganizarea guvernului, prin agitația noastră, prin organizarea noastră. Numai în acest caz „pregătirile tehnice de luptă pot căpăta o însemnătate mai mult sau mai puțin serioasă“.

Numai atât ? Numai atât. Dacă insurecția a devenit sau nu necesară, aceasta e un lucru pe care conducătorii neoiskriști ai proletariatului încă nu-l știu. Dacă sarcina de a organiza proletariatul pentru lupta imediată este sau nu urgentă, asta nu este încă clar pentru ei. Nu trebuie să îndemnăm la adoptarea celor mai energice măsuri ; mult mai important este (în 1905, iar nu în 1902) să lămurim în linii generale în ce condiții aceste măsuri „pot“ căpăta o însemnătate „mai mult sau mai puțin serioasă“...

Vedeți acum, tovarăși neoiskriști, unde v-a dus cotitura voastră spre martinovism ? Înțelegeți că filozofia voastră politică nu este altceva decât o repetare a filozofiei osvobojdeniste ? — că (împotriva voinței voastre și fără să fiți conștienți de acest lucru) v-ați pomenit în coada burgheziei monarhiste ? Vă dați seama acum că, repetând lucruri arhicunoscute și perfecționându-vă în arta filozofării, dv. — ca să mă exprim în memorabilele cuvinte din memorabilul articol al lui Petr Struve — ați scăpat din vedere că „caracterul fățiș al acțiunilor revoluționare este, în momentul de față, una dintre cele mai importante condiții pentru a exercita o influență educativă asupra maselor populare“?

9. CE ÎNSEAMNĂ A FI UN PARTID DE EXTREMĂ OPOZIȚIE ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI ?

Să ne întoarcem la rezoluția cu privire la guvernul provizoriu. Am arătat că tactica neoiskriștilor nu împinge rezoluția înainte, așa cum ar vrea ei să ne asigure în rezoluția lor, ci înapoi. Am arătat că tocmai această tactică *leagă mâinile* social-democrației în lupta ei împotriva burgheziei consecvente și nu o apără de dizolvarea ei în democrația burgheză. Se înțelege că din premisele false ale rezoluției rezultă o concluzie falsă : „De aceea social-democrația nu trebuie să-și pună ca scop să cucerească puterea sau s-o împartă cu alții în cadrul guvernului provizoriu, ci

trebuie să rămână un partid de extremă opoziție revoluționară". Oprii-vă puțin privirea asupra primei jumătăți a acestei concluzii, care se referă la fixarea scopurilor. Pun oare neokriștii drept scop al activității social-democrate obținerea unei victorii hotărâtoare a revoluției asupra țarismului? - Da, pun. Ei nu știu să formuleze în mod just condițiile necesare pentru a obține o victorie hotărâtoare și alunecă în formularea „osvobojdenistă“, dar scopul arătat mai sus - ei îl pun. Mai departe : leagă ei guvernul provizoriu de insurecție? - Da, îl leagă în mod direct, atunci când spun că guvernul provizoriu „rezultă din insurecția populară victorioasă“. Și, în sfârșit, își pun ei ca scop să conducă insurecția? - Firește, ei, ca și domnul Struve, nu vor să admită că insurecția este necesară și urgentă, dar totodată, spre deosebire de d-l Struve, afirmă că „social-democrația tinde s-o supună (insurecția) influenței și conducerii ei și s-o folosească în interesul clasei muncitoare“.

Nu-i așa că e foarte logic? Ne punem drept scop să supunem influenței noastre, conducerii noastre atât insurecția maselor proletare cât și pe a celor *neproletare*, s-o folosim în interesul nostru. Prin urmare, ne punem drept scop să conducem în timpul insurecției și proletariatul, și burghezia revoluționară, și mica burghezie („grupurile neproletare“), adică „să împărțim“ conducerea insurecției între social-democrație și burghezia revoluționară. Ne punem drept scop să asigurăm victoria insurecției, care trebuie să ducă la constituirea unui guvern provizoriu („rezultat din insurecția populară victorioasă“). *De aceea...* de aceea nu trebuie să ne punem drept scop cucerirea puterii sau împărțirea ei prin participarea la un guvern revoluționar provizoriu !!

Amicii noștri nu pot în nici un fel s-o scoată la capăt. Ei oscilează între punctul de vedere al d-lui Struve, care ocolește problema insurecției, și acela al social-democrației revoluționare, care ne cheamă să pornim la rezolvarea acestei sarcini urgente. Ei oscilează între anarhism, care principial condamnă, ca pe o trădare a proletariatului, orice participare la un guvern revoluționar provizoriu, și marxism, care cere o asemenea participare, cu condiția ca social-democrația

să exercite o influență conducătoare asupra insurecției *. Ei n-au o poziție de sine stătătoare : nici poziția d-lui Struve, care dorește să ajungă la o înțelegere cu țarismul și care, de aceea, în problema insurecției trebuie să se eschiveze și să recurgă la diferite tertipuri ; nici poziția anarhiștilor, care condamnă orice acțiune „de sus“ și orice participare la revoluția burgheză. Pentru neoiskriști, a ajunge la o tranzacție cu țarismul e totuna cu a repurta o victorie asupra țarismului. Ei vor să participe la revoluția burgheză. Ei au luat-o oarecum înainte față de „Două dictaturi“ a lui Martînov. Ei acceptă chiar să conducă insurecția poporului, pentru ca să renunțe la această conducere imediat după victorie (sau, poate, imediat înainte de victorie ?), adică să nu folosească roadele victoriei, ci să le cedeze pe toate burgheziei. Asta se cheamă, după ei, „a folosi insurecția în interesul clasei muncitoare“...

Nu este nevoie să ne oprim mai îndelung asupra acestei confuzii. Mai de folos este să cercetăm originea acestei confuzii, care, în formularea ce i-a fost dată, glăsuiește : „să rămână un partid de extremă opoziție revoluționară“.

Avem în fața noastră una dintre cunoscutele teze ale social-democrației revoluționare internaționale. Este o teză absolut justă. Ea a devenit un loc comun pentru toți adversarii revizionismului sau oportunismului din țările parlamentare. Ea a căpătat drept de cetățenie ca o ripostă legitimă și necesară dată „cretinismului parlamentar“, millerandismului, bersteinismului, reformismului italian în spiritul lui Turati. Bravii noștri neoiskriști au învățat pe dinafară această teză justă și o aplică cu un zel... *cu totul inoportun*. Categoriile luptei parlamentare sînt introduse în niște rezoluții scrise pentru împrejurări în care nu există nici un fel de parlament. Noțiunea de „opoziție“ – această oglindire și expresie a unei situații politice în care nimeni nu vorbește serios de *insurecție* – e aplicată, fără nici un sens, la o situație în care insurecția a și început și în care toți partizanii revoluției se gîndesc la conducerea insurecției și vorbesc despre ea. Dorința de „a rămîne“ la aceeași tactică de

* Vezi „Proletarii“ nr. 3. „Despre guvernul revoluționar provizoriu“, articolul al doilea. (Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 240—248. — Nota red.)

pînă acum, adică la acțiunea numai „de jos“, este exprimată în mod emfatic și pe un ton categoric tocmai într-un moment cînd revoluția pune problema necesității, în caz de victorie a insurecției, de a acționa *de sus*.

Hotărît lucru, au ghinion neoiscriștii noștri ! Chiar și atunci cînd formulează o teză social-democrată justă, ei nu știu s-o aplice cum trebuie. Ei nu s-au gîndit cum se schimbă și se transformă în contrariul lor noțiunile și termenii luptei parlamentare într-o epocă cînd revoluția a început, în condiții cînd nu există parlament, cînd a început războiul civil, cînd au loc izbucniri de insurecție. Ei nu s-au gîndit că, în condițiile de care este vorba aici, amendamentele se propun prin demonstrații de stradă, interpelările se fac prin acțiuni ofensive ale cetățenilor înarmați, opoziția față de guvern se exercită prin răsturnarea prin forță a guvernului.

Așa cum un cunoscut erou din basmele noastre populare dădea întotdeauna sfaturi bune tocmai atunci cînd ele nu se potriveau, tot așa și admiratorii lui Martînov ne dau într-una lecții de parlamentarism pașnic tocmai într-un moment cînd ei înșiși constată că au început acțiunile militare deschise. Fiindcă nu e nimic mai nostim decît să formulezi, cu aerul cel mai serios, lozinca „extremă opoziție“ într-o rezoluție în al cărei început se vorbește despre „victoria hotărîtoare a revoluției“ și despre „insurecția populară“ ! Gîndiți-vă puțin, domnilor, la ceea ce înseamnă să te afli în „extremă opoziție“ într-o epocă de insurecție. Înseamnă să demași guvernul sau să-l dobori ? Înseamnă să votezi împotriva guvernului sau să înfrîngi forțele lui militare într-o luptă deschisă ? Înseamnă să nu acorzi guvernului mijloace pentru a-și completa vistieria sau, dimpotrivă, să pui mîna, prin mijloace revoluționare, pe această vistierie și s-o folosești pentru nevoile insurecției, pentru înarmarea muncitorilor și țaranilor, pentru convocarea unei adunări constituante ? Nu puteți să înțelegeți odată, domnilor, că noțiunea de „extremă opoziție“ nu exprimă decît acțiuni negative : a demasca, a vota contra, a refuza ? De ce ? Pentru că ea se referă numai la lupta parlamentară, și asta într-o epocă în care nimeni nu pune drept scop imediat al luptei „victoria hotărîtoare“. Nu începeți să vă dați seama că, în această privință, lucrurile se schimbă în mod radical din momentul

în care poporul subjugat politicește trece pe toată linia la un asalt hotărîtor, spre a da o luptă înverșunată pentru victorie ?

Muncitorii ne întrebă : trebuie să pornim cu toată energia această insurecție, care nu mai suferă amîinare ? Cum să facem ca insurecția, odată începută, să fie victorioasă ? Cum să ne folosim de victorie ? Ce program poate și trebuie să fie realizat atunci ? Neoiscriștii, care adîncesc marxismul, răspund : să rămînem un partid de extremă opoziție revoluționară... Ei bine, n-am avut noi dreptate cînd am spus despre acești cavaleri că sînt niște virtuozii în materie de filistinism ?

10. „COMUNELE REVOLUȚIONARE“ ȘI DICTATURA REVOLUȚIONAR-DEMOCRATICĂ A PROLETARIATULUI ȘI A ȚĂRĂNIMII

Conferința neoiscriștilor nu s-a menținut pe poziția anarhistă pe care a ajuns să se situeze „Iskra“ cea nouă (numai „de jos“, iar nu „de jos și de sus“). Absurditatea punctului de vedere al celor ce admiteau insurecția fără să admită victoria și intrarea într-un guvern revoluționar provizoriu devenise prea evidentă. De aceea rezoluția a introdus unele rezerve și restricții în modul în care fusese rezolvată problema de către Martînov și Martov. Să examinăm aceste rezerve, care sînt expuse în următorul pasaj din rezoluție :

„Această tactică («să rămînem un partid de extremă opoziție revoluționară»), firește, nu exclude cîtuși de puțin utilitatea unei cuceriri parțiale, episodice a puterii și a formării unor comune revoluționare într-un oraș sau altul, într-o regiune sau alta, cu scopul exclusiv de a contribui la extinderea insurecției și la dezorganizarea guvernului“.

Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că, în principiu, se admite acțiunea nu numai de jos, ci și de sus. Înseamnă că teza expusă în cunoscutul foileton al lui L. Martov din „Iskra“ (nr. 93) este respinsă și se consideră drept justă tactica enunțată de ziarul „Vpered“ : nu numai „de jos“, ci și „de sus“.

Totodată, cucerirea puterii (fie ea chiar parțială, episo-dică etc.) presupune, cum e și evident, participarea nu nu-

mai a social-democrației și nu numai a proletariatului. Aceasta reiese din faptul că nu numai proletariatul este interesat și participă în mod activ la revoluția democratică ; din faptul că insurecția are un caracter „popular“, cum se spune la începutul rezoluției pe care o examinăm, că participă la ea și „grupurile neproletare“ (expresia aceasta este luată din rezoluția cu privire la insurecție, adoptată de conferențiști), adică și burghezia. Va să zică, principiul că orice participare a socialiștilor, împreună cu mica burghezie, la un guvern revoluționar provizoriu înseamnă o trădare a clasei muncitoare a fost aruncat peste bord de conferință, așa cum a cerut ziarul „Vpered“. „Trădarea“ nu încetează să fie trădare prin faptul că acțiunea ei are un caracter parțial, episodic, că ea privește doar un anumit sector etc. Va să zică, încercarea de a prezenta intrarea într-un guvern revoluționar provizoriu drept „jaurèsism vulgar a fost aruncată peste bord de conferință, așa cum a cerut „Vpered“³³. Un guvern nu încetează să fie guvern prin faptul că puterea lui nu se întinde peste multe orașe, ci peste unul singur, că ea nu se întinde peste multe regiuni, ci peste una singură, sau pentru că poartă cutare sau cutare nume. Așadar, *modul de a pune problema din punct de vedere principial*, preconizat de „Iskra“ nouă, a fost părăsit de conferință.

Să vedem dacă restricțiile pe care le fixează conferința în ce privește formarea, admisă acum în principiu, de guverne revoluționare și intrarea în asemenea guverne sînt sau nu raționale. Nu știm prin ce anume se deosebește noțiunea de „episodic“ de cea de „provizoriu“. Tare ni-i teamă că, sub acest cuvînt străin și „nou“, nu se ascunde, în cazul de față, decît lipsa unei idei clare. Se pare că e ceva „mai profund“, dar în realitate e ceva mai obscur și mai confuz. Care e deosebirea dintre „utilitatea“ „cuceririi puterii“ în mod parțial, într-un oraș sau într-o regiune, și aceea a intrării într-un guvern revoluționar provizoriu al întregului stat ? Oare printre „orașe“ nu există unul ca Petersburg, în care au avut loc evenimentele de la 9 ianuarie ? Oare printre regiuni nu există și Caucazul, care este mai mare decît multe state ? Oare problemele (care au frămîntat cîndva „Iskra“ nouă) : ce să facem cu închisorile, cu poliția, cu administrațiile financiare etc. etc., nu se pun în fața noastră și în cazul „cu-

ceririi puterii" într-un singur oraș, ca să nu mai vorbim de regiune? Nimeni nu va tăgădui, firește, că, în cazul când nu vor fi forțe suficiente, când insurecția nu va înregistra un succes deplin, când victoria ei nu va fi hotărâtoare, va fi posibilă formarea unor guverne revoluționare provizorii parțiale, orașenești etc. Dar despre asta este vorba aici, domnilor? Nu vorbiți chiar dv., la începutul rezoluției, despre „victoria hotărâtoare a revoluției“, despre „insurecția populară victorioasă“ ?? De când își asumă social-democrații rolul anarhiștilor de a fărâmița atenția și țelurile proletariatului? de a-l îndruma spre o acțiune „parțială“, și nu spre o acțiune generală, unitară, completă și deplină? Atunci când plănuiți „cucerirea puterii“ într-un oraș, chiar dv. vorbiți despre „extinderea insurecției“ – asupra altui oraș, îndrăznim să credem – asupra tuturor orașelor, ne permitem să nădărdum. Concluziile dv., domnilor, sînt tot atît de șubrede și de întîmplătoare, tot atît de contradictorii și de confuze ca și premisele dv. Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. a dat un răspuns complet și limpede la problema guvernului revoluționar provizoriu în general. Acest răspuns cuprinde și toate guvernele provizorii parțiale, în timp ce răspunsul conferinței, separînd în mod artificial și arbitrar o parte din problemă, nu face decît să *ocolească* (fără succes însă) problema în întregimea ei și să semene confuzie.

Ce înseamnă „comune revoluționare“? Se deosebește această noțiune de aceea a „guvernului revoluționar provizoriu“ și, dacă da, prin ce anume? Lucrul acesta nu-l știu nici domniile conferențiști. Gîndirea lor revoluționară confuză duce, cum se întîmplă în mod obișnuit, la o *frazologie revoluționară*. Da, folosirea termenului „comună revoluționară“ într-o rezoluție a unor reprezentanți ai social-democrației nu este altceva decît frazeologie revoluționară. Marx a condamnat în repetate rînduri asemenea frazeologie, în care un termen „farmecător“ dintr-un trecut *perimat* ascunde sub el sarcinile viitorului. Farmecul unui termen care și-a jucat rolul său în istorie se transformă, în asemenea cazuri, într-o strălucire amăgitoare și dăunătoare, într-un sunet gol. Trebuie să facem în așa fel ca muncitorii și întregul popor să înțeleagă clar și fără echivoc *de ce* urmărim noi să aducem la putere un guvern revoluționar provizoriu, *ce transformări*

anume vom realiza noi dacă vom exercita o influență hotărâtoare asupra ocîrmuirii, chiar mâine, în cazul unui deznădămint victorios al insurecției populare, care a și început. Iată problemele care stau în fața conducătorilor politici.

Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. răspunde la aceste întrebări într-un mod cît se poate de clar, dînd un program complet al acestor transformări : programul-minimum al partidului nostru. Cuvîntul „comună“, dimpotrivă, nu dă nici un răspuns și nu face decît să întunece mințile cu un sunet îndepărtat... sau cu un sunet gol. Cu cît ne este mai scumpă, să zicem, Comuna din Paris din 1871, cu atît ne este mai puțin permis să căutăm să ne sustragem de la un răspuns direct prin invocarea ei, fără a analiza greșelile ei și condițiile ei speciale. A proceda în felul acesta înseamnă a repeta exemplul stupid al blanquiștilor, de care și-a bătut joc Engels și care (în „manifestul“ lor din 1874) se prosternau în fața fiecărui act al Comunei³⁴. Ce va răspunde un conferențist cînd un muncitor îl va întreba ce este *această* „comună revoluționară“ despre care se vorbește în rezoluție ? El nu va putea să-i spună decît că în istorie este cunoscut sub această denumire un guvern muncitoresc care nu se pricepea și nu putea, pe vremea aceea, să facă deosebire între elementele revoluției democratice și ale celei socialiste, și care confunda sarcinile luptei pentru republică cu sarcinile luptei pentru socialism ; care n-a știut să-și îndeplinească misiunea de a desfășura o energică ofensivă militară asupra Versaillesului ; care a făcut greșeala de a nu ocupa Banca Franței ș.a.m.d. Într-un cuvînt, indiferent dacă vă veți referi la Comuna din Paris sau la o altă comună, răspunsul vostru va fi numai unul : ea a fost un guvern *cum nu trebuie să fie al nostru*. Bun răspuns, nimic de zis ! Nu înseamnă că dai dovadă de filozofare de bucher și de neputință de revoluționar atunci cînd treci sub tăcere programul practic al partidului și, tam-nesam, într-o rezoluție începi să dai lecții de istorie ? Nu vedește asta tocmai greșeala de care în zadar au căutat unii să ne acuze pe noi : aceea de a confunda revoluția democratică cu cea socialistă, între care n-a știut să facă deosebire nici una dintre „comune“ ?

Se precizează că scopul „exclusiv“ al constituirii unui guvern provizoriu (căruia în chip atît de nepotrivit i se spune

comună) este extinderea insurecției și dezorganizarea guvernului. Acest „exclusiv“ înlătură, așa cum reiese din sensul literal al cuvîntului, orice alte sarcini, și el nu este altceva decît o rămășiță a absurdei teorii „numai de jos“. Această înlăturare a celorlalte sarcini nu dovedește, iarăși, altceva decît miopie și nechibzuință. „Comuna revoluționară“, adică puterea revoluționară, fie chiar și într-un singur oraș, va trebui neapărat să rezolve (fie chiar și în mod provizoriu, „parțial, episodic“) toate treburile de stat, și a proceda în acest caz ca struțul înseamnă a da dovadă de cea mai mare nechibzuință. Această putere de stat va trebui să legifereze ziua de lucru de 8 ore, să instituie inspecția muncitorească în fabrici, să introducă învățămîntul general gratuit și eligibilitatea organelor judiciare, să formeze comitetele țărănești etc., într-un cuvînt va trebui neapărat să realizeze o serie de reforme. A subsuma aceste reforme ideii de „contribuție la extinderea insurecției“ înseamnă a te juca cu cuvintele și a spori în mod intenționat confuzia acolo unde e nevoie de claritate deplină.

Partea finală a rezoluției neoiskriste nu oferă un material nou pentru critica tendințelor principiale ale „economismului“, care și-a făcut din nou apariția în partidul nostru, dar ea ilustrează sub un aspect oarecum diferit cele spuse mai sus.

Iată această parte :

„Numai într-un singur caz ar trebui social-democrația, din proprie inițiativă, să-și îndrepte eforturile spre cucerirea puterii și să caute s-o mențină cît mai mult timp în mîinile ei, și anume în cazul cînd revoluția s-ar extinde și în țările înaintate din Europa apuseană, unde condițiile pentru înfăptuirea socialismului au atins deja un anumit grad (?) de maturitate. În acest caz, cadrul istoric limitat al revoluției ruse s-ar putea lărgi într-o măsură considerabilă și s-ar ivi posibilitatea de a porni pe calea transformărilor socialiste.

Stabilindu-și tactica ei în așa fel ca partidul social-democrat să-și mențină, în decursul întregii perioade revoluționare, o poziție de extremă opoziție revoluționară față de toate guvernele care s-ar succeda în cursul revoluției, social-democrația se poate pregăti cel mai bine și pentru folosirea puterii guvernamentale dacă aceasta va nimeri (??) în mîinile ei“.

Ideea fundamentală este aici identică cu aceea pe care, în repetate rânduri, a formulat-o „Vpered“ atunci cînd spunea că nu trebuie să ne temem (cum se teme Martînov) de victoria deplină a social-democrației în revoluția democratică, adică de dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii, căci o asemenea victorie ne va da putința să ridicăm Europa, iar proletariatul socialist european, scuturînd de pe umerii săi jugul burgheziei, ne va ajuta, la rîndul său, să săvîrșim revoluția socialistă. Priviți însă cît de deformată apare această idee în expunerea neoiskriștilor. Nu ne vom opri asupra unor chestiuni de amănunt, asupra afirmației absurde că e posibil ca puterea „să nimerească“ în mâinile unui partid conștient care consideră cucerirea ei drept o tactică dăunătoare; asupra faptului că în Europa condițiile pentru făurirea socialismului n-au atins un anumit grad de maturitate, ci maturitatea în general; asupra faptului că programul partidului nostru nu vorbește de nici un fel de transformări socialiste, ci numai de revoluția socialistă. Să luăm, bunăoară, deosebirea principală și fundamentală dintre concepția enunțată de „Vpered“ și cea formulată în rezoluție. „Vpered“ a arătat că proletariatului revoluționar din Rusia îi revine o sarcină activă: aceea de a ieși învingător în lupta pentru democrație și de a folosi această victorie pentru extinderea revoluției în Europa. Rezoluția nu înțelege această legătură dintre „victoria hotărîtoare“ (nu în sensul neoiskrist) și revoluția din Europa, și de aceea ea nu vorbește despre sarcinile proletariatului sau despre perspectivele victoriei *lui*, ci despre una dintre posibilități în general: „în cazul cînd revoluția s-ar extinde“... „Vpered“ a indicat în mod direct și precis – și indicațiile lui au intrat în rezoluția Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. – cum anume poate și trebuie „să fie folosită puterea guvernamentală“ în interesul proletariatului, ținînd seama de ceea ce se poate îndeplini imediat, pe treapta actuală a dezvoltării sociale, și ceea ce trebuie îndeplinit mai întîi, ca premisă democratică a luptei pentru socialism. Rezoluția se tîrăște și aici în mod lamentabil în coadă, spunînd: „se poate pregăti pentru folosire“, dar fără să știe să spună *cum* poate, *cum* să se pregătească și *în ce fel* să folosească. Noi nu ne îndoim, de pildă, că neoiskriștii „pot să se pregătească pentru folosirea“ situației

conducătoare pe care o au ei în partid ; dar adevărul este că pînă în prezent experiența lor în această direcție și pregătirea lor nu promet mare lucru în ce privește transformarea posibilității în realitate...

„Vpered“ a spus precis în ce anume constă, pentru social-democrație, reala „posibilitate de a menține puterea în mîinile ei“ : în dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii, în forța lor comună de masă în stare să precumpănească asupra tuturor forțelor contrarevoluției, în inevitabila lor coincidență de interese în ce privește transformările *democratice*. Rezoluția conferinței nu aduce nici în această privință nimic pozitiv, ea nefăcînd decît să ocolească problema. Este evident că posibilitatea de a menține puterea în Rusia e strîns legată de compoziția forțelor sociale ale țării, de condițiile în care se desfășoară actuala noastră revoluție democratică. Este evident că victoria proletariatului în Europa (iar de la extinderea revoluției în Europa și pînă la victoria proletariatului mai este o distanță destul de mare) va împinge burghesia rusă la luptă contrarevoluționară înverșunată, și rezoluția neiskriștilor nu spune nici un cuvînt despre această forță contrarevoluționară, a cărei importanță a fost caracterizată în rezoluția Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. Dacă în lupta pentru republică și democrație nu ne-am putea sprijini, în afară de proletariat, și pe țărănime, sarcina de „a menține puterea“ n-ar avea nici o șansă de reușită. Iar dacă ea are șanse de reușită, dacă „victoria hotărîtoare a revoluției asupra țarismului“ creează o asemenea posibilitate, atunci trebuie să atragem atenția asupra acestei posibilități, să chemăm cu toată energia la luptă pentru transformarea ei în realitate, să dăm lozinci practice nu numai *pentru cazul* cînd revoluția se va extinde în Europa, ci și *pentru* a ajunge la o asemenea extindere. La codiștii social-democrației, referirea la „cadru istoric limitat al revoluției ruse“ nu face decît să mascheze felul lor mărginit de a înțelege sarcinile acestei revoluții democratice și rolul de avangardă al proletariatului în această revoluție !

Una dintre obiecțiile care se ridică împotriva lozincii „dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii“ constă în aceea că dictatura presupune „unitate de

voință“ („Iskra“ nr. 95) ; or, între proletariat și mica burghezie nu poate să existe unitate de voință. Această obiecție este lipsită de temei, deoarece se bazează pe o interpretare abstractă, „metafizică“ a noțiunii „unitate de voință“. Poate să existe unitate de voință într-o privință și să nu existe în altă privință. Lipsa de unitate în problemele socialismului și în lupta pentru socialism nu exclude unitatea de voință în problemele democratismului și în lupta pentru republică. A uita acest lucru înseamnă a uita deosebirea logică și istorică dintre revoluția democratică și cea socialistă. A trece cu vederea acest lucru înseamnă a trece cu vederea caracterul *general-popular* al revoluției democratice : dacă ea are un caracter „general-popular“ înseamnă că există „unitate de voință“ în măsura în care această revoluție satisface nevoile și trebuințele întregului popor. Dincolo de limitele democratismului nici nu poate fi vorba de unitate de voință între proletariat și burghezia țărănească. Lupta de clasă între ele e inevitabilă, dar pe terenul republicii democratice tocmai ea va fi cea mai adâncă și mai largă luptă populară *pentru socialism*. Dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii are, ca orice lucru pe lumea asta, un trecut și un viitor. Trecutul ei îl reprezintă absolutismul, iobăgia, monarhia, privilegiile. În lupta cu acest trecut, în lupta cu contrarevoluția, este posibilă „o unitate de voință“ între proletariat și țărănime, pentru că există unitate de interese.

Viitorul ei îl constituie lupta împotriva proprietății private, lupta muncitorului salariat împotriva patronului, lupta pentru socialism. Aici nu este cu putință o unitate de voință *. Aici nu avem în fața noastră drumul care duce de la absolutism la republică, ci pe cel care duce de la republica democratică mic-burgheză la socialism.

Desigur că în orice situație istorică concretă se împletesc elemente ale trecutului cu cele ale viitorului, se confundă un drum cu celălalt. Munca salariată și lupta ei împotriva proprietății private există și în condițiile absolutismului ; în germene, ea există chiar în condițiile iobăgiei. Dar asta nu

* Dezvoltarea capitalismului, care în condiții de libertate este și mai largă și mai rapidă, în mod inevitabil va pune repede capăt unității de voință, și îi va pune capăt cu atât mai repede, cu cât va fi zdrobită mai repede contrarevoluția și reacțiunea.

ne împiedică cîtuși de puțin ca, pe plan logic și istoric, să distingem marile perioade ale dezvoltării. Cu toții opunem, doar, una alteia revoluția burgheză și revoluția socialistă, cu toții insistăm neapărat asupra necesității de a face o distincție cît se poate de riguroasă între ele ; dar se poate oare nega că în istorie *diferite* elemente ale uneia și ale celeilalte se împletesc între ele ? Și nu cunoaște epoca revoluțiilor democratice din Europa o serie de mișcări socialiste și de încercări socialiste ? Iar viitoarei revoluții socialiste din Europa nu i-au rămas încă atîtea și atîtea de făcut în sensul democratismului ?

Un social-democrat nu trebuie niciodată și nici o clipă să scape din vedere inevitabila luptă de clasă pe care o duce proletariatul pentru socialism, împotriva chiar și a celei mai democratice și mai republicane burghezii și mici burghezii. Asupra acestui lucru nu încapă nici o îndoială. De aici decurge necesitatea absolută a existenței unui partid social-democrat cu caracter de clasă strict precizat, care să fie bine delimitat și de sine stătător. De aici decurge caracterul vremelnic al lozincii noastre „să lovim împreună“ cu burghezia, obligația noastră de a supraveghea cu strictețe „pe aliat ca pe un dușman“ etc. Toate acestea sînt, de asemenea, în afară de orice îndoială. Dar ar fi ridicol și reacționar să tragem de aici concluzia că pot fi uitate, ignorate sau neglijate sarcinile arzătoare ale momentului de față, chiar dacă ele sînt trecătoare și vremelnice. Lupta împotriva absolutismului este pentru socialiști o sarcină vremelnică, trecătoare, dar a o ignora sau neglija într-un fel sau altul înseamnă a comite o trădare împotriva socialismului și a aduce un serviciu reacțiunii. Dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii constituie, fără îndoială, doar o sarcină trecătoare, vremelnică a socialiștilor, dar ar fi pur și simplu reacționar ca ea să fie ignorată în perioada revoluției democratice.

Sarcinile politice concrete trebuie puse în cadrul unei situații concrete. Totul este relativ, totul curge, totul se schimbă. Printre revendicările înscrise de social-democrația germană în programul ei nu figurează și instaurarea republicii. Acolo situația este de așa natură, încît, în practică, această problemă cu greu ar putea fi despărțită de aceea

a socialismului (cu toate că, și în ceea ce privește Germania, Engels în 1891, în observațiile sale pe marginea proiectului de program de la Erfurt, a atras atenția că nu trebuie subapreciată însemnătatea republicii și a luptei pentru instaurarea ei³⁵). În rîndurile social-democrației din Rusia nici nu s-a pus măcar problema ca revendicarea instaurării republicii să fie înlăturată din program și din activitatea de agitație, fiindcă la noi nici nu poate fi vorba de o legătură strînsă între problema republicii și aceea a socialismului. Un social-democrat german din 1898 care nu pune pe primul plan problema specială a republicii reprezintă un fenomen firesc, care nu provoacă mirare sau dezaprobare. Un social-democrat german care în 1848 ar fi pus în umbră problema republicii ar fi fost pur și simplu un trădător al revoluției. Nu există adevăr abstract. Adevărul este totdeauna concret.

Va veni o vreme cînd lupta împotriva absolutismului rusesc va lua sfîrșit, cînd epoca revoluției democratice va fi depășită pentru Rusia, și atunci va fi ridicol să se și vorbească măcar despre „unitatea de voință” dintre proletariat și țărănime, despre dictatura democratică etc. Atunci vom pune în mod direct problema instaurării dictaturii socialiste a proletariatului și vom vorbi despre ea în mod amănunțit. Acum însă partidul clasei înaintate nu poate să nu depună eforturile cele mai energice pentru a obține o victorie hotărîtoare a revoluției democratice asupra țarismului. Or, o victorie hotărîtoare nu înseamnă altceva decît dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii.

Notă³⁶

1) Amintim cititorilor noștri că, în polemica ei cu „Vpered”, „Iskra” s-a referit, printre altele, la o scrisoare a lui Engels către Turati în care conducătorului (de mai târziu) al reformiștilor italieni i se atrăgea atenția că nu trebuie să confunde revoluția democratică cu cea socialistă. Viitoarea revoluție în Italia, scria Engels în 1894 referindu-se la situația politică din această țară, va fi o revoluție mic-burgeză, democratică, și nu socialistă³⁷. „Iskra” i-a reproșat ziarului „Vpered” că se abate de la principiul stabilit de Engels. Acest reproș nu este îndreptățit, deoarece „Vpered”

(nr. 14) în general a recunoscut întru totul justetea teoriei lui Marx cu privire la deosebirea dintre cele trei forțe principale ale revoluțiilor din secolul al XIX-lea *. Potrivit acestei teorii, împotriva vechii orînduiri, împotriva absolutismului, feudalismului, iobăgiei, luptă 1) marea burghezie liberală, 2) mica burghezie radicală și 3) proletariatul. Prima luptă numai pentru o monarhie constituțională, a doua pentru o republică democratică, iar al treilea pentru revoluția socialistă. Socialistul care confundă lupta mic-burgheză pentru o revoluție democratică deplină cu lupta proletară pentru revoluția socialistă este amenințat de faliment politic. Acest avertisment al lui Marx este pe deplin justificat. Dar tocmai de aceea este greșită lozinca „comune revoluționare“, fiindcă comunele cunoscute în istorie au făcut tocmai această confuzie între revoluția democratică și cea socialistă. Dimpotrivă, lozinca noastră : dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii este o garanție deplină împotriva unei asemenea greșeli. Recunoscînd fără rezerve caracterul burghez al revoluției, care nu este capabilă să depășească *in mod nemijlocit* cadrul unei revoluții doar democratice, lozinca noastră *impinge înainte* această revoluție care are loc azi, caută să-i imprime forme cît mai avantajoase pentru proletariat, caută deci să folosească cît mai din plin revoluția democratică în scopul viitoarei lupte victorioase a proletariatului pentru socialism.

11. O COMPARAȚIE FUGITIVĂ ÎNTRE UNELE REZOLUȚII ALE CONGRESULUI AL III-LEA AL P.M.S.D.R. ȘI ALE „CONFERINȚEI“

Problema guvernului revoluționar provizoriu constituie în momentul de față punctul central al problemelor tactice ale social-democrației. Nu avem posibilitatea și nici nu considerăm necesar să ne ocupăm tot atît de amănunțit și de celelalte rezoluții ale conferinței. De aceea ne vom mulțumi doar să indicăm pe scurt cîteva puncte care confirmă deosebirea de principii, examinată de noi mai sus, dintre linia

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 1—19. — *Nota red.*

tactică a rezoluțiilor Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. și aceea a rezoluțiilor conferinței.

Să luăm, bunăoară, problema atitudinii față de tactica guvernului în ajunul revoluției. Veți găsi și de data asta în rezoluția Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. un răspuns amplu la această problemă. Această rezoluție ia în considerație toate condițiile și sarcinile variate ale acestui moment deosebit: și demascarea ipocriziei concesiilor guvernamentale, și folosirea „formelor caricaturale de reprezentanță populară”, și satisfacerea pe cale revoluționară a unor revendicări imperioase ale clasei muncitoare (ziua de lucru de opt ore în primul rând), și, în sfârșit, riposta care trebuie dată sutelor negre. În rezoluțiile conferinței, problema aceasta este tratată disparat în diferite capitole: de „riposta ce trebuie dată forțelor negre ale reacțiunii” nu se pomeneste decât în expunerea de motive a rezoluției cu privire la atitudinea față de celelalte partide. Participarea la alegerile pentru instituțiile reprezentative este examinată în mod separat de „compromisurile” dintre țarism și burghezie. În loc să îndemne la introducerea zilei de lucru de opt ore pe cale revoluționară, o rezoluție specială, cu titlu sonor, „despre lupta economică” nu face decât să repete (după cuvintele răsunătoare și prea puțin inteligente despre „locul central pe care-l ocupă problema muncitorească în viața socială a Rusiei”) vechea lozincă a agitației în favoarea „introducerii prin lege a zilei de lucru de opt ore”. Că în momentul de față această lozincă este insuficientă și denotă o rămânere în urmă, este un fapt prea evident pentru a avea nevoie de demonstrație.

Problema acțiunii politice deschise. Congresul al III-lea ia în considerație apropiata schimbare *radicală* care trebuie să se producă în activitatea noastră. În nici un caz nu trebuie să neglijăm activitatea conspirativă și dezvoltarea aparatului conspirativ; a comite o asemenea neglijență ar însemna să facem jocul poliției și ar fi cît se poate de convenabilă pentru guvern. Dar nu putem să nu ne gîndim încă de pe acum și la acțiune deschisă. Trebuie să *pregătim* imediat, în acest scop, formele potrivite pentru o asemenea acțiune și, prin urmare, aparate speciale, mai puțin conspirative. Trebuie să folosim asociațiile legale și semilegale,

pentru a le transforma, pe cât posibil, în puncte de sprijin ale viitorului partid muncitoresc social-democrat legal din Rusia.

Conferința fărâmițează și aici problema, fără a formula vreo lozincă completă. Cu deosebire iese în relief însărcinarea ridicolă, dată Comisiei de organizare, de a se îngriji de „instalarea” publiciștilor legali. Cu totul absurdă este hotărârea de „a supune influenței noastre ziarele democratice care-și pun ca scop să sprijine mișcarea muncitorească”. Acest scop și-l pun toate ziarele noastre liberale legale, care, aproape toate, au o orientare „osvobojdenistă”. De ce să nu înceapă redacția „Iskrei” să-și pună chiar ea în practică sfatul, dîndu-ne un exemplu de felul cum trebuie supus influenței social-democrate ziarul „Osvobojdenie”? În locul unei lozinci care să cheme la folosirea asociațiilor legale pentru a face din ele puncte de sprijin ale *partidului*, ni se dă, în primul rînd, un sfat special, care se referă la niște organizații exclusiv „sindicale” (obligația pentru membrii de partid de a face parte din aceste organizații) și, în al doilea rînd, sfatul de a conduce „organizațiile revoluționare ale muncitorilor” = „organizațiile neconstituite în mod formal” = „cluburile muncitorești revoluționare”. Cum au nimerit aceste „cluburi” printre organizațiile neconstituite în mod formal, ce fel de „cluburi” sînt acestea, asta numai Alah știe. În locul unor directive precise și clare emanînd de la organul superior al partidului, ni se oferă niște schițe de idei și niște notițe în ciornă ale unor publiciști. Nu ni se prezintă nici un tablou de ansamblu, care să arate că partidul începe să treacă la o bază cu desăvîrșire nouă pentru întreaga sa activitate.

„Problema țărănească” a fost pusă în mod absolut diferit de către congresul partidului și de către conferință. Congresul a elaborat o rezoluție despre „atitudinea față de mișcarea țărănească”. Conferința a adoptat o rezoluție despre „munca printre țărani”. În primul caz sînt puse pe primul plan sarcinile care privesc conducerea întregii mișcări largi revoluționar-democratice, în interesul luptei duse de întregul popor împotriva țarismului. În al doilea caz lucrurile se reduc doar la „munca” în sinul unei anumite păтури. În primul caz se formulează o lozincă practică centrală de

agitație : trebuie organizate imediat comitete revoluționare țărănești în vederea îmfăptuirii tuturor transformărilor democratice. În al doilea caz „cererea de a forma comitete“ trebuie adresată adunării constituante. De ce trebuie să așteptăm neapărat întrunirea acestei adunări constituante ? va deveni ea cu adevărat constituantă ? va fi ea destul de trainică fără constituirea prealabilă și simultană a unor comitete țărănești revoluționare ? – toate aceste chestiuni i-au scăpat din vedere conferinței. Toate hotărârile adoptate de ea poartă tocmai pecetea ideii generale, urmărită de-a lungul întregii noastre expuneri, că în revoluția burgheză trebuie să ne vedem doar de munca noastră specială și să nu ne punem drept scop conducerea întregii mișcări democratice și desfășurarea ei în mod independent. Așa cum „economisții“ cădeau mereu în greșeala de a susține că lupta economică e o sarcină a social-democrațiilor, iar cea politică îi privește pe liberali, tot așa și neokriștii, în toate raționamentele lor, cad în greșeala de a susține că rostul nostru e să ocupăm un locșor cât mai modest la o parte de revoluția burgheză, în timp ce misiunea burgheziei constă în îmfăptuirea activă a acestei revoluții.

În sfârșit, nu putem să nu relevăm și rezoluțiile cu privire la atitudinea față de celelalte partide. Rezoluția Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. vorbește despre demascarea oricărei îngustimi și insuficiențe a mișcării burgheze de eliberare, fără să aibă pretenția naivă de a enumera, de la un congres la altul, toate eventualele manifestări ale unei asemenea îngustimi și de a trage o linie de demarcație între burghezii răi și cei buni. Conferința, repetînd greșeala lui Starover, caută cu îndârjire o asemenea linie de demarcație și face o expunere amănunțită a faimoasei teorii a „hîrtiei de turnesol“. Starover a pornit de la o idee foarte bună : aceea că trebuie puse burgheziei condiții cât mai severe. El a uitat numai că orice încercare de a despărți dinainte pe democrații burghezi care merită să se bucure de aprobare, înțelegere etc., de cei care nu merită, duce la o „formulă“ pe care desfășurarea evenimentelor o aruncă numaidecît peste bord și care provoacă confuzie în conștiința de clasă a proletariatului. Centrul de greutate se deplasează, de la unitatea reală care trebuie să existe în cursul luptei, la declarații,

promisiuni și lozinci. Starover considera că o asemenea lozincă fundamentală este „votul universal, egal, direct și secret“. Dar n-au trecut nici doi ani, și „hîrtia de turnesol“ s-a dovedit a nu fi bună de nimic, iar lozinca votului universal a fost însușită de osvobojeniști, care nu numai că nu s-au apropiat astfel de social-democrație, dar, dimpotrivă, au încercat, tocmai cu ajutorul acestei lozinci, să-i inducă în eroare pe muncitori și să-i abată de la socialism.

Acum neoiscriștii pun „condiții“ și mai „severe“, „cer“ dușmanilor țarismului „să sprijine cu energie și fără echivoc (!?) orice acțiune hotărîită a proletariatului organizat“ etc., mergînd pînă la „participarea activă la înarmarea poporului“. Linia de demarcație a fost trasă mult mai departe, și totuși ea este *iarăși învechită*, dovedindu-se din capul locului a nu fi bună de nimic. De ce, bunăoară, lipsește lozinca republicii? Cum se face că, preocupați de necesitatea de a duce „un război revoluționar necrușător împotriva tuturor temeliiilor regimului monarho-feudal“, social-democrații „cer“ democrațiilor burghezi tot ce vreți, dar nu le cer să lupte pentru instaurarea republicii?

Că această întrebare nu este o simplă șicană, că greșeala neoiscriștilor are o însemnătate politică dintre cele mai vitale, o dovedește „Uniunea de eliberare din Rusia“ (vezi „Proletarii“ nr. 4)*. Acești „dușmani ai țarismului“ vor corespunde pe deplin tuturor „cerințelor“ puse de neoiscriști. Or, noi am arătat că în programul (sau în lipsa de program) a acestei „Uniuni de eliberare din Rusia“ domnește spiritul osvobojenist și că ea poate fi ușor remorcată de osvobojeniști. Conferința însă, la sfîrșitul rezoluției adoptate de ea, declară că „social-democrația va combate și de aici înainte ca pe niște prieteni ipocriți ai poporului, toate partidele politice care, arborînd steagul liberalismului și al democrației, refuză să sprijine cu adevărat lupta revoluționară a proletariatului“. „Uniunea de eliberare a Rusiei“ nu numai că nu refuză să

* În nr. 4 din 4 iunie 1905 al ziarului „Proletarii“ a fost publicat un amplu articol: „O nouă uniune muncitorească revoluționară“ (vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 276—288. — *Nota red.*). Articolul redă conținutul apelurilor lansate de această uniune, care își dăduse denumirea de „Uniunea de eliberare din Rusia“ și care își pusesese drept scop convocarea unei adunări constituante cu ajutorul unei insurecții armate. Articolul definește apoi atitudinea social-democraților față de asemenea uniuni fără de partid. Cit de reală a fost această uniune și care a fost soarta ei în revoluție, nu știm. (Nota autorului la ediția din 1907. — *Nota red.*)

acorde acest sprijin, dar îl oferă cu multă asiduitate. Este aceasta o chezășie că șefii ei nu sînt niște „prieteni ipocriți ai poporului“, chiar dacă sînt osvobojeniști ?

Precum vedeți, neoiskriștii, născocind dinainte „condiții“ și prezentînd „cerințe“ comice prin neputința lor, dar care vor să pară grozave, se pun din capul locului într-o postură ridicolă. Condițiile și cerințele formulate de ei se dovedesc din capul locului insuficiente pentru a cuprinde realitatea vie. Goana lor după formule nu duce la nici un rezultat, fiindcă nici o formulă nu te va ajuta să sesizezi toate manifestările de ipocrizie, inconsecvență și mărginire ale democrației burgheze. Ceea ce importă aici nu e „hîrtia de turnesol“, și nici formulele, revendicările scrise și imprimare, delimitarea prealabilă între „prietanii poporului“ ipocriți și neipocriți, ci unitatea reală în cursul luptei, critica neîncetată, făcută de social-democrați, a fiecărui pas „nehotărît“ al democrației burgheze. Pentru a ajunge la „o unire reală a tuturor forțelor sociale interesate în înfăptuirea de transformări democratice“ nu e nevoie de „punctele“ la a căror formulare conferința a muncit cu atîta sîrguință și cu atît de puțin folos, ci de capacitatea de a prezenta lozinci cu adevărat revoluționare. Pentru aceasta e nevoie de lozinci care să ridice burghezia revoluționară și republicană la nivelul proletariatului, și nu de lozinci care să coboare sarcinile proletariatului la nivelul burgheziei monarhistice. Pentru aceasta e nevoie de cea mai energică participare la insurecție, și nu de subterfugii cazuistice prin care să te sustragi de la sarcina, deosebit de urgentă, de a porni insurecția armată.

12. SE VA MICȘORA OARE AMPLOAREA REVOLUȚIEI DEMOCRATICE DACĂ BURGHEZIA SE VA ÎNDEPĂRTA DE EA ?

Rîndurile de mai sus erau deja scrise cînd am primit rezoluțiile conferinței neoiskriștilor din Caucaz, publicate de „Iskra“. Pour la bonne bouche (pentru o bună încheiere), nici nu ne-am fi putut închipui un material mai potrivit.

Redacția „Iskrei“ observă pe bună dreptate : „În problema fundamentală a tacticii, conferința din Caucaz a ajuns de

asemenea la o concluzie *analogă* (adevărat !) „cele adoptate la conferința pe întreaga Rusie“ (adică a neoiskriștilor). „Problema atitudinii social-democrației față de guvernul revoluționar provizoriu a fost rezolvată de tovarășii din Caucaz în sensul unei atitudini cât se poate de negative față de noua metodă propagată de grupul «Vpered» și de delegații la așa-zisul congres, care au aderat la acest grup“. „Trebuie să recunoaștem că modul cum a fost formulată de către conferința tactica partidului proletar în revoluția burgheză *este foarte reușită*“.

Ce-i drept e drept. O mai „reușită“ formulare a greșelii fundamentale a neoiskriștilor n-ar fi putut să dea nimeni. Să reproducem în întregime această formulare, subliniind mai întâi, în paranteză, florile, pentru ca după aceea să atragem atenția și asupra fructelor ce ni se servesc la urmă.

Rezoluția adoptată de conferința neoiskriștilor din Caucaz cu privire la guvernul provizoriu :

„Considerînd că e de datoria ei să folosească momentul revoluționar pentru o adîncire“ (cum să nu ! Dar trebuia adăugat : pentru o adîncire martinovistă !) „a conștiinței social-democrate a proletariatului“ (numai pentru o adîncire a conștiinței, și nu pentru cucerirea republicii ? Ce „adîncă“ înțelegere a revoluției !) „și urmărind să asigure partidului deplina libertate de a critica orînduirea de stat burgheză în curs de apariție“ (nu e treaba noastră să asigurăm instaurarea republicii ! Noi trebuie să asigurăm doar libertatea de critică. Ideile anarhiste dau naștere și unui limbaj anarhist : orînduirea „de stat burgheză“ !), „conferința se pronunță împotriva formării unui guvern provizoriu social-democrat și împotriva intrării într-un asemenea guvern“ (aduceți-vă aminte de rezoluția bakuniștilor, citată de Engels, care a fost adoptată cu 10 luni înainte de revoluția spaniolă : vezi „Proletarii“ nr. 3³⁸) „și consideră că e mai indicat să se exercite asupra guvernului provizoriu burghez o presiune din afară“ (de jos, și nu de sus) „pentru a se ajunge la o democratizare, pe măsura posibilităților (? !), a orînduirii de stat. Conferința este de părere că formarea unui guvern provizoriu de către social-democrați sau intrarea acestora într-un asemenea guvern ar face, pe de o parte, ca masele largi proletare, dezamăgite de partidul social-democrat, să se îndepărteze de el, deoarece

social-democrația, cu toate că ar deține puterea, n-ar putea să satisfacă nevoile vitale ale clasei muncitoare atîta timp cît n-ar fi înfăptuit socialismul“ (republica nu reprezintă o nevoie vitală ! Autorii, în nevinovăția lor, nu-și dau seama că folosesc un limbaj pur anarhist, ca și cum ar contesta necesitatea participării la revoluțiile burgheze !), „și, pe de altă parte, *ar sili clasele burgheze să se îndepărteze de revoluție, făcînd astfel să se micșoreze amploarea ei*“.

Iată unde-i buba. Iată unde ideile anarhiste (așa cum se întimplă întotdeauna și la bernsteinistii din apusul Europei) se împletesc cu cel mai pur oportunism. Gîndiți-vă numai : să nu intrăm într-un guvern provizoriu, pentru că asta ar sili burghezia să se îndepărteze de revoluție și ar face astfel să i se micșoreze amploarea. Avem, așadar, în fața noastră, în toată puritatea și consecvența ei, întreaga filozofie neoiskristă, care spunea că, întrucît este vorba de o revoluție burgheză, trebuie să ne închinăm în fața ticăloșiei burgheze și să-i lăsăm cale liberă. Dacă ne lăsam călăuziți, fie și în parte, fie și pentru o clipă, de considerentul că participarea noastră ar putea sili burghezia să se îndepărteze, cedăm astfel pe de-a-ntregul claselor burgheze rolul conducător în revoluție. Punem astfel în întregime proletariatul sub tutela burgheziei (rămînînd cu deplina „libertate de critică“ ! !), silindu-l să fie moderat și blînd pentru ca să nu se îndepărteze burghezia. Castrăm nevoile cele mai vitale ale proletariatului, și anume nevoile lui politice, pe care „economistii“ și epigonii lor nu le-au înțeles niciodată bine ; le castrăm pentru ca burghezia să nu se îndepărteze. Trecem cu totul de pe terenul luptei revoluționare pentru înfăptuirea democratismului, în limitele necesare proletariatului, pe terenul tocmelii cu burghezia, cumpărînd prin trădarea noastră față de principii și față de revoluție liberul consimțămînt al burgheziei („pentru ca să nu se îndepărteze“).

În două rînduri scurte, neoiskristii din Caucaz au știut să exprime întreaga esență a tacticii de trădare a revoluției, de transformare a proletariatului într-o jalnică anexă a claselor burgheze. Ceea ce am dedus, în cele de mai sus, din greșelile neoiskrismului ca tendință apare acum în fața noastră ca un principiu limpede și bine determinat : să ne tîrîm în coada burgheziei monarhiste. Dat fiind că instaurarea republicii ar

face (și face de pe acum, ca în cazul d-lui Struve) ca burghezia să se îndepărteze de revoluție, de aceea să strigăm : jos lupta pentru republică ! Și fiindcă orice revendicare democratică a proletariatului, susținută cu energie și dusă pînă la capăt, face ca întotdeauna și în întreaga lume burghezia să se dea în lături, rezultă concluzia : ascundeți-vă în găuri, tovarăși muncitori, acționați numai din afară, nu vă gândiți să folosiți în avantajul revoluției instrumentele și mijloacele orînduirii „de stat burheze“ și păstrați pentru voi „libertatea de critică“ !

Eroarea fundamentală care sălășluiește chiar în modul de a înțelege termenul „revoluție burheză“ a ieșit limpede la iveală. Modul martinovist sau neoiskrist de „a înțelege“ acest termen duce de-a dreptul la trădarea cauzei proletariatului și la predarea ei în mâinile burgheziei.

Cine a uitat de vechiul „economism“, cine nu-l studiază și nu și-l împropătează în minte, cu greu va înțelege actuala rămășiță de economism. Aduceți-vă aminte de „Credo“³⁹, acest document de tip bernsteinist. Din concepții și programe „pur proletare“, oamenii au tras concluzia : nouă, social-democraților, ne revine misiunea de a ne ocupa de economie, de adevărata cauză muncitorească, de a critica în mod liber orice politicianism, de a proceda la o adevărată aprofundare a activității social-democrate ; lor, liberalilor, le revine misiunea de a face politică. Să ne ferească dumnezeu să cădem în „revoluționarism“ : așa ceva ar face ca burghezia să se îndepărteze de noi. Cine va reciti în întregime „Credo“ sau Suplimentul la „Raboceaia Misl“⁴⁰ nr. 9 (septembrie 1899) va putea urmări acest întreg raționament.

Acum vedem că se folosește același raționament, dar pe scară largă, cu aplicare la aprecierea „marii“ revoluții ruse în ansamblu, care – vai ! – este trivializată și caricaturizată din capul locului de către teoreticienii filistinismului ortodox ! Nouă, social-democraților, ni se rezervă libertatea de critică, adîncirea conștiinței, acțiunea din afară. Lor, claselor burheze, li se oferă libertatea de acțiune, cîmp liber pentru conducere revoluționară (citește : liberală), libertatea de a înfăptui „reforme“ de sus.

Acești vulgarizatori ai marxismului nu s-au gândit nici odată la cele spuse de Marx despre necesitatea de a schimba arma criticii cu critica armelor⁴¹. Luînd în deșert numele

lui, ei întocmesc în realitate rezoluții tactice în deplină concordanță cu spiritul flecarilor burghezi de la Frankfurt, care criticau în mod liber absolutismul, adînceau conștiința democratică și nu înțelegeau că vremurile revoluției sînt vremuri de acțiune, care trebuie întreprinsă și de sus și de jos. Transformînd marxismul într-o vorbărie goală, ei au făcut din ideologia clasei revoluționare celei mai înaintate, mai hotărîte și mai energice o ideologie a păturilor sale cele mai înapoiate, care fug de sarcinile grele democrat-revoluționare, lăsîndu-le pe seama celor de teapa d-lui Struve.

Dacă, în urma intrării social-democrației în guvernul revoluționar, clasele burgheze se vor îndepărta de revoluție, ele vor face în felul acesta ca „amploarea ei să se micșoreze“.

Ascultați, muncitori ruși : revoluția, cică, va căpăta o amploare mai mare dacă va fi înfăptuită de-alde domnul Struve, care nu se sperie de social-democrați și nu vor să obțină victoria asupra țarismului, ci să încheie o tranzacție cu el. Amploarea revoluției va fi mai mare dacă din cele două dezno-dăminte posibile ale ei, schițate de noi mai sus, se va realiza primul, adică dacă burghezia monarhistă va cădea de acord cu absolutismul ca să introducă o „constituție“ de gen șipovist !

Social-democrații care scriu lucruri atît de rușinoase în niște rezoluții menite să servească drept călăuză pentru întregul partid, sau care aprobă aceste rezoluții „reușite“, sînt atît de orbiți de cazuistică, care a golit marxismul de tot spiritul lui viu, încît nu observă cum aceste rezoluții transformă în vorbe goale toate celelalte cuvinte bune ale lor. Luați oricare dintre articolele publicate de ei în „Iskra“, luați chiar faimoasa broșură a celebrului nostru Martînov, și veți vedea că în ele se vorbește despre insurecția *populară*, despre necesitatea de a duce revoluția *pînă la capăt*, despre tendința de a se sprijini pe *păturile de jos ale poporului* în lupta împotriva burgheziei inconsecvente. Dar iată că toate aceste lucruri bune se transformă într-o frazeologie lamentabilă de îndată ce acceptați sau aprobați ideea că „amploarea revoluției“ ar putea „să se micșoreze“ datorită faptului că burghezia s-ar înstrăina de ea. Una din două, domnilor : sau să ne străduim, împreună cu poporul, să înfăptuim revoluția și, *în ciuda* burgheziei inconsecvente, egoiste și lașe, să obținem o victorie deplină asupra țarismului ; sau nu admitem acest „în ciuda“, ne temem ca nu

cumva burghezia „să se îndepărteze“, și atunci dăm proletariatul și poporul pe mâna burgheziei, a burgheziei inconsecvente, egoiste și lașe.

Să nu care cumva să răstălmăciți cuvintele mele. Nu strigați în gura mare că sînteți învinuiți de trădare conștientă. Nu, voi ați alunecat într-una și acum v-ați împotmolit în mocirlă tot atît de inconștient ca și vechii „ekonomiști“, care în mod irezistibil și irevocabil s-au simțit atrași pe panta „adîncirii“ marxismului pînă la „filozofarea“ antirevoluționară, anchilozată și inertă.

Care sînt forțele sociale reale de care depinde „amplizarea revoluției“ – v-ați gîndit dv. vreodată la asta, domnilor? Să lăsăm la o parte forțele politicii externe, ale combinațiilor internaționale, care au luat o întorsătură foarte favorabilă pentru noi în momentul de față, dar pe care le excludem în întregime, și pe bună dreptate, din analiza noastră, deoarece aici este vorba de forțele interne ale Rusiei. Vedeți care sînt aceste forțe sociale interne. Împotriva revoluției se ridică absolutismul, curtea, poliția, birocrăția, armata și un număr destul de restrîns de aristocrați. Cu cît indignarea poporului este mai mare, cu atît armata devine mai puțin sigură, cu atît crește șovăiala în rîndurile birocrăției. În afară de asta, în momentul de față burghezia este, în general, pentru revoluție, întrecîndu-se în discursuri pe tema libertății, vorbind din ce în ce mai des în numele poporului și chiar în numele revoluției*. Dar noi, marxisții, știm cu toții din teorie și vedem în fiecare zi și în fiecare ceas, din exemplele liberalilor, zemților și osvojojdeniștilor de la noi, că burghezia este pentru revoluție un partizan inconsecvent, egoist și laș. Burghezia, în majoritatea ei, va trece în mod inevitabil de partea contrarevoluției, de partea absolutismului, împotriva revoluției, împotriva poporului de îndată ce vor fi satisfăcute interesele ei înguste, egoiste, de îndată ce „se va îndepărta“ de democratismul consecvent (și ea se îndepărtează de el încă de pe acum!). Rămîne „poporul“, adică proletariatul și țărănimea: numai proletariatul este în stare să meargă cu fermitate pînă la capăt, fiindcă el merge mult mai departe decît revoluția democratică. Iată

* Este interesantă, în această privință, scrisoarea deschisă a d-lui Struve către Jaurès, publicată, nu de mult, de acesta în „L'Humanité“⁴² și de d-l Struve în „Osvobojenie“ nr. 72.

de ce proletariatul se află în primele rînduri ale luptei pentru republică și respinge cu dispreț sfatul, stupid și nedemn de el, de a avea grijă ca nu cumva burghezia să se îndepărteze. Țărănimea cuprinde o masă de elemente semiproletare alături de cele mic-burgheze. Din această cauză, și ea este nestatornică, astfel că proletariatul este nevoit să se organizeze într-un partid de clasă bine delimitat. Dar nestatornicia țărănimii se deosebește în mod radical de aceea a burgheziei, fiindcă în momentul de față țărănimea este interesată nu atât în menținerea necondiționată a proprietății private, cît în confiscarea pămîntului moșieresc, care e una din principalele forme ale acestei proprietăți. Fără a deveni, prin aceasta, socialistă, fără a înceta să fie mic-burgheză, țărănimea este capabilă să devină un partizan hotărît și dintre cei mai radicali ai revoluției democratice. Și ea va deveni în mod inevitabil un astfel de partizan al revoluției, cu condiția ca mersul evenimentelor revoluționare, care o luminează, să nu fie întrerupt prea devreme prin trădarea burgheziei și înfrîngerea proletariatului. Cu această condiție, țărănimea va deveni în mod inevitabil un reazem al revoluției și al republicii, fiindcă numai o revoluție pe deplin victorioasă va putea da țărănimii *totul* în materie de reforme agrare, *tot* ce dorește, *tot* ce visează, *tot* ce îi este cu adevărat necesar (nu pentru lichidarea capitalismului, cum își închipuie „socialiștii-revoluționari“, ci) pentru a se ridica din mocirla semiiobăgiei, din bezna abrutizării și a slugărnicii, pentru a-și îmbunătăți condițiile de viață, în măsura în care acest lucru este cu putință în cadrul economiei producătoare de mărfuri.

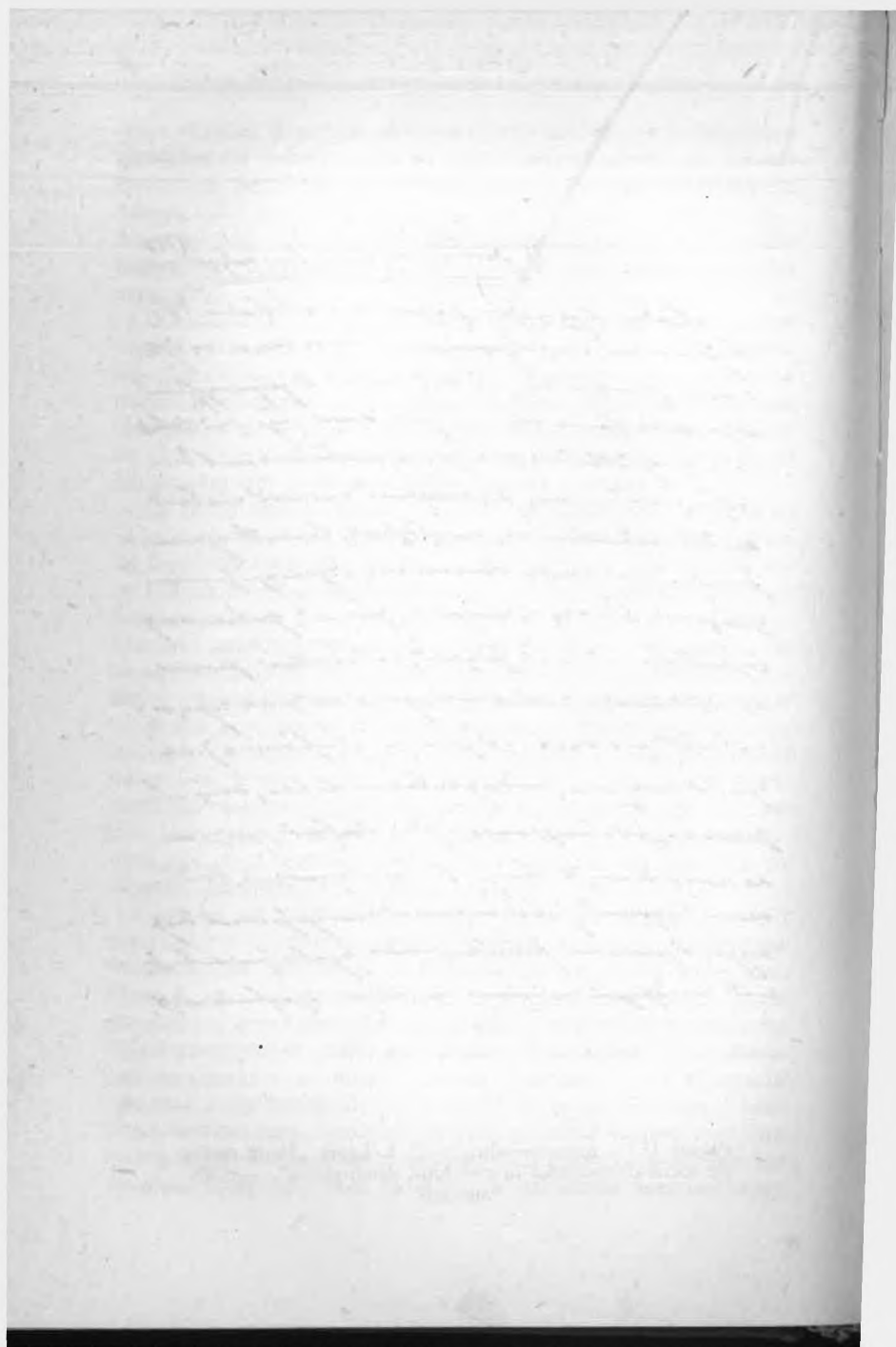
Mai mult chiar, nu numai o transformare agrară radicală leagă țărănimea de revoluție, ci și toate interesele ei generale și permanente. Chiar și în lupta cu proletariatul țărănimea are nevoie de democrație, fiindcă numai un regim democratic este în stare să exprime în mod exact interesele ei și să-i dea preponderență ca masă, ca majoritate. Cu cît ea va fi mai luminată (și de cînd cu războiul cu Japonia ea se luminează cu o repeziciune pe care mulți, deprinși să măsoare progresul cultural numai cu ceea ce dă școala, nici nu o bănuiesc), cu atât mai consecventă și mai hotărîtă va fi lupta ei pentru o revoluție democratică totală, întrucît supremația poporului nu constituie pentru ea, ca pentru burghezie, un motiv de teamă,

ci un avantaj. Republica democratică va deveni un ideal pentru țărănime de îndată ce ea va începe să se lepede de monarhismul ei naiv, fiindcă monarhismul conștient al burgheziei mercantile (cu cameră superioară etc.) înseamnă pentru țărănime aceeași lipsă de drepturi, aceeași abrutizare și stare de înapoiere, lustruită doar cu oleacă de constituționalism european.

Iată de ce burghezia, ca clasă, caută în mod firesc și inevitabil să se refugieze sub aripa partidului monarhist-liberal, iar țărănimea, ca masă, vrea să se pună sub conducerea unui partid revoluționar și republican. Iată de ce burghezia nu este în stare să ducă pînă la capăt revoluția democratică, în timp ce țărănimea este în stare să facă acest lucru, și noi trebuie s-o ajutăm din toate puterile în această privință.

Mi se va obiecta, poate, că așa ceva nu cere să fie dovedit, că este vorba de un lucru elementar, pe care îl înțeleg perfect de bine toți social-democrații. Nu, acest lucru nu-l înțeleg cei ce sînt în stare să vorbească de o „slăbire a avîntului“ revoluției ca urmare a faptului că burghezia se va îndepărta de ea. Oamenii aceștia repetă cuvinte din programul nostru agrar, pe care le-au învățat pe de rost, dar nu înțeleg sensul lor, căci altfel noțiunea de dictatură revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii, care decurge în mod inevitabil din întreaga concepție marxistă despre lume și din programul nostru, nu le-ar inspira atîta teamă; altfel, amploarea marii revoluții ruse nu s-ar reduce, pentru ei, la amploarea burgheziei. Oamenii aceștia fac ca frazeologia lor marxistă revoluționară abstractă să fie anihilată de rezoluțiile lor concrete cu caracter antimarxist și antirevoluționar.

Cine își dă într-adevăr seama de rolul țărănimii într-o revoluție rusă victorioasă n-ar fi în stare să spună că amploarea revoluției va scădea, în caz că burghezia se va îndepărta. Fiindcă, în realitate, abia cînd burghezia se va îndepărta de revoluție și masa țărănimii se va ridica, alături de proletariat, ca un revoluționar activ, abia atunci se va ajunge la o adevărată amploare a revoluției ruse, abia atunci se va ajunge la cea mai mare amploare cu putință în epoca revoluției burghezo-democratice. Pentru a fi dusă în mod consecvent pînă la capăt, revoluția noastră democratică trebuie să se sprijine pe niște forțe care sînt în stare să paralizeze inconsecvența

inevitabilă a burgheziei (adică pe forțe care sînt în stare „s-o silească să se îndepărteze“, lucru de care se tem, în neghiobia lor, partizanii din Caucaz ai „Iskrei“).

Proletariatul trebuie să ducă pînă la capăt revoluția democratică, alăturîndu-și masa țărănimii, pentru a zdrobi prin forță împotrivirea absolutismului și a paraliza nestatornicia burgheziei. Proletariatul trebuie să săvîrșească revoluția socialistă, alăturîndu-și masa elementelor semiproletare ale populației, pentru a zdrobi prin forță împotrivirea burgheziei și a paraliza nestatornicia țărănimii și a micii burghezii. Acestea sînt sarcinile proletariatului, care sînt atît de îngust înțelese de neoiscriști în toate raționamentele și rezoluțiile lor cu privire la amploarea revoluției.

Dar nu trebuie să se uite un lucru, care adeseori este scăpat din vedere atunci cînd se emit raționamente pe tema acestei „amplori“. Nu trebuie să se uite că aici nu este vorba de greutatea sarcinii ce ne stă în față, ci de calea care trebuie urmată pentru a ajunge la rezolvarea ei. Aici nu este vorba dacă e ușor sau greu să facem ca revoluția să capete un avînt puternic și irezistibil, ci de felul cum trebuie să procedăm pentru a întări acest avînt. Obiectul divergenței îl constituie tocmai caracterul fundamental al activității, însăși orientarea ei. Subliniem acest lucru pentru că oamenii neatenți și cei de reacredință confundă prea des două chestiuni diferite : chestiunea căii care trebuie urmată, adică a alegerii uneia dintre cele două căi diferite, și chestiunea dacă atingerea țelului pe calea dată este ușoară sau dacă ea este destul de apropiată.

În expunerea noastră anterioară nici n-am atins această chestiune, întrucît ea n-a provocat dezacorduri și divergențe în cadrul partidului nostru. Dar se înțelege că problema în sine este extrem de importantă și merită o atenție deosebit de serioasă din partea tuturor social-democrațiilor. Am da dovadă de un optimism de neiertat dacă n-am ține seama de greutatea legate de atragerea în mișcare nu numai a maselor muncitorești, dar și a maselor țărănești. Tocmai aceste greutatea au făcut să eșueze în repetate rînduri eforturile de a duce pînă la capăt revoluția democratică și să iasă triumfătoare mai ales burghezia inconsecventă și egoistă, care își „agonisea capital“ prin apărarea monarhiei împotriva poporului și veghea la „păstrarea neprihănirii“ liberalismului... sau „osvobojenismu-

lui". Dar greutate nu înseamnă imposibilitate. Important este să fii convins de justetea căii pe care ai ales-o ; această convingere duce la o sporire însușită a energiei revoluționare și a entuziasmului revoluționar, care sînt în stare să facă minuni.

Cît de adîncă este divergența dintre social-democrații de astăzi în problema alegerii căii se vede numaidecît dintr-o comparare a rezoluției neoiscriștilor din Caucaz cu rezoluția Congresului al III-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Rezoluția congresului spune : burgezia este inconsecventă ; ea va căuta neapărat să ne răpească cuceririle revoluției. De aceea pregătiți-vă de luptă cu mai multă energie, tovarăși muncitori, înarmați-vă, atrageți de partea voastră țărănimea. Noi nu vom ceda fără luptă burgheziei egoiste cuceririle noastre revoluționare. Rezoluția neoiscriștilor din Caucaz spune : burgezia este inconsecventă, ea se poate îndepărta de revoluție. De aceea, tovarăși muncitori, fiți buni și nu vă gîndiți la intrarea într-un guvern provizoriu, căci în acest caz burgezia se va îndepărta cu siguranță și, ca urmare, amploarea revoluției va fi mai mică !

Unii spun : împingeți revoluția înainte, pînă la capăt, în ciuda împotrivirii sau pasivității burgheziei inconsecvente.

Cealalți spun : nu vă gîndiți să duceți voi revoluția pînă la capăt, căci în acest caz burgezia inconsecventă se va îndepărta de ea.

Nu avem oare în fața noastră două căi diametral opuse ? Nu este evident că o tactică exclude în mod categoric pe cealaltă ? Că prima este singura tactică justă a social-democrației revoluționare, iar a doua este, în fond, o tactică pur osvobojdenistă ?

13. ÎNCHEIERE. VOM CUTEZA NOI SĂ ÎNVINGEM ?

Cei ce cunosc în mod superficial situația existentă în rîndurile social-democrației ruse sau care o judecă de departe, fără să cunoască istoria întregii noastre lupte interne de partid din vremea „economismului” și pînă astăzi, se mulțumesc foarte ades – și atunci cînd se ocupă de divergențele tactice, care s-au precizat acum, mai ales după Congresul al III-lea – să arate că este vorba pur și simplu de două tendințe firești,

inevitabile și pe deplin reconciliabile, așa cum există în orice mișcare social-democrată. De o parte, spun ei, se stăruie cu toată tăria asupra importanței pe care o are munca obișnuită, curentă, de fiecare zi asupra necesității de a desfășura activitate de propagandă și agitație, de a pregăti forțele, de a adînci mișcarea etc. De cealaltă parte sînt subliniate sarcinile politice generale, de luptă, revoluționare ale mișcării, se stăruie asupra necesității unei insurecții armate, se lansează lozincile : diktatură revoluționar-democratică, guvern revoluționar provizoriu. Nici una dintre cele două laturi nu trebuie exagerată ; nici aici, nici acolo (ca, de altfel, nicăieri în lume) extremele nu sînt bune etc. etc.

Adevărurile banale ale înțelepciunii vieții (și ale înțelepciunii „politice“ în ghilimele), care există, fără îndoială, în aceste raționamente, ascund însă prea ades o lipsă de înțelegere a nevoilor vitale, nevralgice ale partidului. Luați, de pildă, actualele divergențe tactice dintre social-democrații ruși. Se înțelege că, privită ca atare, sublinierea accentuată a laturii zilnice, curente a activității, pe care o constatăm în raționamentele cu privire la tactică ale neoiscriștilor, n-ar putea să constituie încă un pericol și nici să provoace vreo divergență în ce privește lozincile tactice. Dar e de ajuns să comparăm rezoluțiile Congresului al III-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia cu rezoluția conferinței, pentru ca această divergență să sară imediat în ochi.

Și ce se spune în ele ? Se spune, în primul rînd, că nu este suficient să arăți numai în mod general, abstract, că există două curente în mișcare și să subliniezi pericolul pe care îl reprezintă extremele. Trebuie să știi în mod concret de ce anume suferă mișcarea dată, în momentul dat, care este astăzi adevăratul pericol politic pentru partid. În al doilea rînd, trebuie să știi care sînt forțele politice reale cărora anumite lozinci tactice – sau, poate, lipsa unor anumite lozinci – le aduc apă la moară. Ascultați-i pe neoiscriști, și veți ajunge la concluzia că partidul social-democrației este amenințat de pericolul de a arunca peste bord propaganda și agitația, lupta economică și critica democrației burgheze, de pericolul de a se lăsa antrenat peste măsură de pregătirile militare, de atacurile armate, de cucerirea puterii etc. În realitate însă, adevăratul pericol care amenință partidul vine cu totul din altă

parte. Cine cunoaște mai de aproape situația mișcării, cine o urmărește cu luare-aminte și cu toată seriozitatea nu poate să nu vadă cât de ridicole sînt temerile neoiskriste. Întreaga activitate a Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia este deja turnată într-un cadru solid, cu caracter permanent, care asigură în mod categoric punerea centrului de greutate pe propagandă și agitație, pe întrunirile și mitingurile volante, pe răspîndirea de manifeste și broșuri, pe sprijinirea luptei economice și însușirea lozincilor ei. Nu există comitet de partid, comitet raional, adunare centrală sau grupă de întreprindere în care 99⁰/₀ din atenție, forțe și timp să nu fie consacrate întotdeauna și în mod permanent tuturor acestor funcții, care s-au statornicit încă din a doua jumătate a ultimului deceniu al secolului trecut. Numai cei ce nu cunosc de loc mișcarea nu știu toate acestea. Numai cei prea naivi sau neinformați pot lua drept bune aceste lucruri vechi, pe care neoiskriștii le repetă cu un aer de deosebită importanță.

Adevărul este că la noi oamenii nu numai că nu prea se lasă antrenați de sarcinile insurecției, de lozincile politice generale, de conducerea practică a întregii revoluții populare, dar, dimpotrivă, tocmai în această privință *rămînera în urmă* e deosebit de izbitoare, tocmai sub acest raport ea constituie punctul cel mai nevralgic și un pericol real pentru mișcare, care poate degenera, și pe alocuri degenerază deja, dintr-o mișcare revoluționară în fapte într-o mișcare revoluționară în vorbe. Printre sutele și sutele de organizații, grupuri și cercuri care desfășoară muncă de partid, nu veți găsi unul în care, încă de la apariția lui, să nu se ducă acea muncă de fiecare zi despre care înțelepții de la noua „Iskră“ ne vorbesc cu aerul unora care au descoperit adevăruri noi. Și, invers, veți găsi un procent cu totul neînsemnat de grupuri și cercuri care să fi înțeles sarcinile insurecției armate, care să fi trecut la îndeplinirea lor, care să-și fi dat seama de necesitatea de a conduce întreaga revoluție populară împotriva țarismului, de necesitatea de a lansa, în acest scop, tocmai aceste lozinci progresiste, și nu altele.

Am rămas cu mult în urma sarcinilor progresiste și cu adevărat revoluționare; într-o mulțime de cazuri nu sîntem încă conștienți de ele și, ici și colo, am lăsat ca democrația burgheză revoluționară să se întărească datorită rămînerii noastre

în urmă în această privință. Iar publiciștii de la „Iskra“ nouă, care au întors spatele mersului evenimentelor și cerințelor vremii, spun una și bună : nu uitați ceea ce e vechi, nu vă lăsați antrenati de ceea ce e nou ! Acesta este laitmotivul principal și invariabil al tuturor rezoluțiilor esențiale ale conferinței, în timp ce în rezoluțiile congresului puteți citi de asemenea în mod invariabil : confirmând ceea ce este vechi (și fără să ne apucăm să-l rumegăm, tocmai pentru că este vechi, tocmai pentru că a fost hotărât și consfințit de publicistică, de rezoluții și de experiență), formulăm o sarcină nouă, atragem atenția asupra ei, lansăm o lozincă nouă și cerem social-democraților cu adevărat revoluționari să treacă de îndată la muncă pentru transpunerea ei în viață.

Iată cum se prezintă în realitate problema celor două curente în tactica social-democrației. Epoca revoluționară a pus sarcini noi, pe care numai orbii nu le văd. Și unii social-democrați recunosc în mod categoric aceste sarcini și le pun la ordinea zilei : insurecția armată nu mai poate fi amânată, pregătiți-vă imediat și cu toată energia pentru înfăptuirea ei ; nu uitați că ea este indispensabilă pentru obținerea unei victorii hotărâtoare ; lansați lozincă instaurării republicii, guvernului provizoriu, dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și a țărănimii. Ceilalți însă se dau înapoi, bat pasul pe loc, în loc de lozinci dau prefețe și, în loc să arate ceea ce este nou – alături de confirmarea a ceea ce este vechi –, rumegă îndelung și în chip plictisitor ceea ce e vechi, inventează tot felul de pretexte pentru a scăpa de ceea ce e nou, nefiind în stare să definească condițiile necesare pentru o victorie hotărâtoare și să lanseze singurele lozinci care corespund năzuinței de a obține o victorie deplină.

Rezultatul politic al acestui codism este vizibil la noi. Basmul despre o apropiere între „majoritatea“ din Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia și democrația burgheză revoluționară rămâne un simplu basm, care nu e confirmat de nici un fapt politic, de nici o rezoluție autorizată a „bolșevicilor“, de nici un act al Congresului al III-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Și, totuși, burghezia monarhistă, oportunistă, reprezentată prin „Osvobođenje“, își manifestă de mult timp *satisfacția* față de tendințele „principiale“ ale neoiskrismului, iar acum se servește pur și simplu

de apele lor pentru a pune în mișcare propria ei moară, își însușește toate cuvintele și „ideile“ lor îndreptate împotriva „conspirației“ și „răzvrătirii“, împotriva exagerării laturii „tehnice“ a revoluției, împotriva unei formulări deschise a lozincii insurecției armate, împotriva „revoluționarismului“ revendicărilor extremiste etc. etc. Rezoluția adoptată de o întregă conferință a social-democraților „menșevici“ din Caucaz și aprobarea ei de către redacția noii „Iskre“ fac să fie cât se poate de clar următorul bilanț al acestei politici : nu cumva burghezia să se îndepărteze, în caz că proletariatul va participa la dictatura revoluționar-democratică ! În această frază s-a spus tot ce era de spus. În ea este definitiv consfințită transformarea proletariatului într-o anexă a burgheziei monarhiste. În felul acesta este dovedită în mod concret, nu printr-o declarație ocazională a unei singure persoane, ci printr-o rezoluție aprobată în mod special de un întreg curent, *semnificația politică* a codismului neoisikrist.

Cine reflectează asupra acestor fapte va înțelege adevărata semnificație a părerii curente că nu este vorba decît de două laturi și de două tendințe ale mișcării social-democrate. Pentru a analiza mai pe larg aceste tendințe, luați bernsteiniada. Bernsteinienii, precum se știe, au susținut și susțin, la fel, că ei sînt singurii care înțeleg adevăratele nevoi ale proletariatului, sarcinile care privesc sporirea forțelor lui, adîncirea întregii activități, pregătirea elementelor noii societăți, munca de propagandă și agitație. Noi cerem o recunoaștere deschisă a ceea ce este ! spune Bernstein, consfințind astfel „mișcarea“ fără „scop final“, tactica exclusiv defensivă, și pledînd pentru o tactică bazată pe teama „ca nu cumva burghezia să se îndepărteze“. Și bernsteinienii vociferau împotriva „iacobinismului“ social-democraților revoluționari, împotriva „publiciștilor“ care nu înțeleg importanța „activității de sine stătătoare a muncitorilor“ etc. etc. În realitate însă, după cum știe toată lumea, social-democrații revoluționari nici nu se gîndeau să neglijeze munca mărunță de fiecare zi, pregătirea forțelor etc. etc. Ei cereau doar o înțelegere clară a scopului final, o formulare clară a sarcinilor revoluționare, voiau să ridice păturile pe jumătate proletare și pe jumătate mic-burgheze la nivelul revoluționar al proletariatului, iar nu să coboare acest nivel pînă la considerente oportuniste de felul acesta : „nu cumva

burghezia să se îndepărteze“. Disensiunea dintre aripa intelectual-oportunistă și cea proletar-revoluționară a partidului și-a găsit, poate, expresia cea mai pregnantă în întrebarea : „dürfen wir siegen ? „vom cuteza noi să învingem ?“ ne este permis să învingem ? nu este periculos să învingem ? se cuvine oare să învingem ? această întrebare, care pare curioasă la prima vedere, a fost totuși pusă, și trebuia să fie pusă fiindcă oportuniștii se temeau de victorie, căutau să inspire proletariatului teama de victorie, prezicînd tot felul de nenorociri de pe urma ei și luînd în deridere lozincile care chemau fătăș la luptă pentru cîștigarea victoriei.

Aceeași împărțire fundamentală în două tendințe – una intelectual-oportunistă și alta proletar-revoluționară – există și la noi, cu singura deosebire, foarte esențială, că la noi nu este vorba de o revoluție socialistă, ci de una democratică. Și la noi s-a pus întrebarea, absurdă la prima vedere : „vom cuteza noi să învingem ?“. Ea a fost pusă de Martînov în broșura sa „Două dictaturi“, în care prezice mari nenorociri pentru eventualitatea că vom pregăti foarte bine insurecția și o vom săvîrși în mod victorios. Ea a fost pusă de întreaga publicistică a neokriștilor atunci cînd a fost vorba de un guvern revoluționar provizoriu, și s-a căutat tot timpul, în mod stăruitor, dar fără rezultat, să se confunde intrarea lui Millerand într-un guvern oportunist burghez cu intrarea lui Varlin⁴³ într-un guvern revoluționar mic-burghez. Ea a fost consfințită și de rezoluție : „nu cumva burghezia să se îndepărteze“. Și deși Kautsky, de pildă, încearcă acum să ne ironizeze, spunînd că disputele noastre pe tema guvernului revoluționar provizoriu seamănă cu tocmeala pentru pielea ursului din pădure, această ironie arată doar că și niște social-democrați inteligenți și revoluționari pot ajunge într-o încurcătură atunci cînd vorbesc despre lucruri pe care nu le cunosc decît din auzite. Social-democrația germană este încă departe de a ucide ursul (de a săvîrși revoluția socialistă), dar discuția pe tema „vom cuteza“ să ucidem ursul a avut o uriașă importanță principală și practic-politică. Social-democrații ruși sînt încă departe de a fi în stare „să ucidă ursul lor“ (să săvîrșescă revoluția democratică), dar chestiunea dacă „vom cuteza“ să-l ucidem are pentru întregul viitor al Rusiei și al social-democrației ruse o importanță deosebit de mare. Fără convingerea că „vom

cuteza" să învingem, nici nu poate fi vorba de strângerea energetică și cu succes a unei armate, de conducerea ei.

Luați, de pildă, pe vechii noștri „economisti”. Și ei strigau că adversarii lor sînt niște complotiști, niște iacobini (vezi „Rabocee Delo”, îndeosebi nr. 10, și cuvîntarea rostită de Martînov la Congresul al II-lea⁴⁴ în cadrul dezbaterilor asupra programului), că ei se rup de masă, lăsîndu-se antrenăți de lupta politică, că uită de bazele mișcării muncitorești, că nu țin seama de activitatea de sine stătătoare a muncitorilor etc. etc. În realitate însă, acești partizani ai „activității de sine stătătoare a muncitorilor” erau niște intelectuali oportuniști, care căutau să impună muncitorilor felul lor îngust și filistin de a înțelege sarcinile proletariatului. În realitate, cum poate să vadă oricine dacă parcurge paginile vechii „Iskre”, adversarii „economismului” n-au neglijat și n-au lăsat pe planul al doilea nici una dintre laturile muncii social-democrate, n-au uitat cîtuși de puțin lupta economică, știind în același timp să pună în toată amploarea lor sarcinile politice vitale și imediate, acționînd împotriva transformării partidului muncitoresc într-o anexă „economică” a burgheziei liberale.

Economistii învățaseră pe dinafară că la baza politicii stă economicul, și prin aceasta ei „înțelegeau” că lupta politică trebuie redusă la lupta economică. Neoiskriștii au învățat pe dinafară că revoluția democratică are ca bază economică revoluția burgheză, și prin aceasta ei „au înțeles” că sarcinile democratice ale proletariatului trebuie coborîte la nivelul moderației burgheze, la o limită dincolo de care „burghezia s-ar îndepărta”. Sub pretextul adîncirii muncii, sub pretextul activității de sine stătătoare a muncitorilor și al unei politici cu caracter net de clasă, „economistii” au dat, de fapt, clasa muncitoare pe mîna politicianilor liberali burghezi, adică au dus partidul pe o cale care avea tocmai această semnificație obiectivă. Sub aceleași pretexte, neoiskriștii trădează, de fapt, în favoarea burgheziei interesele proletariatului în revoluția democratică, adică duc partidul pe o cale care are tocmai această semnificație obiectivă. „Economistilor” li se părea că, de fapt, rolul conducător în lupta politică nu trebuie să revină social-democraților, ci liberalilor. Neoiskriștilor li se pare că nu social-democraților le revine misiunea de a înfăptui în mod activ revoluția democratică, ci de fapt ea revine bur-

gheziei democratice, fiindcă rolul conducător și participarea predominantă a proletariatului „vor face să se micșoreze amploarea” revoluției.

Într-un cuvânt, neoiscriștii sînt epigonii „economismului” nu numai prin faptul că își au originea în Congresul al II-lea al partidului, ci și prin felul cum formulează în momentul de față sarcinile tactice ale proletariatului în revoluția democratică. Și ei formează aripa intelectual-oportunistă a partidului. În domeniul organizării, această aripă a debutat cu individualismul anarhic al intelectualilor și a sfîrșit cu „dezorganizarea-proces”, consfințind, în „statutul”⁴⁵ adoptat de conferință, ruperea publicisticii de organizația de partid, alegerile indirecte – aproape în patru trepte –, sistemul plebiscitelor bonapartiste în locul reprezentării democratice și, în sfîrșit, principiul „acordului” între parte și întreg. În ce privește tactica partidului, ei au alunecat pe aceeași pantă. În „planul campaniei zemstvelor”, ei au declarat că acțiunea în fața zemșilor reprezintă un „tip superior de demonstrație”, nevăzînd în arena politică decît două forțe active (și asta în preajma lui 9 ianuarie !): guvernul și democrația burgheză. Sarcina imperioasă a înarmării, ei „au adîncit-o” înlocuind o lozincă practică directă prin apelul de a înarma cu nevoia arzătoare de a se înarma. Sarcinile privind insurecția armată, guvernul provizoriu și dictatura revoluționar-democratică sînt acum denaturate și ciuntite de ei în rezoluțiile lor oficiale. „Nu cumva burghezia să se îndepărteze” – acest acord final al ultimei lor rezoluții arată cu toată claritatea unde va ajunge partidul dacă va merge pe calea indicată de ei.

Revoluția democratică din Rusia este, prin natura ei social-economică, o revoluție burgheză. Nu e de ajuns să repeți pur și simplu această teză marxistă justă. Trebuie să fii în stare s-o înțelegi și să știi s-o aplici la lozincile politice. Pe terenul relațiilor de producție actuale, adică capitaliste, toată libertatea politică, în general, este o libertate burgheză. Revendicarea libertății exprimă, înainte de toate, interesele burgheziei. Reprezentanții burgheziei au fost cei dintîi care au formulat această revendicare. Partizanii ei s-au folosit pretutindeni, ca niște stăpîni, de libertatea obținută, reducînd-o la o măsură burgheză; moderată și prudentă, îmbinînd-o cu represuniile îndreptate împotriva proletariatului revoluționar, care erau

cît se poate de rafinate în vremuri pașnice și extrem de feroce în vremuri furtunoase.

Dar să deducă de aici că se contestă sau se subapreciază importanța luptei pentru libertate, asta puteau s-o facă numai răzvrățiții narodnici, numai anarhiștii și „ekonomiștii“. Aceste teorii intelectualiste filistine au putut fi impuse întotdeauna proletariatului numai în mod vremelnic, numai împotriva voinței lui. Proletariatul a sesizat în mod instinctiv că are nevoie de libertate politică, că are nevoie de ea mai mult ca oricine, cu toate că ea va duce în mod nemijlocit la întărirea și la organizarea burgheziei. Proletariatul nădăjduiește să ajungă la salvarea sa nu prin renunțarea la lupta de clasă, ci făcînd ca ea să se dezvolte, să capete o amploare mai mare, un grad mai înalt de conștiință, de organizare și de hotărîre. Cine subapreciază importanța sarcinilor luptei politice transformă pe social-democrat, dintr-un tribun al poporului, într-un secretar de trade-union. Cine subapreciază importanța sarcinilor proletare în revoluția burghezo-democratică transformă pe social-democrat, dintr-un conducător al revoluției populare, într-un lider de asociație muncitorească liberă.

Da, al revoluției *populare*. Social-democrația a luptat și luptă, pe bună dreptate, împotriva abuzului pe care-l fac democrații burghezi cu cuvîntul popor. Ea cere să nu se ascundă cu ajutorul acestui cuvînt lipsa de înțelegere a antagonismelor de clasă care există în sînul poporului. Ea insistă în mod categoric asupra necesității ca partidul proletariatului să-și păstreze deplina sa independență de clasă. Dar ea împarte „poporul“ în „clase“ nu pentru ca clasa înaintată să se închidă în găoacea ei, să se limiteze la un cadru îngust, să-și castreze activitatea ei de teamă să nu îndepărteze pe cei ce dețin puterea economică în lumea asta, ci pentru ca clasa înaintată, care nu suferă de inconsecvența, nestatornicia și nehotărîrea claselor intermediare, să lupte cu și mai multă hotărîre, cu și mai mult entuziasm pentru cauza întregului popor, în fruntea întregului popor.

Iată ce nu înțeleg atît de des neokriștii de azi, care, în loc să prezinte lozinci politice active în revoluția democratică, se mulțumesc să repete într-una cuvîntul „clasă“, declinat la toate cazurile !

Revoluția democratică este o revoluție burgheză. Lozincă : împărțirea pământului, sau pământ și libertate, — cea mai răspândită lozincă în masa țărănească abrutizată și ignorantă, dar însetată de lumină și de fericire — este o lozincă burgheză. Dar noi, marxștii, trebuie să știm că nu există și nu poate exista altă cale spre adevărată libertate a proletariatului și a țărănimii decât aceea a libertății burgheze și a progresului burghez. Nu trebuie să uităm că nu există și nu poate exista, în momentul de față, alt mijloc de a ne apropia de socialism decât deplina libertate politică, decât republica democratică, decât dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii. Ca reprezentanți ai clasei celei mai înaintate și singură revoluționară — revoluționară fără să manifeste rezerve sau șovăieli și fără să privească înapoi —, noi trebuie să punem în fața întregului popor, în toată amploarea lor și cu cât mai multă îndrăzneală și mai mult spirit de inițiativă, sarcinile revoluției democratice. A minimaliza aceste sarcini înseamnă, din punct de vedere teoretic, a recurge la o caricaturizare și o denaturare filistină a marxismului, iar din punct de vedere practic-politic înseamnă a preda cauza revoluției în mâinile burgheziei, care în mod inevitabil se va da înapoi de la înfăptuirea consecventă a revoluției. Greutățile care stau în calea victoriei depline a revoluției sînt foarte mari. Nimeni nu va putea să condamne pe reprezentanții proletariatului dacă ei vor face tot ce le stă în putință și dacă toate eforturile lor vor eșua, lovindu-se de împotrivirea reacțiunii, de trădarea burgheziei și de ignoranța maselor. Dar oricine, și în primul rînd proletariatul conștient, va condamna social-democrația dacă va zăgăzui energia revoluționară a revoluției democratice, dacă va face să slăbească entuziasmul revoluționar prin teama ei de a învinge și prin pretextul că s-ar putea ca burghezia să se îndepărteze de revoluție.

Revoluțiile, spunea Marx, sînt locomotivele istoriei ⁴⁶. Ele sînt sărbătoarea celor asupriți și exploatați. Niciodată masele populare nu sînt în stare să acționeze atît de energic ca un făuritor al unor noi rînduiri sociale ca în timpul revoluției. În asemenea vremuri, poporul este în stare să facă minuni, din punctul de vedere al măsurii înguste, mic-burgheze, a progresului treptat. Dar în asemenea vremuri trebuie ca și

conducătorii partidelor revoluționare să pună în mai largă măsură și cu mai multă îndrăzneală sarcinile lor, ca lozincile lor să meargă întotdeauna înaintea inițiativei revoluționare a maselor, servindu-le drept far, arătându-le în toată măreția și splendoarea lui idealul nostru democrat și socialist și indicându-le drumul cel mai scurt, cel mai drept spre victoria deplină, absolută, hotărîtoare. Să-i lăsăm pe oportuniștii burgheziei „osvobojdenești” să plăsmuiască, de teama revoluției și a unui drum drept, drumuri ocolite, întortocheate, cu caracter de compromis. Dacă vom fi siliți să ne tirăm pe asemenea drumuri, vom ști să ne facem datoria și în munca mărunță de toate zilele. Dar să hotărască mai întîi lupta necruțătoare ce drum trebuie ales. Vom fi niște lași și niște trădători ai revoluției dacă nu vom folosi această energie sărbătorească a maselor și entuziasmul lor revoluționar pentru a duce o luptă necruțătoare și plină de abnegație pentru alegerea drumului drept și hotărîtor. Oportuniștii burgheziei n-au decît să se gîndească, cuprinși de teamă, la o viitoare reacțiune. Pe muncitori nu-i sperie ideea că se pregătește o reacțiune îngrozitoare sau că burghezia se pregătește să se îndepărteze. Muncitorii nu-și pun nădejdea în tocmeli, nu cer nimănui de pomană ; ei urmăresc zdrobirea fără cruțare a forțelor reacționare, adică urmăresc să instaureze *dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii*.

Nu încapе îndoială că pe timp de furtună corabia partidului nostru este amenințată de mai multe pericole decît atunci cînd „plutește” liniștită în apele progresului liberal, care înseamnă o lentă și chinuitoare stoarcere a forțelor clasei muncitoare de către exploatatorii ei. Nu încapе îndoială că sarcinile dictaturii revoluționar-democratice sînt de o mie de ori mai grele și mai complexe decît acelea ale unei „extreme opoziții” și ale unei simple lupte parlamentare. Dar cei ce, în actualul moment revoluționar, sînt în stare să prefere în mod conștient plutirea pașnică și calea nepericuloasă a „opoziției” ar face mai bine să părăsească pentru un timp oarecare activitatea social-democrată, să aștepte sfîrșitul revoluției, să aștepte pînă ce va trece sărbătoarea și vor începe din nou zilele obișnuite, cînd măsura sa limitată, de toate zilele, nu va forma o disonanță atît de respingătoare, nu va

insemna o denaturare atît de monstruoasă a sarcinilor clasei înaintate.

În fruntea întregului popor, și mai ales a țărănimii, pentru deplină libertate, pentru o revoluție democratică consecventă, pentru republică ! În fruntea tuturor celor ce muncesc și sînt exploatați, pentru socialism ! Aceasta trebuie să fie, de fapt, politica proletariatului revoluționar, aceasta este lozincă de clasă de care trebuie să fie pătrunsă și determinată soluționarea fiecărei chestiuni tactice, fiecare măsură practică a partidului muncitoresc în timpul revoluției.

POSTFAȚĂ

INCĂ O DATĂ OSVOBOJDENISMUL, INCĂ O DATĂ NEOISKRISMUL

Numerele 71-72 ale revistei „Osvobojdienie” și 102-103 ale ziarului „Iskra” ne-au oferit un material nou și extrem de bogat într-o problemă căreia i-am consacrat paragraful 8 al broșurii noastre. Neavînd posibilitatea de a folosi aici tot acest material bogat, ne vom opri doar asupra părților lui mai esențiale, în primul rînd, asupra chestiunii : ce fel de „realism” laudă „Osvobojdienie” în social-democrație și de ce trebuie să-l laude ; în al doilea rînd, asupra raportului dintre noțiunea de revoluție și cea de dictatură.

I. DE CE LAUDĂ
REALIȘTII LIBERALI BURGHEZI
PE „REALIȘTII” SOCIAL-DEMOCRAȚI ?

Articolele : „Sciziune în rîndurile social-democrației ruse” și „Triumful bunului-simt” („Osvobojdienie” nr. 72) ne oferă niște aprecieri – extrem de prețioase pentru proletarii conștiinței – ale reprezentanților bugheziei liberale asupra social-democrației. Nu putem îndeajuns recomanda fiecărui social-democrat să citească în întregime aceste articole și să *mediteze* asupra fiecărei fraze *. Vom reproduce mai întîi de toate principalele teze ale acestor două articole :

* Mai departe în manuscris urmează acest text, care a fost șters : „Părerea celor mai înverșunați, mai puternici (în societatea actuală) și mai inteligenți dușmani (dintre toți dușmanii actuali ai social-democrației) reprezintă un material extrem de prețios pentru educarea politică a social-democrațiilor înșiși”. — *Nota red.*

„Unui observator neinițiat — spune „Osvobođenje“ — îi este destul de greu să sesizeze adevăratul sens politic al divergenței care a dus la scindarea partidului social-democrat în două fracțiuni. Aprecierea fracțiunii «majorității» ca fiind mai radicală și mai rectilinie în comparație cu aceea a «minorității», care în interesul cauzei admite unele compromisuri, nu este cu totul exactă și, în orice caz, nu reprezintă o caracterizare completă. Dogmele tradiționale ale ortodoxiei marxiste, cel puțin, sînt respectate de fracțiunea minorității cu o rîvnă, poate, și mai mare decît de fracțiunea lui Lenin. Mai exactă ni se pare următoarea caracterizare. Principala tendință politică a «majorității» constă într-un revoluționarism abstract, în spiritul de răzvrătire, în dorința de a dezlănțui prin orice mijloace o insurecție a maselor populare și de a pune imediat mîna pe putere în numele lor; lucrul acesta îi apropie, într-o anumită măsură, pe «leniniști» de socialiștii-revoluționari și face ca în conștiința lor ideea unei revoluții ruse a întregului popor să pună în umbră ideea luptei de clasă; renunțînd în practică la multe dintre îngustimile doctrinei social-democrate, «leniniștii» sînt, pe de altă parte, cu totul îmbîcșiți de revoluționarism îngust, renunță la orice altă muncă practică afară de pregătirea unei insurecții imediate; ei ignorează în principiu orice formă de agitație legală și semi-legală și orice fel de compromisuri, utile din punct de vedere practic, cu alte curente opoziționiste. Minoritatea, dimpotrivă, respectînd cu fermitate dogma marxistă, păstrează totodată și elementele realiste ale concepției marxiste despre lume. Ideea fundamentală a acestei fracțiuni constă în a opune intereselor burgheziei interesele «proletariatului». Pe de altă parte însă, lupta proletariatului ea o conține — bineînțeles în anumite limite, care sînt dictate de dogmele de neclintit ale social-democrației — cu luciditate realistă, cu conștiința clară a tuturor condițiilor și sarcinilor concrete ale acestei lupte. Ambele fracțiuni nu-și aplică punctul de vedere esențial în mod cu totul consecvent, dar fiind că, în opera lor creatoare, politică și ideologică, ele sînt legate de formulele rigide ale catehismului social-democrat, care îi împiedică pe «leniniști» să devină niște răzvrățiți rectilinii, după exemplul, cel puțin, al unora dintre socialiștii-revoluționari, iar pe «iskriști» să devină conducători practici ai mișcării politice reale a clasei muncitoare“.

Și, redînd apoi conținutul rezoluțiilor principale, autorul articolului din „Osvobođenje“ explică, prin cîteva observații concrete referitoare la aceste rezoluții, „ideile“ sale generale. În comparație cu Congresul al III-lea, spune el, „conferința minorității are cu totul altă atitudine față de insurecția armată“. „Strîns legată de atitudinea față de insurecția armată“ este și deosebirea dintre rezoluțiile cu privire la guvernul provizoriu. „Aceeși divergență se constată și în atitudinea față de sindicatele muncitorești. În rezoluțiile lor, «leniniștii» n-au spus măcar o vorbă despre acest foarte important punct de plecare al educației politice și organizării clasei muncitoare. Minoritatea, dimpotrivă, a elaborat o rezoluție foarte serioasă“. În ce privește atitudinea față de liberali, ambele fracțiuni, spune el, sînt unanime, dar Congresul al III-lea „repetă aproape textual rezoluția lui Plehanov cu privire la atitudinea față de liberali, adoptată la Congresul al II-lea, și respinge rezoluția lui Starover, mai binevoitoare față de ei, adoptată de același

congres". Rezoluția congresului și aceea a conferinței, cu privire la mișcarea țărănească, sînt, în general, identice, dar „majoritatea» subliniază mai ales ideea confiscării revoluționare a pămînturilor moșierești și a altora, în timp ce «minoritatea» vrea să facă din revendicarea reformelor democratice, administrative și de stat baza agitației sale".

În sfîrșit, „Osvobojenie" citează din nr. 100 al „Iskrei" o rezoluție menșevică al cărei punct principal glăsuiește astfel: „Dat fiind că în momentul de față munca ilegală nu poate, ea singură, să asigure maselelor o participare satisfăcătoare la viața de partid și că, în parte, ea face ca masele, considerate ca atare, să fie contrapuse partidului ca organizație ilegală, este necesar ca partidul să ia în mîinile sale conducerea luptei sindicale a muncitorilor pe teren legal, legînd cu strictețe această luptă de sarcinile social-democrației". Și „Osvobojenie", încîntată de această rezoluție, exclamă: „Salutăm cu toată căldura această rezoluție, ca pe un triumf al bunului-simț, ca pe o limpezire, în materie de tactică, a minții unei anumite părți din partidul social-democrat".

Cititorul are acum în fața sa toate aprecierile esențiale ale revistei „Osvobojenie". Dar am face, bineînțeles, o foarte mare greșală dacă am considera aceste aprecieri ca fiind juste, în sensul că ar corespunde adevărului obiectiv. Orice social-democrat va putea cu ușurință să descopere în ele greșeli la fiecare pas. Ar fi o naivitate să scăpăm din vedere că toate aceste aprecieri sînt îmbibate în întregime de punctul de vedere și de interesele burgheziei liberale, că ele sînt, în acest sens, cu totul părtinitoare și tendențioase. În ele se reflectă concepțiile social-democrației în același mod în care se reflectă obiectele într-o oglindă concavă sau convexă. Dar am face o greșală și mai mare dacă am uita că aceste aprecieri, denaturate în chip burghez, reflectă, în ultimă analiză, adevăratele interese ale burgheziei, care, ca clasă, înțelege fără îndoială în mod just care tendințe din sînul social-democrației îi sînt ei, burgheziei, convenabile, apropiate, înrudite, simpatice, și care îi sînt dăunătoare, indiferente, străine, antipatice. Un filozof burghez sau un publicist burghez nu va înțelege niciodată exact în ce constă social-democrația, atît cea menșevică cît și cea bolșevică. Dar dacă este un publicist cît de cît inteligent, instinctul lui de clasă nu-l va înșela și, în esență, el va sesiza întotdeauna în mod just însemnătatea pe care o are pentru burghezie cutare sau cutare curent din sînul social-democrației, chiar dacă îl va înfățișa în mod eronat. De aceea instinctul de clasă al dușmanului

nostru și aprecierea lui de clasă merită să se bucure întotdeauna de cea mai mare atenție din partea oricărui proletar conștient.

Ce ne spune, așadar, prin glasul osvobojdeniștilor instinctul de clasă al burgheziei ruse ?

El își exprimă în modul cel mai categoric mulțumirea față de tendințele neoiskrismului, lăudându-l pentru realismul și luciditatea lui, pentru triumful bunului-simț, pentru seriozitatea rezoluțiilor lui, pentru limpezirea minții lui în materie de tactică, pentru simțul practic etc., și nemulțumirea față de tendințele Congresului al III-lea, pe care-l blamează pentru îngustimea lui de vederi, pentru revoluționarismul și spiritul lui de răzvrătire, pentru respingerea compromisurilor utile din punct de vedere practic etc. Instinctul ei de clasă îi sugerează burgheziei tocmai ceea ce a fost dovedit în repetate rânduri, cu ajutorul celor mai exacte date, în publicațiile noastre, și anume că neoiskriștii reprezintă aripa oportunistă a social-democrației ruse contemporane, iar adversarii lor aripa ei revoluționară. Liberalii nu pot să nu simpatizeze cu tendințele celei dintii și să nu condamne tendințele celei de-a doua. Liberalii, ca ideologi ai burgheziei, își dau perfect de bine seama că burgheziei îi convine „spiritul practic, luciditatea și seriozitatea“ clasei muncitoare, adică limitarea, de fapt, a cîmpului ei de activitate la cadrul capitalismului, al reformelor, al luptei sindicale etc. Periculoase și de temut pentru burghezie sînt „revoluționarismul îngust“ al proletariatului și tendința lui de a dobîndi, în vederea realizării sarcinilor sale de clasă, rolul conducător în revoluția populară rusă.

Că acesta este într-adevăr sensul cuvîntului „realism“ în accepția lui osvobojdeniștii se vede, între altele, din folosirea lui anterioară de către „Osvobojdenie“ și de către d-l Struve. Însăși „Iskra“ n-a putut să nu recunoască că acesta este sensul „realismului“ în accepția lui osvobojdeniștii. Amintiți-vă, bunăoară, de articolul intitulat „Este timpul !“, apărut în suplimentul la nr. 73-74 al „Iskrei“. Autorul acestui articol (un exponent consecvent al concepțiilor „mlaștinii“ de la Congresul al II-lea al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia) și-a exprimat în mod deschis părerea că „Akimov a jucat, la acest congres, mai degrabă

rolul de fantomă a oportunistului decît de adevărat reprezentant al lui“. Și redacția „Iskrei“ s-a văzut numai decît nevoită să corecteze pe autorul articolului „Este timpul !“, declarînd într-o notă :

„Nu putem fi de acord cu această părere. Concepțiile programatice ale tov. Akimov poartă în mod vădit pecetea oportunistului, lucru pe care-l recunoaște și criticul de la «Osvobođenje» într-unul din ultimele numere, cînd constată că tov. Akimov aparține curentului «realist», citește : revizionist“*.

Așadar, însăși „Iskra“ știe perfect de bine că „realismul“ osvobođenist nu este altceva decît oportunism. Și dacă acum, cînd (în nr. 102) se năpustește asupra „realismului liberal“, „Iskra“ trece sub tăcere *laudele ce i-au fost aduse de liberali* pentru realismul ei, această atitudine se explică prin faptul că asemenea laude sînt mai amare decît orice dezaprobare. Asemenea laude (care nu din întîmplare și nu pentru prima dată i-au fost aduse de „Osvobođenje“) nu dovedesc, în fond, altceva decît înrudirea dintre realismul liberal și acele tendințe ale „realismului“ (citește : oportunistului) social-democrat care ies la iveală în fiecare rezoluție a neoiskriștilor, datorită caracterului greșit al întregii lor poziții tactice.

Intr-adevăr, burghezia rusă și-a manifestat deja întreaga ei inconsecvență și întregul ei egoism în revoluția „populară“, și le-a manifestat prin raționamentele domnului Struve, prin întregul ton și conținut al puzderiei de ziare liberale, prin caracterul acțiunilor politice întreprinse de un mare număr de membri ai zemstvelor, de un mare număr de intelectuali și, în genere, de toți partizanii d-lor Trubeșkoi, Petrunkevici, Rodicev & Co. Burghezia, desigur, nu înțelege întotdeauna clar, dar în general, cu instinctul ei de clasă, ea sesizează cît se poate de bine faptul că, pe de o parte, proletariatul și „poporul“ îi sînt de folos pentru revoluția ei, servindu-i drept carne de tun, drept berbec în lupta împotriva absolutismului, dar că, pe de altă parte, proletariatul și țărănimea revoluționară vor fi extrem de periculoase pentru ea în cazul

* Mai departe, în manuscris urmează : „(Comp. foaia „Un liberal serviabil“, editată de „Vpered“)“ (vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 9, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 68—72.). — Nota red.

cînd vor repurta „o victorie hotărîtoare asupra țarismului“ și vor duce pînă la capăt revoluția democratică. De aceea burghezia se străduiește din răsputeri să facă în așa fel ca proletariatul să se mulțumească cu un rol „modest“ în revoluție, ca el să fie mai cumpătat, mai practic, mai realist și să-și întemeieze activitatea pe principiul : „nu cumva burghezia să se îndepărteze“.

Burghezii culți știu prea bine că nu vor putea să scape de mișcarea muncitorească. De aceea ei nu sînt cituși de puțin împotriva mișcării muncitorești, împotriva luptei de clasă a proletariatului ; dimpotrivă, ei chiar se prosternează în fața libertății grevelor, a luptei de clasă civilizate, înțelegînd mișcarea muncitorească și lupta de clasă în sens brentanist sau hirsch-dunckerist. Cu alte cuvinte, ei sînt perfect dispuși „să cedeze“ muncitorilor libertatea grevelor și libertatea de asociere (care, de fapt, aproape au și fost cucerite de muncitorii înșiși), numai și numai ca muncitorii să renunțe la „răzvrătire“, la „revoluționarismul îngust“, la ostilitatea față de „compromisurile utile din punct de vedere practic“, la pretenția și tendința de a imprima „revoluției populare ruse“ pecetea luptei lor de clasă, pecetea consecvenței proletare, a hotărîrii proletare, a „iacobinismului plebeian“. De aceea burghezii culți din întreaga Rusie se străduiesc din răsputeri, prin mii de mijloace și pe mii de căi – cu ajutorul cărților *, conferințelor, discursurilor, convorbirilor etc. etc. –, să sădească în mințile muncitorilor ideile cumpătării (burgheze), ale spiritului practic (liberal), ale realismului (oportunist), ale luptei de clasă (brentaniste), ale sindicatelor (hirsch-dunckeriste) ⁴⁷ etc. Ultimele două lozinci sînt deosebit de comode pentru burghezii din partidul „constituțional-democrat“ sau din partidul „osvobođenist“, fiindcă în aparență ele coincid cu lozincile marxiste, fiindcă ajunge o mică trecere sub tăcere și puțină denaturare pentru ca ele să fie ușor confundate cu lozincile social-democrate, ba chiar să treacă uneori drept lozinci social-democrate. Iată, de pildă, ziarul liberal legal „Rassvet“ ⁴⁸ (despre care vom căuta, cu alt prilej, să stăm de vorbă mai amănunțit cu cititorii ziarului „Proletarii“) spune adeseori lucruri atît de „îndrăznețe“ de-

* Comp. Prokopovici, „Problema muncitorească în Rusia“.

spre lupta de clasă, despre o eventuală înșelare a proletariatului de către burghezie, despre mișcarea muncitorească, despre activitatea de sine stătătoare a proletariatului etc. etc., încît cititorul neatent și muncitorul cu nivel scăzut pot prea bine să ia în serios „social-democratismul“ acestui ziar. În realitate însă, aceasta este o falsificare burgheză a social-democratismului, o deformare și o denaturare oportunistă a ideii luptei de clasă.

La baza acestei gigantice substituiri burgheze (gigantică prin amploarea influenței exercitate de ea asupra maselor) stă tendința de a face ca mișcarea muncitorească să devină o mișcare sindicală, de a o ține cît mai departe de politica independentă (adică revoluționară și îndreptată spre dictatura democratică), de „a face ca în conștiința muncitorilor ideea luptei de clasă să pună în umbră ideea unei revoluții populare ruse“.

Precum vedeți, noi am răsturnat cu capul în jos formularea dată de „Osvobojdenie“. Aceasta este o formulare excelentă, care exprimă cît se poate de bine cele două puncte de vedere asupra rolului care revine proletariatului în revoluția democratică : punctul de vedere burghez și cel social-democrat. Burghezia vrea să reducă proletariatul la o mișcare exclusiv sindicală și să facă în așa fel ca „în conștiința lui ideea luptei de clasă (*brentanistă*) să pună în umbră ideea unei revoluții populare ruse“, ceea ce e cu totul în spiritul autorilor bernsteinieni ai „Credoului“, care făceau ca în conștiința muncitorilor ideea unei mișcări „pur muncitorești“ să pună în umbră ideea luptei politice. Social-democrația însă vrea, dimpotrivă, să dezvolte lupta de clasă a proletariatului și să-l facă să participe, cu rol de conducător, la revoluția populară din Rusia, adică să împingă această revoluție pînă la dictatura democratică a proletariatului și a țărănimii.

Revoluția care are loc la noi este o revoluție populară, îi spune proletariatului burghezia. De aceea, tu, ca o clasă aparte, trebuie să te mărginești la lupta ta de clasă și, în numele „bunului-simț“, să-ți îndrepti atenția în special asupra sindicatelor și a legalizării lor, trebuie să consideri tocmai aceste sindicate ca „un foarte important punct de plecare pentru educarea și organizarea ta politică“, trebuie ca într-un moment revoluționar să elaborezi numai rezoluții „se-

rioase", în genul celei neoiskriste, trebuie să ai o atitudine atentă față de rezoluțiile care sînt „mai binevoitoare față de liberali", trebuie să preferi pe conducătorii care manifestă tendința de a deveni „conducători practici ai adevăratei mișcări politice a clasei muncitoare", trebuie „să păstrezi elementele realiste ale concepției marxiste despre lume" (dacă, din nefericire, te-ai și molipsit de „formulele riguroase" ale acestui catehism „neștiințific").

Revoluția care are loc la noi este o revoluție a întregului popor, îi spune proletariatului social-democrația. De aceea tu, care ești clasa cea mai înaintată și singura revoluționară pînă la capăt, trebuie să cauți nu numai să participi cu toată hotărîrea la aceasta revoluție, dar să și deții în desfășurarea ei rolul conducător. De aceea nu trebuie să te închizi în cadrul unei lupte de clasă îngust înțelese, mai ales în sensul mișcării sindicale, ci, dimpotrivă, să cauți să lărgești pînă într-atîta cadrul și conținutul luptei tale de clasă, încît acest cadru să cuprindă nu numai toate sarcinile actualei revoluții democratice populare din Rusia, dar și pe cele ale viitoareii revoluții socialiste. De aceea, fără a ignora mișcarea sindicală, fără a renunța la folosirea oricăror posibilități legale, în perioada revoluției tu trebuie să pui pe primul plan insurecția armată, formarea unei armate revoluționare și a unui guvern revoluționar, ca singurele căi care duc spre victoria totală a poporului asupra țarismului, spre cucerirea republicii democratice și a adevăratei libertăți politice.

E de prisos să mai spunem pe ce poziție echivocă, inconsecventă și, firește, simpatcă burgheziei s-au situat în această problemă, datorită „liniei" lor greșite, rezoluțiile neoiskriste.

II. O NOUA „ADINCIRE" A PROBLEMEI DE CĂTRE TOV. MARTINOV

Să trecem la articolele lui Martinov apărute în nr. 102 și 103 ale „Iskrei". Se înțelege de la sine că nu vom răspunde la încercările lui de a dovedi că interpretarea dată de noi unei serii de citate din Engels și Marx este greșită și că cea dată de el este justă. Încercările astea sînt atît de ne-

serioase, subterfugiile lui Martînov sînt atît de evidente, iar problema este atît de clară, încît nu face să ne oprim încă o dată asupra ei. Orice cititor care gîndește va pricepe lesne sensul șiretlicurilor ieftine ale retragerii efectuate pe toată linia de către Martînov, mai ales cînd va apărea traducerea completă a broșurii lui Engels „Bakuniștii la lucru“ și aceea a broșurii lui Marx „Adresa Organului Central al Ligii comuniștilor“ din martie 1850⁴⁹, pe care le pregătește un grup de colaboratori ai ziarului „Proletarii“. E de ajuns să cităm un singur pasaj din articolul lui Martînov, pentru ca să vă dați limpede seama de retragerea lui.

„Iskra“ – scrie Martînov în nr. 103 – „consideră că constituirea unui guvern provizoriu este una dintre căile posibile și oportune ale dezvoltării revoluției și contestă oportunitatea intrării social-democraților într-un guvern provizoriu *burghez*, tocmai cu scopul de a cucerii pe viitor întreaga mașină de stat în vederea revoluției socialiste“. Cu alte cuvinte, „Iskra“ a recunoscut acum cît de absurde erau toate temerile ei în legătură cu răspunderea ce va reveni guvernului revoluționar pentru situația vistieriei și a băncilor, în legătură cu pericolul și imposibilitatea de a prelua „închisorile“ etc. „Iskra“ continuă doar să încurce lucrurile, confundînd dictatura democratică cu cea socialistă. Este o confuzie inevitabilă, care servește la acoperirea retragerii.

Dar, printre confuzioniștii de la „Iskra“ nouă, Martînov se evidențiază ca un confuzionist de primul rang, ca un confuzionist – dacă ne este permis să ne exprimăm astfel – talentat. Încurcînd problema prin încercările lui de a o „adînci“, el ajunge aproape întotdeauna, în cursul acestei „adînciri“, la formulări noi, care dezvăluie de minune întreaga falsitate a poziției adoptate de el. Amintiți-vă cum l-a „adîncit“ el pe Plehanov în epoca „economismului“ și cum a făurit în mod creator formula: „luptă economică împotriva patronilor și a guvernului“. E greu de găsit în întreaga literatură a „economisților“ o expresie mai fericită pentru întreaga falsitate a acestui curent. Așa și acum. Martînov servește cu asiduitate noua „Iskra“ și, aproape ori de cîte ori ia cuvîntul, ne oferă un nou și admirabil material pentru aprecierea poziției false adoptate de neois-kriști. În nr. 102 (pag. 3, col. 2), el spune că Lenin „a

substituit pe nesimțite una alteia noțiunea de revoluție și cea de dictatură“.

La acestea se reduc, în fond, toate acuzațiile pe care ni le aduc neoiskriștii. Și cât de recunoscători îi sîntem lui Martînov pentru asemenea acuzații ! Ce serviciu de neprețuit ne aduce el în lupta noastră împotriva neoiskrismului, formulînd astfel acuzarea ! Hotărit lucru, trebuie să-i rugăm pe cei din redacția „Iskrei“ să-l lanseze mai des pe Martînov împotriva noastră, pentru „a adînci“ atacurile împotriva ziarului „Proletarii“ și a le formula în chip „cu adevărat principial“. Căci cu cât el încearcă să judece lucrurile mai principial, cu atît rezultatul pe care îl obține este mai prost și cu atît devin mai vizibile lacunele neoiskrismului, cu atît mai reușită este utila operație pedagogică : *reductio ad absurdum* (ducerea pînă la absurd a principiilor noii „Iskre“), pe care o efectuează el asupra sa și a amicilor săi.

„Vpered“ și „Proletarii“ „substituie“ una alteia noțiunile revoluție și dictatură. „Iskra“ nu admite o asemenea „substituție“. Chiar așa este, prea onorabile tovarăș Martînov ! Fără să vrei, ai spus un mare adevăr. Ai confirmat, printr-o formulare nouă, teza noastră că „Iskra“ se tirăște în coada revoluției, alunecă spre o formulare osvobojdenistă a sarcinilor ei, în timp ce „Vpered“ și „Proletarii“ lansează lozinci care fac ca revoluția democratică să meargă înainte.

Nu pricepi cum vine asta, tovarășe Martînov ? Dată fiind importanța problemei, vom căuta să-ți dăm o explicație amănunțită.

Caracterul burghez al revoluției democratice se manifestă, între altele, în faptul că o serie întreagă de clase, grupuri și pături sociale, care recunosc pe deplin proprietatea privată și economia producătoare de mărfuri și care sînt incapabile să iasă din acest cadru, ajung prin forța lucrurilor să recunoască că absolutismul și întreaga orînduire iobăgîstă, în general, nu sînt bune de nimic, și se alătură celor care cer să se acorde libertate. Cu acest prilej, caracterul burghez al *acestei* libertăți, care e cerută de „societate“ și e susținută, cu un potop de cuvinte (și numai de cuvinte !), de către moșieri și capitaliști, iese tot mai limpede la iveală. Totodată, devine tot mai clară și deosebirea radicală care

există între lupta pentru libertate a muncitorilor și aceea a burgheziei, între democratismul proletar și cel liberal. Clasa muncitoare și reprezentanții ei conștienți pășesc înainte și împing înainte această luptă, și nu numai că nu se tem s-o ducă pînă la capăt, dar năzuiesc să depășească, în mod considerabil, pînă și obiectivul cel mai depărtat al revoluției democratice. Burghezia, inconsecventă și egoistă, acceptă numai parțial și în mod fățarnic lozincile libertății. Orice încercare de a fixa printr-o linie specială, prin „puncte“ special elaborate (de felul celor din rezoluția lui Starover sau a conferențistilor) limita dincolo de care începe această ipocrizie a prietenilor burghezi ai libertății, sau, dacă vreți, această trădare a libertății de către prietenii ei burghezi, este în mod inevitabil sortită eșecului, căci burghezia, prinsă între două focuri (absolutismul și proletariatul), este în stare să-și schimbe prin mii de căi și de mijloace poziția și lozincile ei, deplasîndu-se – din nevoia de a se adapta – ba cu un deget la stînga, ba cu unul la dreapta, recurgînd în permanentă la tocmeală și la samsarlîc. Sarcina democratismului proletar nu constă în a născoci asemenea „puncte“ moarte, ci în a critica neîncetat situația politică în continuă dezvoltare, a demasca noile și nenumăratele inconsecvențe și trădări ale burgheziei, care nu pot fi prevăzute dinainte.

Amintiți-vă de istoria manifestărilor politice ale d-lui Struve în publicistica ilegală, de istoria războiului dus împotriva lui de către social-democrație, și veți vedea în mod concret cum s-a achitat de aceste sarcini social-democrația care luptă pentru democratismul proletar. D-l Struve a început prin a formula o lozincă pur șipovistă: „drepturi și zemstve investite cu putere“ (vezi articolul meu din „Zarea“⁵⁰: „Prigonitorii zemstvelor și Hanibalii liberalismului“*). Social-democrația l-a demascat și l-a împins spre un program net constituționalist. Cînd aceste „împingeri“ și-au făcut efectul datorită desfășurării deosebit de rapide a evenimentelor revoluționare, lupta a fost îndreptată spre rezolvarea următoarei probleme a democratismului: nu numai o constituție în general, ci neapărat vot universal, direct, egal și secret. După ce i-am „smuls“ „inamicului“ și

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 5, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 21–71. — Nota red.

această poziție nouă (adoptarea votului universal de către „Uniunea eliberării”), noi am continuat cu presiunea noastră, arătând ipocrizia și falsitatea care caracterizează sistemul bicameral, modul incomplet în care osvobojeștiții admit votul universal, arătând că în *monarhismul* lor se vedește democratismul de tarabă sau, cu alte cuvinte, *traficul* cu interesele marii revoluții ruse pe care-l practică acești eroi osvobojeștiți ai sacului cu bani.

În sfârșit, îndărătnicia sălbatică a absolutismului, progresul uriaș înregistrat de războiul civil, situația fără ieșire în care au adus țara monarhiștii, toate acestea au început să aducă la realitate mințile cele mai refractare. *Revoluția devenea fapt.* Nu mai trebuia să fii revoluționar pentru a recunoaște revoluția. Guvernul absolutist se descompunea și se descompune, de fapt, în văzul tuturor. După cum a observat, pe bună dreptate, în presa legală un liberal (d-l Gredescul), s-a creat o stare de reală nesupunere față de acest guvern. În ciuda aparentei sale puteri, absolutismul s-a dovedit a fi neputincios, evenimentele revoluției în continuă dezvoltare au început pur și simplu să dea la o parte acest organism parazită, care putrezește de viu. Fiind nevoiți să-și bazeze activitatea lor (sau, mai exact, gheșefturile lor politice) pe relațiile existente, care se stabilesc în mod efectiv, burghezi liberali *au început să ajungă la necesitatea de a recunoaște revoluția.* Ei fac aceasta nu pentru că sînt revoluționari, ci în ciuda faptului că nu sînt revoluționari. Ei fac aceasta de nevoie și împotriva voinței lor, văzînd, cu sufletele pline de ură, succesele obținute de revoluție, acuzînd de revoluționarism absolutismul, care nu vrea să recurgă la o tranzacție, ci vrea să ducă o luptă pe viață și pe moarte. Samsari din naștere, ei detestă lupta și revoluția, însă împrejurările îi silesc să se situeze pe terenul revoluției, pentru că n-au alt teren sub picioare.

Asistăm la un spectacol extrem de instructiv și cît se poate de comic. Prostituatele liberalismului burghez încearcă să se drapeze în toga revoluționarismului. Osvobojeștiții – risum teneatis, amici !* – încep să vorbească în numele revoluției ! Ei ne asigură că „nu se tem de revo-

* — țineți-vă risul, prieteni ! — Nota trad.

luție" (d-l Struve, în nr. 72 al revistei „Osvobojdenie“) !!!
 Ei au pretenția „de a se situa în fruntea revoluției“ !!!

Acesta este un fenomen extrem de semnificativ, care caracterizează nu numai progresul liberalismului burghez, ci, într-o măsură și mai mare, progresul succeselor reale ale mișcării revoluționare, care și-a impus recunoașterea ei. Absolutismul este atât de zdruncinat, că pînă și burghezia începe să-și dea seama că este mai avantajos să te situezi pe terenul revoluției. Dar, pe de altă parte, acest fenomen, care arată că întreaga mișcare s-a ridicat pe o treaptă nouă, superioară, pune în fața noastră sarcini tot atât de noi și de superioare. Recunoașterea revoluției de către burghezie nu poate fi sinceră, indiferent de buna-credință personală a unuia sau altuia dintre ideologii burgheziei. Burghezia nu poate să nu aducă cu sine, și în acest stadiu superior al mișcării, egoismul și inconsecvența ei, spiritul ei negustoresc și meschinele ei șiretlicuri reacționare. În numele programului nostru și pentru dezvoltarea lui, noi trebuie să formulăm acum *altfel* sarcinile concrete imediate ale revoluției. Ceea ce era suficient ieri se dovedește a fi *astăzi insuficient*. Ieri mai era, poate, suficientă ca lozincă democratică avansată cererea de a se recunoaște revoluția. Astăzi ea reprezintă prea puțin. Revoluția l-a silit pînă și pe d-l Struve s-o recunoască. Acum clasei înaintate i se cere să precizeze *însuși conținutul* sarcinilor vitale și urgente ale acestei revoluții. Cei de teapa d-lui Struve, deși recunosc revoluția, își arată iarăși urechile lor de măgar, intonînd din nou vechiul cîntec în care este vorba despre posibilitatea unui deznodămînt pașnic, despre aducerea la putere a domnilor osvobojeniști de către *Nicolaie* etc. etc. Domnii osvobojeniști recunosc revoluția doar pentru ca s-o escamoteze și s-o trădeze cu cît mai puține riscuri pentru ei. Acum sarcina noastră constă în a arăta proletariatului și întregului popor insuficiența lozincii : revoluție, în a arăta necesitatea unei definiții clare și lipsite de orice echivoc, a unei definiții consecvente și precise a *însuși conținutului* revoluției. Or, o asemenea definiție este dată de lozincă : dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii, care e singura lozincă în măsură să exprime în mod just ideea unei „victorii hotărîtoare“ a revoluției⁵¹.

Abuzul de cuvinte este un fenomen foarte frecvent în politică. Denumirea de „socialiști“, bunăoară, și-au dat-o, nu o dată, și partizanii liberalismului burghez englez („cu toții sîntem acum socialiști“ – „We all are socialists now“, spunea Harcourt), și partizanii lui Bismarck, și prietenii papei Leon al XIII-lea. Cuvîntul „revoluție“ se pretează și el perfect de bine la un asemenea abuz, iar într-un anumit stadiu al dezvoltării acest abuz este chiar inevitabil. Cînd d-l Struve a început să vorbească în numele revoluției, fără să vrem ne-am adus aminte de Thiers. Cu cîteva zile înainte de revoluția din februarie, această stîrpitură, acest exponent ideal al venalității burgheze a adulmecat apropierea furtunii populare. Și el a declarat de la tribuna parlamentului că *aparține partidului revoluției!* (Vezi „Războiul civil din Franța“ al lui Marx)⁵². Semnificația politică a trecerii osvojeniştilor de partea partidului revoluției este *absolut identică* cu această „trecere“ a lui Thiers. Cînd în Rusia cei de teapa lui Thiers încep să vorbească despre apartenența lor la partidul revoluției, înseamnă că lozincă revoluției a devenit insuficientă, că ea nu mai spune nimic, nu mai definește nici un fel de sarcini, fiindcă revoluția a devenit un fapt real și spre ea au dat buzna elementele cele mai eterogene.

Într-adevăr, ce este revoluția din punct de vedere marxist? Ea este sfărîmarea prin violență a suprastructurii politice învechite, a cărei contradicție cu noile relații de producție a provocat, la un moment dat, crahul ei. Contradicția dintre absolutism, de o parte, și întreaga orînduire capitalistă a Rusiei și toate nevoile dezvoltării ei burghezo-democratice, de altă parte, a provocat acum un crah cu atît mai puternic, cu cît această contradicție s-a menținut mai multă vreme. Suprastructura trosnește din toate încheieturile, cedează presiunii, slăbește. Poporul, prin reprezentanții celor mai diferite clase și grupuri, trebuie să-și creeze el singur o suprastructură nouă. Într-un anumit moment al dezvoltării, devine clar pentru toată lumea că vechea suprastructură nu mai e bună de nimic. Necesitatea revoluției este recunoscută de toți. Acum se pune sarcina de a preciza *care* clase *anume* trebuie să clădească noua suprastructură și *cum* *anume*. Fără o asemenea precizare, lozincă revoluției este, în mo-

mentul de față, o lozincă deșartă, lipsită de orice conținut, fiindcă slăbiciunea absolutismului face să fie „revoluționari” și marii duci, și „Moskovskie Vedomosti”⁵³ ! Fără o asemenea precizare nici vorbă nu poate fi de sarcinile democratice înaintate ale clasei înaintate. Or, o asemenea precizare este tocmai lozincă : dictatura democratică a proletariatului și a țărănimii. Această lozincă precizează și care sînt clasele pe care pot și trebuie să se sprijine noii „constructori” ai noii suprastructuri, și caracterul ei (dictatura „democratică”, spre deosebire de dictatura socialistă), și modul de construcție (dictatură, adică reprimare prin violență a împotrivirii violente, înarmarea claselor revoluționare ale poporului). Cine nu admite, în momentul de față, lozincă dictaturii revoluționar-democratice, lozincă armatei revoluționare, a guvernului revoluționar, a comitetelor țărănești revoluționare acela sau nu e cîtuși de puțin în stare să înțeleagă sarcinile revoluției, să definească sarcinile ei noi, superioare, puse de momentul actual, sau înșală poporul, trădează revoluția, făcînd abuz de lozincă „revoluție”.

Primul caz este acela al tov. Martînov și al prietenilor săi. Al doilea caz este acela al d-lui Struve și al întregului partid „constituțional-democrat” al zemților.

Tov. Martînov a fost atît de ingenios și de spiritual, în cît acuzația de „substituire” a uneia prin alta a noțiunilor de revoluție și de dictatură el și-a formulat-o tocmai într-un moment cînd dezvoltarea revoluției impunea definirea sarcinilor ei prin lozincă dictaturii ! Tov. Martînov, de fapt, a avut iarăși nenorocul să rămînă în coadă, să se potionească de penultima treaptă a scării, să se pomenească la nivelul *osvobojdeniștilor*, căci tocmai poziției politice osvobojdeniste, adică intereselor burgheziei monarhiste liberale, îi corespund acum recunoașterea „revoluției” (în vorbe) și refuzul de a recunoaște dictatura democratică a proletariatului și a țărănimii (adică revoluția în fapte). Burghezia liberală, prin glasul d-lui Struve, se pronunță acum pentru revoluție. Proletariatul conștient cere, prin glasul social-democraților revoluționari, dictatura proletariatului și a țărănimii. Și aici se amestecă în discuție un deștept de la „Iskra” nouă care începe să strige : să nu îndrăzniți „să substituiți” una alteia

noțiunea de dictatură și cea de revoluție! Ei, spuneți și dv., nu este adevărat că falsitatea poziției lor îi condamnă pe neoiscriști să se târască mereu în coada osvobojenismului?

Am arătat că osvobojenistii urcă (nu fără a fi influențați de imboldurile încurajatoare ale social-democrației) o treaptă după alta pe calea recunoașterii democratismului. La început, obiectul discuției dintre noi și ei era: șipovism (drepturi și zemstve învestite cu putere) sau constituționalism? Apoi, alegeri limitate sau vot universal? Pe urmă, recunoașterea revoluției sau tranzacție negustorească cu absolutismul? În sfârșit, astăzi, recunoașterea revoluției fără dictatura proletariatului și a țărănimii sau recunoașterea revendicării dictaturii acestor clase în revoluția democratică? Este posibil și probabil ca domnii osvobojenști (nu interesează dacă cei de azi sau succesorii lor în aripa stînga a democrației burgheze) să urce încă o treaptă, adică să recunoască, cu timpul (poate atunci cînd tov. Martînov va urca încă o treaptă), și lozinca dictaturii. Acest pas va fi chiar inevitabil, dacă revoluția rusă va merge cu succes înainte și va repurta o victorie hotărîtoare. Care va fi atunci poziția social-democrației? Victoria totală a actualei revoluții va însemna sfîrșitul revoluției democratice și începutul unei lupte hotărîte pentru revoluția socialistă. Satisfacerea revendicărilor țărănimii contemporane, zdrobirea completă a reacțiunii, cucerirea republicii democratice, toate acestea vor însemna sfîrșitul definitiv al revoluționarismului burgheziei și chiar al micii burghezii, vor însemna începutul adevăratei lupte a proletariatului pentru socialism. Cu cît revoluția democratică va fi mai deplină, cu atît această nouă luptă se va desfășura mai repede, pe scară mai largă, va avea un conținut mai pur și va da dovadă de mai multă hotărîre. Lozinca dictaturii „democratice“ exprimă tocmai caracterul istoricește limitat al actualei revoluții și necesitatea unei lupte noi, pe terenul noilor rînduieli, pentru completa eliberare a clasei muncitoare de sub orice jug și orice exploatare. Cu alte cuvinte, cînd burghezia democratică sau mica burghezie va fi urcat încă o treaptă, cînd nu numai revoluția, dar și deplina victorie a revoluției va fi devenit un fapt real, atunci „vom

substitui" (poate că în vaietele asurzitoare ale viitorilor Martînovi) lozincii dictaturii democratice lozinca dictaturii socialiste a proletariatului, adică lozinca revoluției socialiste depline.

III. PREZENTAREA VULGARĂ BURGHEZĂ A DICTATURII ȘI CONCEPȚIA LUI MARX DESPRE DICTATURĂ

Mehring povestește, în adnotările la ediția - scoasă de el - a articolelor lui Marx apărute în 1848 în „Noua gazetă renană“, că publicistica burgheză i-a reproșat acestui ziar, între altele, că ar fi ȃerut „introducerea imediată a dictaturii ca singurul mijloc de realizare a democrației“ (Marx' Nachlass, vol. III, pag. 53)⁵⁴. Din punct de vedere vulgar-burghez, noțiunea de dictatură și cea de democrație se exclud una pe alta. Neînțelegînd teoria luptei de clasă și fiind obișnuit să vadă în arena politică ciorovăiala meschină dintre diferitele cercuri și coterii ale burgheziei, burghezul înțelege prin dictatură abolirea tuturor libertăților și garanțiilor democrației, orice samavolnicie, orice abuz de putere în interesul personal al dictatorului. În fond, tocmai acest punct de vedere vulgar burghez se observă și la Martînov al nostru, care, la sfîrșitul „noii campanii“ pornite de el în „Iskra“ nouă, explică pasiunea pe care o manifestă „Vpered“ și „Proletarii“ pentru lozinca dictaturii prin faptul că Lenin „dorește cu multă ardoare să-și încerce norocul“ („Iskra“ nr. 103, pag. 3, col. 2). Această minunată explicație se situează în întregime la înălțimea acuzațiilor aduse de burghezi „Noii gazete renane“ că pledează în favoarea dictaturii. Marx, prin urmare, a fost și el învinuit - numai că nu de „social-democrați“, ci de liberalii-burghezi! - că „substituie“ una alteia noțiunea de revoluție și cea de dictatură. Pentru a-i explica lui Martînov conținutul ideii de dictatură a unei clase, spre deosebire de dictatura unei persoane, și a-i arăta care sînt sarcinile dictaturii democratice, spre deosebire de acelea ale dictaturii socialiste, nu va fi de prisos să ne oprim asupra concepțiilor „Noii gazete renane“.

„Orice formă de organizare provizorie a statului după o revoluție – scria „Noua gazetă renană“ la 14 septembrie 1848 – reclamă o dictatură, și anume o dictatură energică. Noi i-am reproșat lui Camphausen (președinte al Consiliului de Miniștri după 18 martie 1848), de la bun început, că n-a avut o atitudine dictatorială, că n-a zdrobit și n-a înlăturat imediat rămășițele vechilor instituții. Și, în timp ce d-l Camphausen se legăna în iluzii constituționale, partidul învins (adică partidul reacțiunii) și-a întărit pozițiile în rîndurile birocrăției și ale armatei, ba a îndrăznit chiar să treacă ici-colo, la luptă deschisă”⁵⁵.

Aceste cuvinte, spune pe bună dreptate Mehring, rezumă în câteva propoziții cele arătate în mod amănunțit de „Noua gazetă renană“, într-o serie de lungi articole, despre guvernul Camphausen. Ce ne spun, așadar, aceste cuvinte ale lui Marx? Că un guvern revoluționar provizoriu *trebuie* să acționeze în mod dictatorial (teză pe care n-a putut, în rîndul capului, s-o înțeleagă „Iskra“, care se ferea de lozincă dictaturii); că sarcina acestei dictaturi este să lichideze rămășițele vechilor instituții (tocmai ceea ce este limpede arătat în rezoluția Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. cu privire la lupta împotriva contrarevoluției și ceea ce, după cum am arătat mai sus, este omis în rezoluția conferinței). În sfîrșit, în al treilea rînd, aceste cuvinte arată că Marx biciuia pe democrații burghezi pentru că-și făceau „iluzii constituționale“ în epoca revoluției și a războiului civil deschis. Care este sensul acestor cuvinte se poate vedea deosebit de clar într-un articol apărut în „Noua gazetă renană“ din 6 iunie 1848. „O adunare națională constituantă – scria Marx – trebuie să fie, înainte de toate, o adunare activă, în chip revoluționar activă. Adunarea de la Frankfurt se îndelnetnicește cu exerciții parlamentare școlărești și lasă guvernul să acționeze. Presupunînd că, după o matură reflexie, acest savant conciliu ar reuși să elaboreze cea mai bună ordine de zi și cea mai bună constituție, la ce ar folosi cea mai bună ordine de zi și cea mai bună constituție dacă între timp guvernele germane vor fi pus la ordinea zilei baioneta?“⁵⁶.

Iată care este sensul lozincii : dictatură. De aici se poate vedea care ar fi fost atitudinea lui Marx față de rezoluțiile

care califică drept victorie hotărâtoare „hotărârea de a organiza o adunare constituantă” sau care ne recomandă „să rămînem un partid de extremă opoziție revoluționară” !

Marile probleme din viața popoarelor se rezolvă numai prin forță. Înseși clasele reacționare sînt, de obicei, cele dintii care recurg la violență, la război civil, care „pun la ordinea zilei baioneta”, așa cum a făcut absolutismul rus și continuă să facă începînd de la 9 ianuarie în mod sistematic, neîncetat și pretutindeni. Și din moment ce s-a creat o asemenea situație, din moment ce baioneta ocupă într-adevăr primul loc pe ordinea de zi a vieții politice, din moment ce insurecția s-a dovedit a fi necesară și urgentă, înseamnă că iluziile constituționale și exercițiile școlarești de-a parlamentarismul nu fac decît să mascheze trădarea revoluției de către burghezie, „îndepărtarea” ei de revoluție. Clasa cu adevărat revoluționară trebuie să lanseze atunci tocmai lozinca dictaturii.

Cu privire la sarcinile acestei dictaturi, Marx a scris, de asemenea, în „Noua gazetă renană” : „Adunarea națională ar fi trebuit să acționeze pretutindeni în mod dictatorial împotriva tentativelor reacționare ale unor guverne care-și trăiseră traiul, și atunci și-ar fi cucerit în opinia publică o forță de care s-ar fi zdrobit toate baionetele... Adunarea națională obosește poporul german cu discursuri plictisitoare, în loc să-l antreneze după sine sau să se lase antrenată de el”⁵⁷. Adunarea națională ar fi trebuit, după părerea lui Marx, „să înlătore acele stări de lucruri existente în Germania care erau în contradicție cu principiul suveranității poporului”, iar după aceea „să-și consolideze terenul revoluționar pe care stă, să pună la adăpost de orice atacuri suveranitatea poporului cucerită prin revoluție”⁵⁸.

Prin urmare, în ce privește conținutul lor, sarcinile pe care le-a pus Marx în 1848 în fața guvernului revoluționar sau a dictaturii se reduceau, în primul rînd, la revoluția *democratică* : apărarea împotriva contrarevoluției și înlăturarea efectivă a tot ce este în contradicție cu suveranitatea poporului. Or, asta nu este altceva decît dictatura revoluționar-democratică.

Mai departe : care clase puteau și trebuiau, după părerea lui Marx, să înfăptuiască această sarcină (să aplice în mod

efectiv și pînă la capăt principiul suveranității poporului și să respingă atacurile contrarevoluției) ? Marx vorbește despre „popor“. Dar noi știm că el a combătut întotdeauna fără cruțare iluziile mic-burgheze cu privire la unitatea „poporului“, la inexistența luptei de clasă în sinul poporului. Folosind cuvîntul „popor“, Marx nu estompa cu ajutorul lui deosebiriile dintre clase, ci unea laolaltă anumite elemente capabile să ducă revoluția pînă la capăt.

După victoria de la 18 martie a proletariatului berlinez, scria „Noua gazetă renană“, rezultatele revoluției s-au prezentat sub un dublu aspect : „Pe de o parte, înarmarea poporului, dreptul de asociere și suveranitatea poporului efectiv cucerită ; pe de altă parte, menținerea monarhiei și guvernul Camphausen-Hansemann, adică guvernul reprezentanților marii burghezii. Revoluția a avut deci două feluri de rezultate, care în mod necesar trebuiau să fie divergente. Poporul a învins și și-a cucerit o seamă de libertăți cu caracter net democratic, însă conducerea nemijlocită n-a trecut în mâinile lui, ci în acelea ale marii burghezii. Într-un cuvînt, revoluția n-a fost dusă pînă la capăt. Poporul a îngăduit formarea unui guvern din reprezentanți ai marii burghezii, și aceștia și-au dezvăluit imediat intențiile lor, făcînd propuneri de alianță vechii nobilimi prusiene și birocrăției. În guvern au intrat Arnim, Canitz și Schwerin.

De teama poporului, adică de teama muncitorilor și a burgheziei democratice, marea burghezie, dintotdeauna anti-revoluționară, a încheiat o alianță defensivă și ofensivă cu reacțiunea“ (subliniat de noi) ⁵⁹.

Așadar, nu numai „hotărîrea de a organiza o adunare constituantă“, dar nici convocarea ei efectivă nu este suficientă pentru ca revoluția să repurteze o victorie hotărîtoare ! Chiar după o victorie parțială în lupta armată (victoria obținută de muncitorii berlinezi împotriva trupelor la 18 martie 1848) este posibilă o revoluție „neterminată“, o revoluție „care n-a fost dusă pînă la capăt“. Și de ce anume depinde ducerea ei pînă la capăt ? De următorul lucru : în ale cui mâini trece nemijlocit conducerea – în mâinile Petrunkeviciilor și Rodicevilor – vreau să zic : în mâinile Camphausenilor și Hansemannilor –, sau în mâinile poporului, adică în mâinile muncitorilor și ale burgheziei democratice ? În

primul caz, burghezia va avea puterea, iar proletariatul va dispune de „libertatea de critică“, de libertatea de „a rămîne un partid de extremă opoziție revoluționară“. Burghezia va încheia, îndată după victorie, o alianță cu reacțiunea (asta s-ar întîmpla în mod inevitabil și în Rusia dacă, de exemplu, muncitorii din Petersburg n-ar repurta decît o victorie parțială în lupte de stradă cu trupele și ar lăsa pe domnii Petrunkevici & Co. să formeze ei guvernul). În al doilea caz ar fi posibilă o dictatură revoluționar-democratică, adică o victorie deplină a revoluției.

Rămîne să stabilim mai precis ce înțelegea propriu-zis Marx prin „burghezia democratică“ (demokratische Bürgerschaft), care, împreună cu muncitorii, era denumită de el popor, spre deosebire de marea burghezie.

Un răspuns clar la această întrebare ni-l dă următorul pasaj dintr-un articol apărut în „Noua gazetă renană“ din 29 iulie 1848 : „...Revoluția germană din 1848 este o parodie a revoluției franceze din 1789.

La 4 august 1789, la trei săptămîni după luarea Bastiliei, poporul francez a venit de hac într-o singură zi tuturor servituților feudale.

La 11 iulie 1848, la patru luni după luptele de baricadă din martie, servituțiile feudale au venit de hac poporului german. Teste Gierke cum Hansemanno*.

Burghezia franceză din 1789 nu și-a părăsit nici o clipă aliații ei, țărani. Ea știa că la baza dominației ei stă desființarea feudalismului la sate, crearea unei clase libere de țărani proprietari de pămînt (grundbesitzenden).

Burghezia germană din 1848 trădează fără nici o ezitare pe țărani, pe aliații ei cei mai firești, care sînt carne din carnea ei și sînge din sîngele ei și fără care ea este nepuțincoasă în fața nobilimii.

* „Martori : Gierke și Hansemann“. Hansemann era ministru din partea partidului marii burghezii (ceea ce e în Rusia Trubețkoî sau Rodicev etc.). Gierke era ministru al agriculturii în guvernul Hansemann ; el a elaborat un „îndrăzneț“ proiect de „abolire a servituților feudale“, pasămite „fără răs-cumpărare“, dar care prevedea, în realitate, abolirea servituților mici și lip-site de importanță și menținerea sau răs-cumpărarea servituților mai impor-tante. Gierke era ceva în genul d-lor Kablukov, Manuilov, Gherfenstein și al altor prieteni burghezo-liberali ai țăranului care doresc „lărgirea proprietății de pămînt țărănești“, dar nu vor să nedreptățescă pe moșieri.

Mentținerea drepturilor feudale, consfințirea lor sub forma răscumpărării (iluzorii), iată rezultatul revoluției germane din 1848. Muntele a născut un șoarece !⁶⁰

Acesta este un pasaj foarte instructiv, care cuprinde patru teze importante: 1) Revoluția germană neterminată se deosebește de revoluția franceză terminată prin faptul că burghezia a trădat nu numai democratismul în general, ci și țărănimea în special. 2) Baza înfăptuirii depline a revoluției democratice o constituie crearea unei clase libere de țărani. 3) Crearea unei asemenea clase înseamnă abolirea servituților feudale, lichidarea feudalismului; dar ea încă nu este, în nici un caz, o revoluție socialistă. 4) Țăranii sînt aliații „cei mai firești“ ai burgheziei, și anume ai burgheziei democratice, fără de care ea este „neputincioasă“ în fața reacțiunii.

Dacă se fac cuvenitele schimbări impuse de particularitățile naționale concrete și în locul feudalismului se pune iobăgismul, toate aceste teze pot fi pe de-a-ntregul aplicate și Rusiei din anul 1905. Nu încapе îndoială că, trăgînd învățăminte din experiența Germaniei, care a fost pusă în lumină de Marx, nu putem ajunge la altă lozincă pentru victoria hotărîtoare a revoluției decît aceea a dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și a țărănimii. Nu încapе îndoială că principalele părți componente ale aceluia „popor“ pe care Marx îl opunea în 1848 reacțiunii ce se împotriva, precum și burgheziei trădătoare, sînt proletariatul și țărănimea. Nu încapе îndoială că și la noi, în Rusia, burghezia liberală și domniile osvobojeniști trădează și vor trăda țărănimea, adică vor căuta să scape printr-un simulacru de reformă, vor trece de partea moșierilor în lupta hotărîtoare dintre ei și țărănime. Numai proletariatul este în stare să sprijine pînă la capăt țărănimea în această luptă. În fine, nu încapе îndoială că și la noi, în Rusia, succesul luptei țărănești, adică trecerea întregului pămînt în mîinile țăranilor, va însemna o revoluție democratică deplină, întrucît va constitui reazemul social al revoluției duse pînă la capăt, dar în nici un caz nu va însemna o revoluție socialistă și nici „socializarea“ despre care vorbesc ideologii micii burghezii, socialiștii-revoluționari. Succesul răscoalei țărănești, victoria revoluției democratice, nu va face decît să nete-

zească calea în vederea unei lupte adevărate și hotărîtoare pentru socialism, pe terenul republicii democratice. Țărănimea, ca clasă de proprietari de pământ, va juca în această luptă același rol trădător, nestatornic pe care-l joacă acum burghezia în lupta pentru democrație. A scăpa din vedere acest lucru înseamnă a scăpa din vedere socialismul, înseamnă a te înșela pe tine însuși și pe alții în ce privește adevăratele interese și sarcini ale proletariatului.

Pentru a nu lăsa să subziste nici o lacună în expunerea concepțiilor din 1848 ale lui Marx, este necesar să relevăm o deosebire esențială între social-democrația germană de atunci (sau partidul comunist al proletariatului, pentru a vorbi în limbajul de atunci) și social-democrația rusă de azi. Să dăm cuvîntul lui Mehring :

„Noua gazetă renană» a apărut în arena politică ca un «organ al democrației». Nu poți să nu vezi firul roșu care străbate toate articolele ei. Dar, în mod direct, ea apăra mai mult interesele revoluției burgheze împotriva absolutismului și feudalismului decît interesele proletariatului împotriva intereselor burgheziei. În coloanele ei veți găsi puține materiale despre o mișcare muncitorească separată în timpul revoluției, deși nu trebuie să uităm că în afară de ea apărea de două ori pe săptămînă, sub redacția lui Moll și Schapper, un organ special al Uniunii muncitorilor din Colonia ⁶¹. În orice caz, ceea ce izbește în mod deosebit pe cititorul contemporan este puținul interes pe care îl acorda «Noua gazetă renană» mișcării muncitorești germane de atunci, cu toate că cel mai capabil dintre militanții ei, Stephan Born, fusese elevul lui Marx și al lui Engels la Paris și la Bruxelles, iar în 1848 era corespondentul ziarului lor la Berlin. Born relatează, în «Amintirile» sale, că Marx și Engels n-au avut niciodată vreun cuvînt de dezaprobare pentru agitația desfășurată de el printre muncitori. Dar declarațiile făcute ulterior de Engels ne îndreptățesc să presupunem că ei erau nemulțumiți, cel puțin, de metodele acestei agitații. Nemulțumirea lor era întemeiată în măsura în care Born era nevoit să facă multe concesii conștiinței de clasă a proletariatului, încă cu totul nedezvoltată în cea mai mare parte a Germaniei, concesii care nu rezistau criticii din punctul de vedere al «Manifestului Comunist». Nemulțumirea lor

era neîntemeiată în măsura în care Born ştia totuşi să menţină la un nivel destul de ridicat activitatea de agitaţie pe care o conducea... Nu încapе îndoială că, din punct de vedere istoric şi politic, Marx şi Engels aveau dreptate cînd considerau că clasa muncitoare are, în primul rînd, interesul să împingă cît mai mult înainte revoluţia burgheză... Cu toate acestea, o dovadă minunată de felul cum instinctul elementar al mişcării muncitoreşti ştie să corijeze concepţiile celor mai geniali gînditori o constituie faptul că în aprilie 1849 ei s-au pronunţat pentru o organizaţie specific muncitorească şi au hotărît să participe la congresul muncitoresc pe care îl pregătea în special proletariatul de la răsărit de Elba (Prusia orientală)“⁶².

Aşadar, abia în aprilie 1849, adică după aproape un an de apariţie a acestui ziar revoluţionar („Noua gazetă renană“ a început să apară la 1 iunie 1848), s-au pronunţat Marx şi Engels pentru o organizaţie muncitorească separată ! Pînă atunci ei s-au mulţumit să conducă un „organ al democraţiei“, care nu era legat prin nici un fel de legături organizatorice cu vreun partid muncitoresc independent ! Acest fapt, care pare monstruos şi de necrezut dacă e privit din punctul nostru de vedere actual, ne arată limpede ce deosebire enormă există între partidul muncitoresc social-democrat german de atunci şi partidul muncitoresc social-democrat rus din zilele noastre. Acest fapt ne arată în ce măsură trăsăturile proletare ale mişcării, curentul proletar din rîndurile ei, s-au manifestat mai puţin în revoluţia democratică germană (datorită stării înapoiate în care se afla Germania în 1848, atît sub raport economic cît şi sub raport politic — fărîmiţarea ei statală). Acest lucru nu trebuie să-l uităm (cum uită, bunăoară, Plehanov *) atunci cînd facem o apreciere a repetatelor declaraţii făcute de Marx, în această perioadă şi în cea imediat următoare, cu privire la necesitatea unei organizări de sine stătătoare a partidului proletariatului. Abia după aproape un an, şi pornind numai de la experienţa revoluţiei democratice, a tras Marx în mod practic această concluzie : atît de filistină, atît de mic-burgheză era pe atunci întreaga atmosferă din Germania. Pentru noi, această concluzie este de multă vreme o achiziţie temei-

* Textul din paranteză a fost omis în ediţiile anterioare. — Nota red.

nică, rezultată din experiența de o jumătate de veac a social-democrației internaționale, o achiziție de la care am pornit atunci când *am început* să organizăm Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia. La noi, de pildă, nici vorbă nu poate fi ca niște ziare revoluționare ale proletariatului să se situeze în afara partidului social-democrat al proletariatului, ca ele să se poată comporta, măcar o singură clipă, ca niște simple „organe ale democrației“.

Dar contradicția, care abia începuse să se manifeste, dintre Marx și Stephan Born există la noi într-o formă cu atât mai dezvoltată, cu cât devine mai puternic curentul proletar în torentul democratic al revoluției noastre. Vorbind de nemulțumirea pe care agitația lui Stephan Born a provocat-o, pe cât se pare, lui Marx și lui Engels, Mehring se exprimă în termeni peste măsură de eufemistici și de evazivi. Iată ce scria Engels despre Born în 1885 (în prefața la „Enthüllungen über den Kommunistenprozess zu Köln“*, Zürich, 1885):

Membrii „Ligii comunistilor“⁶³ erau pretutindeni în fruntea mișcării democratice extreme, dovedind astfel că această organizație a fost o excelentă școală de activitate revoluționară. „Zețarul Stephan Born, care, la Bruxelles și la Paris, fusese un membru activ al Ligii, a întemeiat la Berlin o «frăție muncitorească» („Arbeiterverbrüderung“), care a căpătat o largă dezvoltare și a ființat pînă în 1850. Born era un tînăr talentat, dar prea nerăbdător să devină un mare om politic. El «se înfrățise» cu elemente dintre cele mai pestrițe (Kreti und Plethi), doar-doar s-o mai mări și ceata din jurul lui, însă nu era nicidecum omul care să poată canaliza într-o singură direcție tendințele contradictorii și să aducă lumină în haos. De aceea în publicațiile oficiale ale frăției găsim un amestec confuz de concepții luate din «Manifestul Comunist» și de reminiscențe și deziderate corporatiste, de fragmente din scrierile lui Louis Blanc și Proudhon și de protecționism vamal etc., într-un cuvînt, o încercare de a împăca pe toată lumea (Allen alles sein). *Frăția s-a indeletnicit în special cu organizarea de greve, syndicate, cooperative de producție, uitînd că în primul rînd trebuie cucerit prin izbînzi politice terenul pe care pot fi înfăptuite în mod durabil și sigur asemenea lucruri (subliniat de noi). Mai tîrziu, cînd victoriile*

* — „Dezvăluiri asupra procesului comunistilor din Colonia“. — *Nota trad.*

reacțiunii i-au făcut pe conducătorii acestei frății să-și dea seama de necesitatea de a participa direct la lupta revoluționară, firește că mulțimea pestriță care se grupase în jurul lor i-a părăsit. Born a luat parte la insurecția din mai 1849 de la Dresda și a scăpat doar printr-o întâmplare fericită. Dar frăția muncitorească a stat deoparte de marea mișcare politică a proletariatului, ca o ligă separatistă, care a existat mai mult pe hârtie, și a avut un rol atât de neînsemnat, încît reacțiunea a găsit de cuviință s-o dizolve abia în 1850, iar organizațiile afiliate ei, care supraviețuiseră, abia după mai mulți ani. Born (care se numește de fapt Buttermilch) * n-a ajuns un mare om politic, ci doar un mărunț profesor în Elveția, care nu-l mai traduce acum pe Marx în limbaj corporatist, ci pe blîndul Renan într-o dulceagă limbă germană⁶⁵.

Iată cum aprecia Engels cele două tactici ale social-democrației în revoluția democratică !

Neoiscriștii noștri înclină și ei spre „economism“ cu o rîvnă atît de nesocotită, încît merită elogiile aduse de burghezia monarhistă pentru dovezile lor de „luciditate“. Și ei adună în jurul lor elemente dintre cele mai pestrițe, linguișindu-i pe „economiști“, ademenind în mod demagogic masa înapoiată, cu lozincile lor : „activitate de sine stătătoare“, „democratism“, „autonomie“ etc. etc. Și sindicatele lor muncitorești există și ele adeseori doar în paginile noii „Iskre“, care te fac să te gîndești la Hlestakov **. Lozincile și rezoluțiile lor vădesc aceeași neînțelegere a sarcinilor „marii mișcări politice a proletariatului“.

* Traducîndu-l pe Engels, eu am făcut aici o greșeală în prima ediție, luînd cuvîntul Buttermilch (lapte bătut. — *Nota trad.*) nu ca nume propriu, ci ca nume comun. Această greșeală le-a făcut, firește, o mare plăcere menșevicilor. Kolșov (într-un articol retipărit în culegerea „În doi ani“) scria că eu l-am „aprofundat pe Engels“, iar Plehanov amintește și azi de această greșeală în ziarul „Tovarișci“⁶⁴, într-un cuvînt s-a găsit un pretext excelent pentru a mușamaliza problema celor două tendințe în mișcarea muncitorească de la 1848 din Germania, tendința lui Born (înrudită cu a „economiștilor“ noștri) și tendința marxistă. Este mai mult decît firesc să exploatezi greșeala unui adversar, chiar dacă este vorba doar de numele lui Born. Dar a mușamaliza esența problemei celor două tactici prin unele îndreptări aduse unei traduceri înseamnă a-ți recunoaște incapacitatea de a discuta miezul problemei. (*Nota autorului la ediția din 1907. — Nota red.*)

** Hlestakov — tip de palavragiu și lăudăros din „Revizorul“ de Gogol. — *Nota trad.*

ADNOTĂRI

- 1 Broșura lui V. I. Lenin „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică” a fost scrisă în iunie-iulie 1905, după terminarea lucrărilor Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. și ale conferinței menșevice de la Geneva, care au avut loc concomitent. Căutînd să dea o formulare titlului broșurii sale, Lenin a notat: „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică (Idei și însemnări în legătură cu hotărârile Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. și ale conferinței social-democraților care s-au rupt de partid)” („Culegeri din Lenin”, vol. V, 1929, pag. 315).

Demascînd caracterul oportunist al hotărîrilor conferinței menșevice, Lenin scria în articolul său „Al treilea pas înapoi”, publicat în ziarul „Proletarii” nr. 6 din 3 iulie (20 iunie) 1905, că acestea vor fi analizate amănunțit „într-o broșură specială, care se află deja sub tipar și care va apărea foarte curînd” (Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 325). După cîteva săptămîni, la 9 august (27 iulie) 1905, ziarul „Proletarii” nr. 11 a publicat un anunț în care se arăta că „A apărut o nouă broșură a lui N. Lenin: «Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică»”. Broșura a apărut la Geneva, unde locuia și lucra în acel timp V. I. Lenin, editată fiind de C.C. al P.M.S.D.R. Tot în 1905 ea a fost reeditată în Rusia de către Comitetul Central al P.M.S.D.R. și, separat, de Comitetul din Moscova al P.M.S.D.R., într-un tiraj de 10 000 de exemplare.

Apariția broșurii lui V. I. Lenin „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică” a constituit un eveniment de seamă în viața partidului. Ea a fost răspîndită ilegal la Petersburg, Moscova, Perm, Kazan, Tiflis, Baku și în alte orașe din Rusia. Cînd a primit această broșură, S. I. Gusev, care activa pe atunci ca secretar al Comitetului din Odesa al P.M.S.D.R., i-a scris lui V. I. Lenin: „Broșura dv., după părerea mea, chiar dacă nu va face epocă, în orice caz va juca un rol covîrșitor. Ceea ce mă impresionează îndeosebi este spiritul re-

voluționar de care este ea pătrunsă de la un capăt la altul, claritatea și accesibilitatea ei uimitoare" („Proletarskaia Revoluția" nr. 12, 1925, pag. 41). Broșura „Două tactici" era studiată în cercurile social-democrate și muncitorești ilegale. Atunci când opera arestări și făcea percheziții, ohrana țaristă descoperea și confisca această broșură în locurile cele mai diferite din Rusia. Astfel, în decembrie 1905, ea a fost găsită cu prilejul unei percheziții efectuate la o locuință din orașul Suvalki. În ianuarie 1906 a fost confiscată la clubul muncitoresc din Taganrog, unde se adunau cei ce studiau această lucrare. În februarie 1907, comitetul pentru presă din Petersburg a dispus să fie confiscată broșura, considerând că ea îndeamnă la acțiuni subversive împotriva guvernului țarist. Dând, în cursul lunii martie, o confirmare a acestei confiscări, curtea de apel din Petersburg a adoptat, în decembrie același an, o decizie în care se spunea: „...Broșura «N. Lenin. Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică» trebuie distrusă". Cu toate acestea, guvernul țarist n-a reușit să distrugă această scriere atât de importantă a lui V. I. Lenin.

Lenin a inclus lucrarea „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică" în primul volum al culegerii sale de articole „În 12 ani", care a apărut pe la mijlocul lunii noiembrie 1907, la Petersburg. El a completat-o cu noi note de subsol. În prefața sa la această culegere, el a scris următoarele despre însemnătatea broșurii: „În ea sînt expuse, într-o formă sistematică, divergențele tactice *fundamentale* cu menșevicii; rezoluțiile «Congresului al III-lea al P.M.S.D.R.» (al bolșevicilor), care a avut loc în primăvară la Londra, și acelea ale conferinței menșevice de la Geneva au concretizat pe deplin aceste divergențe și le-au transformat într-un dezacord *fundamental* în aprecierea întregii noastre revoluții burgheze din punctul de vedere al sarcinilor proletariatului" (Opere, vol. 13, E.S.P.L.P. 1957, pag. 99). Culegerea „În 12 ani" a fost confiscată curînd după apariția ei, dar o parte considerabilă din tiraj a putut fi salvată și cartea a continuat să fie editată ilegal.

Broșura „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică" a căpătat o largă răspîndire după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Potrivit datelor existente la 1 iulie 1960, în anii Puterii sovietice ea a fost editată de 146 de ori, în 49 de limbi ale popoarelor din U.R.S.S. și într-un tiraj total de 5 734 000 de exemplare. În afară de aceasta, ea a fost tipărită în străinătate în limbile bulgară, cehă, chineză, coreeană, engleză, finlandeză, franceză, germană, hindusă, indoneziană, japoneză, malaeză, mongolă, polonă, portugheză, romînă, sîrbă, slovacă, spaniolă, ungară, vietnameză etc.

Manuscrisul lucrării nu s-a păstrat în întregime. În Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C. C. al P.C.U.S. se păstrează un exemplar din care lipsesc primele capitole. În materialele pregătitoare ale acestui volum se

publică planul unei postfețe pentru broșură (vezi volumul de față, pag. 391—392). — 1.

- 2 *Răscoala de pe crucișătorul „Potemkin“* a început la 14 (27) iunie 1905. Vasul răsculaților a venit la Odesa, unde avea loc pe atunci o grevă generală. Dar condițiile favorabile care s-au creat pentru o acțiune comună a muncitorilor din Odesa și a marinariilor nu au fost folosite. Organizația bolșevică din Odesa era slăbită din cauza numeroaselor arestări și în rândurile ei nu exista unitate. Menșevicii erau împotriva răscoalei armate și îi rețineau pe muncitori și pe marinari de la luptă activă. Guvernul țarist a trimis întreaga flotă din Marea Neagră ca să înăbușe răscoala de pe crucișătorul „Potemkin“, însă marinarii au refuzat să tragă asupra vasului răscolat și comandanții au fost nevoiți să ducă escadra înapoi. După unsprezece zile de peregrinare pe mare, crucișătorul „Potemkin“, fiind lipsit de alimente și de combustibil, a fost nevoit să se îndrepte spre țărmurile României și să se predea autorităților românești. Majoritatea marinariilor au rămas în străinătate. Cei care s-au întors în Rusia au fost arestați și deferiți justiției.

Răscoala de pe crucișătorul „Potemkin“ s-a soldat printr-un eșec, dar trecerea de partea revoluției a echipajului de pe unul dintre cele mai mari vase de război a însemnat un important pas înainte în dezvoltarea luptei împotriva absolutismului. Aprețind însemnătatea acestei răscoale, Lenin a arătat că ea a fost „o încercare de a crea un nucleu al armatei revoluționare“ (Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 335). — 3.

- 3 „*Proletarii*“ — săptămînal bolșevic ilegal; Organ Central al P.M.S.D.R., înființat pe baza unei hotărîri a Congresului al III-lea al partidului. Printr-o hotărîre a plenarei din 27 aprilie (10 mai) 1905 a Comitetului Central al partidului, V. I. Lenin a fost numit redactor responsabil al Organului Central. Ziarul a apărut la Geneva, de la 14 (27) mai pînă la 12 (25) noiembrie 1905. Au apărut 26 de numere. „Proletarii“ a urmat linia vechii „Iskre“, a „Iskrei“ leniniste, și a păstrat o perfectă continuitate cu ziarul bolșevic „Vpered“.

Lenin a scris pentru acest ziar circa 90 de articole și note. Articolele lui Lenin defineau fizionomia politică a ziarului, conținutul său ideologic, orientarea sa bolșevică. O activitate deosebit de intensă a desfășurat Lenin în calitate de conducător și redactor al ziarului. Modificările sale redacționale imprimau materialele publicate o înaltă principialitate, partinitate și claritate în tratarea celor mai importante chestiuni teoretice și în elucidarea problemelor mișcării revoluționare.

La activitatea redacției au participat în permanență A. V. Lunacearski, M. S. Olinski și V. V. Vorovski. Un rol important în munca redacției au avut N. K. Krupskaja, V. M. Velicikina și V. A. Karpinski. Ziarul a avut legături strînse cu

mișcarea muncitorească din Rusia ; în coloanele lui se publicau articole și note scrise de muncitori care participau nemijlocit la mișcarea revoluționară. Culegerea corespondențelor și trimiterea lor la Geneva erau organizate de V. D. Bonci-Bruevici, S. I. Gușev și A. I. Ulianova-Elizarova. Coresponzența redacției cu organizațiile locale de partid și cu cititorii era purtată de N. K. Krupskaia și L. A. Fotieva.

„Proletarii“ reacționa imediat la toate evenimentele importante din mișcarea muncitorească rusă și internațională, ducea o luptă necruțătoare împotriva menșevicilor și a celorlalte elemente revizioniste, oportuniste.

Ziarul a desfășurat o vastă activitate pentru propagarea hotărârilor Congresului al III-lea al partidului și a avut un rol important în făurirea unității organizatorice și ideologice a bolșevicilor. „Proletarii“ era în rîndurile social-democrației din Rusia singurul organ care apăra în mod consecvent marxismul revoluționar și care dezbătea toate problemele fundamentale ale revoluției ce se desfășura în Rusia. Oglindind și analizînd sub toate aspectele evenimentele din 1905, „Proletarii“ ridică masele largi de oameni ai muncii la luptă pentru victoria revoluției.

„Proletarii“ exercita o mare influență asupra organizațiilor social-democrate locale. Unele articole ale lui Lenin, apărute în ziarul „Proletarii“, erau reproduse de ziarele bolșevice locale și difuzate în foi volante.

Curînd după plecarea lui Lenin în Rusia, la începutul lunii noiembrie 1905, ziarul „Proletarii“ și-a încetat apariția. Ultimele două numere (25 și 26) au apărut sub îngrijirea lui V. V. Vorovski, dar și pentru ele Lenin a scris cîteva articole, care au fost publicate după plecarea sa din Geneva. — 3.

- 4 *Socialiștii-revoluționari* (eserii) — partid mic-burghez din Rusia ; a luat ființă pe la sfîrșitul anului 1901 și începutul anului 1902, prin contopirea mai multor cercuri și grupuri narodnice („Uniunea socialiștilor-revoluționari“, „Partidul socialiștilor-revoluționari“ etc.). A avut ca organe de presă oficiale ziarul „Revoliutionnaia Rossiia“ (1900—1905) și revista „Vestnik Russkoi Revoliuții“ (1901—1905). Eserii nu vedeau deosebirea de clasă dintre proletar și micul proprietar, estompau diferențierea de clasă și contradicțiile din sînul țărănimii, negau rolul conducător al proletariatului în revoluție. Concepțiile lor reprezentau un amestec eclectic de idei narodniciste și revizioniste. Eserii, spunea Lenin, încercau să cîrpească „găurile narodnicismului cu peticele «criticii» oportuniste — astăzi la modă — a marxismului“ (volumul de față, pag. 283). Tactica terorii individuale, pe care eserii o propagau ca principală metodă de luptă împotriva absolutismului, aducea serioase prejudicii mișcării revoluționare și frîna organizarea maselor în vederea luptei revoluționare.

Programul agrar al eserilor prevedea desființarea proprietății private asupra pămîntului și trecerea lui la dispoziția obștilor, înfăptuirea folosinței „egalitare“ a pămîntului și aplicarea „prin-

„cipiului muncii“, precum și dezvoltarea cooperăției. În acest program, pe care eserii îl numeau program de „socializare a pământului“, nu era în realitate nimic socialist. Analizând programul eserilor, V. I. Lenin a arătat că menținerea producției de mărfuri și a gospodăriei individuale pe pământul comun nu înlătură dominația capitalului, nu izbăvește pe țărani muncitori de exploatare și de primejdia ruinei; în condițiile capitalismului, nici cooperăția nu poate fi un mijloc de salvare pentru țărani cu gospodărie mică, pentru că ea, cooperăția, servește la îmbogățirea burgheziei sătești. În același timp, Lenin releva că, fără a fi socialistă, revendicarea introducerii folosinței egalitare a pământului avea un caracter democrat-revoluționar, istoricește progresist, deoarece era îndreptată împotriva reacționarei proprietăți funciare moșierești.

Partidul bolșevic a demască încercările eserilor de a se deghiza în socialiști, a dus împotriva lor o luptă perseverentă pentru influență asupra țărănimii, a arătat cât de dăunătoare este pentru mișcarea muncitorească tactica terorii individuale, folosită de ei. Totodată, bolșevicii consimțeau să încheie, în anumite condiții, acorduri vremelnice cu eserii în lupta împotriva țarismului.

Eterogenitatea compoziției de clasă a țărănimii determina, în ultimă analiză, nestatornicia politică și ideologică și fărâmițarea organizatorică a partidului eserilor, oscilările lui permanente între burghezia liberală și proletariat. Încă în timpul primei revoluții ruse, s-a desprins din partidul eserilor aripa sa dreaptă, care a format „Partidul socialist-populist al muncii“ (enesii), partid legal, care prin concepțiile sale se apropia de cadeți, și aripa stângă, care a format uniunea semianarhistă a „maximaliștilor“. În perioada reacțiunii stolîpiniste, partidul eserilor a trecut printr-un proces de totală descompunere ideologică și organizatorică. În anii primului război mondial, majoritatea eserilor s-au situat pe pozițiile social-șovinismului.

După victoria revoluției burghezo-democratice din februarie 1917, eserii împreună cu menșevicii și cadeții au constituit principalul sprijin al Guvernului provizoriu burghezo-moșieresc contrarevoluționar, iar liderii partidului lor (Kerenski, Avksentiev, Cernov) au făcut parte din acest guvern. Partidul eserilor a refuzat să sprijine revendicarea țărănimii cu privire la lichidarea proprietății funciare moșierești, s-a pronunțat pentru menținerea proprietății moșierești asupra pământului; miniștrii eseri din Guvernul provizoriu trimiteau detașamente de represiune împotriva țăranilor care ocupau pământurile moșierești.

La sfârșitul lunii noiembrie 1917, aripa stângă a eserilor a format partidul de sine stătător al eserilor de stângă. Căutând să-și mențină influența lor în rîndul maselor țărănești, eserii de stângă au recunoscut de formă Puterea sovietică și au încheiat un acord cu bolșevicii, dar curînd după aceea au pășit pe calea luptei împotriva Puterii sovietice.

În anii intervenției militare străine și ai războiului civil, eserii au desfășurat o activitate subversivă contrarevoluționară, au dat un sprijin activ intervenționiștilor și generalilor albgardiști, au participat la comploturi contrarevoluționare și au organizat acte teroriste împotriva militanților Statului sovietic și ai partidului comunist. După terminarea războiului civil, eserii și-au continuat activitatea lor dușmănoasă împotriva Statului sovietic, atât în interiorul țării cât și în tabăra emigranților albgardiști. — 4.

5 „*Osvobojdenie*” — revistă bilunară, care a apărut în străinătate de la 18 iunie (1 iulie) 1902 până la 5 (18) octombrie 1905, sub îngrijirea lui P. B. Struve. Această revistă a fost organul burgheziei liberale ruse și a promovat cu consecvență ideile unui liberalism monarhist moderat. În 1903, în jurul acestei reviste s-a grupat (iar în ianuarie 1904 s-a constituit) „Uniunea eliberării”, care a dăinuit până în octombrie 1905. Împreună cu zemții constituționaliști „osvobojdeniștii” au constituit nucleul partidului constituțional-democrat (al cadeților), înființat în octombrie 1905, care a fost principalul partid al burgheziei liberale monarhiste din Rusia. — 5.

6 *Congresul al III-lea al P.M.S.D.R.* a avut loc la Londra între 12 și 27 aprilie (25 aprilie și 10 mai) 1905. El a fost pregătit de bolșevici, iar lucrările lui s-au desfășurat sub conducerea lui Lenin. Menșevicii au refuzat să participe la congres și au ținut la Geneva o conferință aparte.

La congres au participat 38 de delegați: 24 cu vot deliberativ și 14 cu vot consultativ. Cu vot deliberativ au participat la congres delegații a 21 de comitete ale P.M.S.D.R. (comitetele din Petersburg, Moscova, Tver, Riga, Comitetul din nord, comitetele din Tula, Nijni Novgorod, Ural, Samara, Saratov, Uniunea din Caucaz (comitetele din Baku, Batum, Tiflis, Imereto-Mingrelia), comitetele din Voronej, Nikolaev, Polessie, comitetul din nord-vest, comitetul din Kursk și cel din Orel). Lenin a participat la congres în calitate de delegat al Comitetului din Odesa. Printre delegați erau V. V. Vorovski, R. S. Zemleacika, N. K. Krupskaja, A. A. Bogdanov, A. V. Lunacearski, M. M. Litvinov, M. G. Ţhakaia și alții. Președinte al congresului a fost ales Lenin.

Congresul a examinat problemele fundamentale ale revoluției ce se desfășura în Rusia și a stabilit sarcinile proletariatului și ale partidului său. La congres au fost dezbătute următoarele probleme: raportul Comitetului de organizare; insurecția armată; atitudinea față de politica guvernului în ajunul revoluției; despre guvernul revoluționar provizoriu; atitudinea față de mișcarea țărănească; statutul partidului; atitudinea față de partea care s-a rupt de P.M.S.D.R.; atitudinea față de organizațiile social-democrate naționale; atitudinea față de liberali; acordurile practice cu socialiștii-revoluționari; propaganda și agitația; raportul de activitate al C.C. și rapoartele delegaților comitetelor locale etc.

Lenin a scris proiecte de rezoluții în toate problemele fundamentale dezbătute la congres. El a prezentat rapoartele asupra participării social-democrației la guvernul revoluționar provizoriu și asupra rezoluției cu privire la sprijinirea mișcării țărănești, a rostit cuvântări cu privire la insurecția armată, la atitudinea față de tactica guvernului în ajunul revoluției, la relațiile dintre muncitori și intelectuali în cadrul organizațiilor social-democrate, la statutul partidului, la raportul de activitate al C.C. și la o serie de alte probleme. Congresul a stabilit planul strategic al partidului în revoluția burghezo-democratică, plan care prevedea că proletariatul trebuie să fie conducătorul revoluției; în alianță cu țărănimia, izolând burghezia, el trebuie să lupte pentru victoria revoluției: pentru răsturnarea absolutismului și instaurarea republicii democratice, pentru lichidarea tuturor rămășițelor iobăgiei. Pornind de la acest plan strategic, congresul a stabilit linia tactică a partidului. El a declarat că sarcina principală, urgentă a partidului este organizarea insurecției armate. Congresul a arătat că victoria insurecției populare armate trebuie să ducă la crearea unui guvern revoluționar provizoriu, care are menirea să reprime împotrivirea contrarevoluției, să înfăptuiască programul-minimum al P.M.S.D.R., să pregătească condițiile pentru trecerea la revoluția socialistă.

Congresul a modificat statutul partidului; el a adoptat formularea dată de Lenin primului paragraf al statutului, referitor la calitatea de membru de partid; a desființat sistemul celor două centre în partid (C.C. și O.C.) și a creat un centru conducător unic, Comitetul Central; el a stabilit cu precizie drepturile C.C. și relațiile acestuia cu comitetele locale.

Congresul a condamnat acțiunile menșevicilor, oportunistul lor în problemele organizatorice și tactice. Dat fiind că „Iskra” fusese acaparată de menșevici și promova o linie oportunistă, Congresul al III-lea a însărcinat Comitetul Central să înființeze un nou Organ Central, ziarul „Proletarii”. La plenara C.C. din 27 aprilie (10 mai) 1905, redactor al ziarului „Proletarii” a fost numit V. I. Lenin.

Congresul al III-lea a avut o mare însemnătate istorică. El a fost primul congres bolșevic. El a înarmat partidul și clasa muncitoare cu un program de luptă pentru victoria revoluției democratice. În ceea ce privește lucrările și importanța Congresului al III-lea al partidului, vezi articolul lui Lenin „Congresul al III-lea” (Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 212—219). Hotărârile congresului au fost fundamentate de Lenin în cartea „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică” (vezi volumul de față, pag. 1—127). — 5.

- 7 Este vorba de „Iskra” menșevică. Congresul al II-lea al partidului hotărâse ca redacția Organului Central al partidului să fie formată din V. I. Lenin, G. V. Plehanov și L. Martov. Dar, în pofida hotărârii congresului, menșevicul Martov a refuzat să facă parte din redacție fără vechii redactori menșevici

(P. B. Akselrod, A. N. Potresov și V. I. Zasulici), care nu fuseseră aleși de Congresul al II-lea; ca urmare, nr. 46—51 ale „Iskrei” au apărut sub îngrijirea lui Lenin și Plehanov. Ulterior, Plehanov a trecut pe pozițiile menșevismului și a cerut ca în redacția O.C. să fie cooptați vechii redactori menșevici respinși de congres. Neputând consimți la o asemenea cooptare, la 19 octombrie (1 noiembrie) 1903 V. I. Lenin s-a retras din redacția „Iskrei”; el a fost cooptat în Comitetul Central și, în cadrul acestuia, a continuat să ducă lupta împotriva oportuniștilor menșevici. Numărul 52 al „Iskrei” a fost redactat exclusiv de Plehanov. La 13 (26) noiembrie 1903, procedând în mod arbitrar și încălcând voința Congresului al II-lea al partidului, Plehanov a cooptat în redacția acestui ziar pe foștii lui redactori menșevici: Akselrod, Potresov și Zasulici. Începând cu nr. 52, „Iskra” a încetat să mai fie organul de luptă al marxismului revoluționar. Menșevicii au transformat-o într-un organ de luptă împotriva marxismului, împotriva partidului, într-o tribună pentru propagarea oportunismului. „Iskra” nouă, menșevică, submina bazele partinității: cerința respectării obligatorii a hotărârilor partidului era taxată drept „birocratism” și „formalism”, subordonarea minorității față de majoritate era considerată ca o înăbușire „pur mecanică” a voinței și libertății membrului de partid, disciplina de partid era calificată drept „regim de iobăgie”. Menșevicii trăgeau partidul înapoi, spre fărâmițare și dezlinare organizatorică, spre domnia spiritului de cerc și a metodelor primitive de muncă. — 6.

- 8 Conferința de la Geneva a menșevicilor a avut loc în aprilie 1905, concomitent cu Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. Datorită numărului restrâns de participanți (s-au prezentat delegați numai din partea a 9 comitete), menșevicii au declarat întrunirea lor conferință a unor activiști de partid.

Hotărârile conferinței au demonstrat că menșevicii nu-și puneau ca sarcină să ducă revoluția mai departe. Ei negau hegemonia proletariatului în revoluție și politica de alianță a proletariatului cu țărănimia. Ei considerau că rolul conducător în revoluția burghezo-democratică trebuie să-l aibă burghezia liberală, în mâinile căreia urmează să treacă puterea după victoria revoluției. Menșevicii contestau necesitatea formării unui guvern revoluționar provizoriu și a intrării reprezentanților social-democrației în acest guvern. În hotărârile adoptate de ea în problema insurecției armate, conferința n-a trasat sarcinile practice care stăteau în fața proletariatului în legătură cu insurecția, considerând că partidul proletariatului nu trebuie să se ocupe cu pregătirea insurecției, deoarece așa ceva ar putea să sperie burghezia. Conferința s-a pronunțat împotriva participării social-democrației la alcătuirea guvernului revoluționar provizoriu. Ea nu a pus problema organizării de comitete țărănești revoluționare pentru luarea în stăpânire a pământurilor moșierești; rezolvarea problemei agrare era lăsată în seama viitoare adunări

constituante. Conferința a anulat statutul partidului, adoptat la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. Hotărârile ei în problemele organizatorice, care și-au găsit expresia în „statutul de organizare”, tirau partidul înapoi de la Congresul al II-lea, îl îndreptau spre fărâmițarea și spiritul de cerc în problemele organizatorice. Hotărârile conferinței de la Geneva au demonstrat că menșevicii dezarmau clasa muncitoare din punct de vedere ideologic și organizatoric, educînd-o în spiritul reformismului și al adaptării la tactica burgheziei liberale, că ei erau promotorii influenței burgheze în rîndurile clasei muncitoare. Tactica lor, după cum a arătat Lenin, era o tactică „de trădare a revoluției, de transformare a proletariatului într-o jalnică anexă a claselor burgheze” (vezi volumul de față, pag. 81). În articolul „Al treilea pas înapoi” (vezi Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 315—325), în lucrarea „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică”, în „Prefață la broșura «Muncitorii despre sciziunea din partid»”, publicate în volumul de față, precum și în alte lucrări ale sale, V. I. Lenin a dezvăluit caracterul oportunist al hotărârilor adoptate de conferința de la Geneva; supunîndu-le unei critici nimicitoare. — 6.

- 9 *Comisia Bulîghin* — o consfătuire specială, creată în baza unui ucuz emis de țar la 18 februarie (3 martie) 1905 și prezidată de ministrul de interne A. G. Bulîghin. În componența ei au intrat mari moșieri, reprezentanți ai nobilimii reacționare. Consfătuirea trebuia să elaboreze legea cu privire la convocarea Dumei de stat; totodată, în ucuz, ca și în manifestul țarului care a fost dat publicității o dată cu el, se prevedea menținerea neștirbită a legilor existente și consolidarea prin toate mijloacele a absolutismului țarist.

După o serie de consfătuiri care s-au ținut la Peterhof sub președinția țarului, la 6 (19) august au fost date publicității manifestul țarului, legea cu privire la instituirea Dumei de stat și regulamentul alegerilor pentru Dumă. În alegerile pentru această Dumă aveau drept de vot numai moșierii, capitaliștii și un mic număr de țărani gospodari. Din cele 412 locuri de deputați stabilite prin lege, țăranilor nu li se acordau decît 51. Duma de stat nu avea dreptul să adopte nici o lege, ci putea numai să discute unele probleme ca organ consultativ pe lîngă țar. Caracterizînd Duma lui Bulîghin, Lenin scria că ea este „cea mai nerușinată batjocură de «reprezentanță populară»” (vezi volumul de față, pag. 179).

Bolșevicii chemau pe muncitori și pe țărani la boicotarea activă a Dumei lui Bulîghin, concentrînd toată campania agitatorică în jurul lozincilor: insurecție armată, armată revoluționară și guvern revoluționar provizoriu. Menșevicii au considerat că este posibilă participarea la alegerile pentru Dumă și s-au pronunțat pentru colaborare cu burghezia liberală.

Bolșevicii au folosit campania de boicotare a Dumei lui Bulîghin în vederea mobilizării tuturor forțelor revoluționare, desfășurării grevelor politice de masă și pregătirii insurecției armate. Alegerile pentru Duma lui Bulîghin n-au avut loc, și guvernul n-a reușit să convoace această Dumă. Ea a fost măturată de avântul crescând al revoluției și de greva politică din octombrie. În legătură cu Duma lui Bulîghin, vezi articolele lui V. I. Lenin : „Tocmeala în jurul constituției“, „Boicotarea Dumei lui Bulîghin și insurecția“, „Unitatea dintre țar și popor și dintre popor și țar“, „În coada burgheziei monarhiste sau în fruntea proletariatului revoluționar și a țărănimii revoluționare?“ etc. (Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 67—71 ; volumul de față, pag. 162—170, 176—185, 193—205). — 8.

- 10 *Partidul constituțional-democrat* (cadeții) — principalul partid al burgheziei monarhiste liberale din Rusia. Partidul cadeților a fost creat în octombrie 1905 ; în acest partid au intrat reprezentanți ai burgheziei, militanți ai zemstvelor din rîndurile moșierilor și intelectuali burghezi. Fruntașii cei mai de seamă ai cadeților au fost : P. N. Miliukov, S. A. Muromțev, V. A. Maklakov, A. I. Șingarev, P. B. Struve, F. I. Rodicev etc. Pentru a înșela masele populare, cadeții și-au luat falsa denumire de „Partid al libertății poporului“ ; în realitate însă revendicările lor se limitau la o monarhie constituțională. Cadeții considerau că principalul lor țel este lupta împotriva mișcării revoluționare și căutau să împartă puterea cu țarul și cu moșierii iobăgiști. În anii primului război mondial, ei au sprijinit în mod activ politica externă de cotopire dusă de guvernul țarist. În perioada revoluției burghezo-democratice din februarie, ei au căutat să salveze monarhia. Avînd un rol conducător în cadrul guvernului provizoriu, cadeții au dus o politică antipopulară, contrarevoluționară, pe placul imperialiștilor anglo-franco-americani. După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, ei au acționat ca dușmani neîmpăcați ai Puterii sovietice, au participat la toate acțiunile contrarevoluționare armate și la campaniile intervenționistilor. Ca emigranți, după înfrîngerea intervenționistilor și a albgardiștilor, ei nu și-au încetat activitatea lor contrarevoluționară antisovietică. — 8.

- 11 *Millerandism* — curent oportunist ; își trage această denumire de la socialistul reformist francez A.-E. Millerand, care în 1899 a intrat în guvernul burghez reacționar al Franței, ocupînd postul de ministru al comerțului. Intrarea lui Millerand într-un guvern burghez a constituit o expresie vie a politicii de colaborare de clasă cu burghezia, dusă de liderii oportuniști ai social-democrației. Ea a însemnat renunțarea lor la lupta revoluționară și trădarea intereselor claselor celor ce muncesc. Caracterizînd millerandismul drept revizionism și renegare, Lenin a arătat că social-reformiștii, ori de cîte ori au intrat într-un guvern burghez, s-au

dovedit a fi niște figuranți, un paravan pentru capitaliști, un instrument de înșelare a maselor de către acest guvern. — 17.

- 12 „*Noua gazetă renană*” („*Neue Rheinische Zeitung*”) a apărut zilnic, sub conducerea lui K. Marx, la Colonia, de la 1 iunie 1848 pînă la 19 mai 1849. Din redacție au făcut parte: F. Engels, W. Wolff, G. Weerth, F. Wolf, E. Dronke, F. Freiligrath și H. Bürgers.

Organ combativ al aripii proletare a democrației, „*Noua gazetă renană*” a avut rolul de educator al maselor populare, pe care le ridica la luptă împotriva contrarevoluției. Articolele de fond, care precizau poziția ziarului în problemele fundamentale ale revoluției din Germania și din Europa, erau scrise, de regulă, de Marx și Engels.

Poziția hotărîită și intransigentă a „*Noii gazete renane*”, internaționalismul ei militant, articolele ei politice demascatoare îndreptate împotriva guvernului prusian și a autorităților locale din Colonia au făcut ca această publicație să fie, încă din primele luni ale existenței sale, ținta unor atacuri furibunde din partea presei feudale monarhiste și a celei burgheze liberale, precum și obiectul unei prigoane din partea guvernului, care s-a înțepit mai ales după lovitura de stat contrarevoluționară care a avut loc în Prusia.

În pofida prigoanei și a șicanelor polițienești, acest ziar a apărut cu mult curaj interesele democrației revoluționare, interesele proletariatului. În mai 1849, în condițiile ofensivei generale a contrarevoluției, guvernul prusian, profitînd de faptul că Marx nu obținuse cetățenia prusiană, a dispus ca el să fie expulzat din Prusia. Expulzarea lui Marx și represaliile dezlănțuite împotriva celorlalți redactori ai „*Noii gazete renane*” au dus la încetarea apariției acestui ziar. Ultimul lui număr (nr. 301), tipărit în roșu, a apărut la 19 mai 1849. În articolul de adio către muncitori, redactorii ziarului au declarat că „ultimul lor cuvînt va fi întotdeauna și pretutindeni: eliberarea clasei muncitoare!”. — 20.

- 13 „*Soșial-Demokrat*” — ziar menșevic; a apărut la Tiflis între 7 (20) aprilie și 13 (26) noiembrie 1905, în limba gruzină. Au fost scoase în total 6 numere. Era condus de N. Jordania, lider al menșevicilor gruzini.

Articolul „*Zemski sobor și tactica noastră*”, publicat în nr. 1 din 7 (20) aprilie 1905 al ziarului „*Soșial-Demokrat*”, a fost scris de N. Jordania. Lenin a făcut o analiză critică a acestui articol în capitolul al șaptelea al broșurii sale „*Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică*” (vezi volumul de față, pag. 47—52). — 22.

- 14 Lenin numește *constituție „șipovistă”* proiectul de organizare a statului elaborat de D. N. Șipov, liberal moderat, liderul aripii drepte a zemților. Căutînd să limiteze amploarea revoluției și să obțină totodată din partea guvernului țarist unele concesii în

- favoarea zemstvelor, el propunea să se creeze un organ reprezentativ consultativ pe lângă țar. Printr-o asemenea tranzație, liberalii moderați voiau să înșele masele populare, să mențină monarhia și să-și asigure totodată anumite drepturi politice. — 24.
- 15 „*Russkaia Starina*“ — revistă de istorie, fondată de M. I. Semevski; a apărut lunar, la Petersburg, din 1870 până în 1918. În această revistă ocupau un loc de seamă amintirile, însemnările zilnice, memoriile, scrisorile bărbaților de stat ai Rusiei și ale reprezentanților culturii ruse, precum și diferite materiale documentare. — 29.
- 16 Este vorba de lucrarea lui K. Marx „Teze despre Feuerbach“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 3, Editura politică, 1958, pag. 5—7). — 29.
- 17 „*Russkie Vedomosti*“ („Analele ruse“) — cotidian; a apărut la Moscova cu începere din anul 1863; exprima concepțiile intelectualității liberale moderate. În ultimele două decenii ale secolului trecut au colaborat la acest ziar o seamă de scriitori din tabăra democratică (V. G. Korolenko, M. E. Saltikov-Șcedrin, G. I. Uspenski și alții); totodată, în paginile lui au apărut și lucrări ale narodnicilor liberali. Începând din 1905, a devenit organul aripii drepte a partidului cadeților. Lenin a arătat că acest ziar îmbina în felul său „cadetismul de dreapta cu o oarecare doză de narodnicism“ (Opere, vol. 19, E.S.P.L.P. 1957, pag. 119). În 1918, „*Russkie Vedomosti*“ a fost interzis o dată cu celelalte ziare contrarevoluționare. — 37.
- 18 „*Sin Otecestva*“ — cotidian de orientare liberală, care a apărut la Petersburg din 1856 până în 1900, iar după o întrerupere de câțiva ani, a reînceput să apară din nou, la 18 noiembrie (1 decembrie) 1904. La acest ziar colaborau osvobojențiști și narodnici de diferite nuanțe. Cu începere de la 15 (28) noiembrie 1905, ziarul a devenit un organ al partidului socialiștilor-revoluționari. La 2 (15) decembrie 1905 a fost interzis. — 37.
- 19 „*Nașa Jizn*“ — cotidian de orientare liberală; a apărut la Petersburg, cu unele întreruperi, de la 6 (19) noiembrie 1904 până la 11 (24) iulie 1906. — 37.
- 20 „*Nași Dni*“ — cotidian de orientare liberală; a apărut la Petersburg de la 18 (31) decembrie 1904 până la 5 (18) februarie 1905; editarea lui a fost reluată la 7 (20) decembrie 1905, dar n-au mai apărut decât două numere. — 37.
- 21 Vezi K. Marx și F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist“, Editura politică, 1962, ediția a VIII-a, pag. 70. — 37.
- 22 „*Omul în carapace*“ — personaj din povestirea cu același nume a lui A. P. Cehov. În literatură, această expresie este folosită pentru caracterizarea oamenilor anchilozăți, rupți de viață și temători de tot ce e nou. — 38.

- 23 V. I. Lenin se referă la cartea „Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle. Herausgegeben von Franz Mehring“, Band III, Stuttgart, 1902, S. 211 („Din scrierile postume ale lui Karl Marx, Friedrich Engels și Ferdinand Lassalle, apărute sub îngrijirea lui Franz Mehring“, vol. III, Stuttgart, 1902, pag. 211). Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 6, Editura politică, 1959, pag. 117. — 44.
- 24 Este vorba de primirea la 6 (19) iunie 1905, de către Nicolaie al II-lea, a unei delegații a zemților, care fusese aleasă la constătuirea de la Moscova din 24—25 mai (6—7 iunie) 1905 a reprezentanților consiliilor de zemstvă și a dumelor orășenești, la care au participat și mareașali ai nobilimii. Delegația a înmînat țarului o petiție prin care-l ruga să convoace pe reprezentanții poporului în vederea instaurării unei „orînduiri reînnoite a statului“. Petiția nu conținea nici revendicarea votului universal direct, egal și secret și nu cerea nici garanții pentru libertatea alegerilor. O apreciere asupra rolului trădător al burgheziei, care căuta să încheie o tranzacție cu țarul în spatele poporului, a fost făcută de Lenin în articolele sale „Primii pași ai trădării burgheze“ și „Revoluționari cu mănuși albe“ (vezi Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 289—295 și 296—301). — 45.
- 25 Este vorba de rezoluția lui A. N. Potresov (Starover) cu privire la atitudinea față de liberali, adoptată la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. Lenin a criticat această rezoluție și în articolul său „Democrația muncitorească și democrația burgheză“ (vezi Opere complete, vol. 9, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 181—191). — 46.
- 26 Este vorba de lupta de la Țusima, adică de bătălia navală din apropiere de insula Țusima, care a avut loc la 14—15 (27—28) mai 1905, în timpul războiului ruso-japonez, și care s-a soldat cu înfrîngerea flotei ruse. — 48.
- 27 Expresia „cretinism parlamentar“, pe care o întîlnim adeseori la V. I. Lenin, a fost folosită de K. Marx și F. Engels. După cum scrie F. Engels, „cretinismul parlamentar“ este o maladie incurabilă, o boală „ale cărei nefericite victime sînt pătrunse de convingerea solemnă că lumea întreagă, istoria și viitorul ei sînt guvernate și determinate de o majoritate de voturi în adunarea reprezentativă care are cîntea să le numere printre membrii ei“ (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, Editura politică, 1960, pag. 91).
- V. I. Lenin folosea această expresie atunci cînd era vorba de oportuniști, care considerau că sistemul parlamentar este atotputernic, iar activitatea parlamentară este singura și, în orice condiții, principala formă de luptă politică. — 51.
- 28 Este vorba de divergențele ivite în cursul discutării proiectului de program agrar la congresul Partidului social-democrat din

Germania care a avut loc între 6 și 12 octombrie (st. n.) 1895, la Breslau. Proiectul de program agrar conținea greșeli serioase; în el se vădea în special tendința de a transforma partidul proletar într-un partid „al întregului popor”. În afară de oportuniști, acest proiect a fost susținut și de A. Bebel și W. Liebknecht. El a fost aspru criticat la congres de K. Kautsky, C. Zetkin și de o serie de alți social-democrați. Congresul a respins cu majoritate de voturi (158 contra 63) proiectul de program agrar propus de comisie. — 52.

- 29 „*Iskra*” — primul ziar marxist ilegal pe întreaga Rusie; a fost înființat de V. I. Lenin în 1900 și a jucat un rol hotărâtor în crearea partidului revoluționar marxist al clasei muncitoare din Rusia.

Primul număr al „*Iskrei*” leniniste a apărut în decembrie 1900, la Leipzig; numerele următoare au apărut la München; începând din iulie 1902, ziarul a apărut la Londra, iar din primăvara anului 1903 la Geneva. La organizarea editării ziarului (utilizarea unei tipografii clandestine, procurarea de litere rusești etc.) au dat un ajutor prețios social-democrații germani C. Zetkin, A. Braun și alții, revoluționarul polonez I. Marchlewski, care trăia pe atunci la München, și H. Quelch, unul dintre conducătorii Federației social-democrate din Anglia.

Din redacția ziarului „*Iskra*” făceau parte V. I. Lenin, G. V. Plehanov, L. Martov, P. B. Akselrod, A. N. Potresov și V. I. Zsulici. Secretar de redacție a fost la început I. G. Smidovici-Leman, iar mai târziu, din primăvara anului 1901, N. K. Krupskaja, care purta totodată întreaga corespondență a „*Iskrei*” cu organizațiile social-democrate din Rusia.

În centrul atenției ziarului „*Iskra*” se aflau problemele luptei revoluționare a proletariatului și a tuturor oamenilor muncii din Rusia împotriva absolutismului țarist; se acorda o deosebită atenție celor mai importante evenimente din viața internațională și mai ales evenimentelor din mișcarea muncitorească internațională. Redactorul-șef și conducătorul „*Iskrei*” a fost, de fapt, Lenin. În coloanele ei a publicat el articole în toate problemele fundamentale ale construcției de partid și ale luptei de clasă a proletariatului din Rusia.

„*Iskra*” a devenit un centru în jurul căruia se grupau forțele partidului, un centru de adunare și de educare a cadrelor partidului. Într-o serie de orașe din Rusia (Petersburg, Moscova, Samara etc.) au fost create grupuri și comitete P.M.S.D.R. de orientare iskristă-leninistă, iar în ianuarie 1902, la consfătuirea de la Samara a iskriștilor, a fost creată organizația din Rusia a „*Iskrei*”. Organizațiile iskriste luau ființă și activau sub conducerea directă a discipolilor și tovarășilor de luptă ai lui V. I. Lenin: N. E. Bauman, I. V. Babușkin, S. I. Gusev, M. I. Kalinin, P. A. Krasikov, G. M. Krjijanovski, F. V. Lengnik, P. N. Lepeșinski, I. I. Radcenko ș. a.

Din inițiativa lui Lenin și cu participarea lui directă, redacția „Iskrei” a elaborat un proiect de program al partidului (publicat în „Iskra” nr. 21 din 1 iunie 1902) și a făcut pregătirile necesare în vederea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., care a avut loc între 17 (30) iulie și 10 (23) august 1903. În momentul convocării congresului, majoritatea organizațiilor social-democrate locale din Rusia erau deja de partea „Iskrei”, aprobând tactica, programul și planul organizatoric preconizate de ea și recunoscând-o drept organul lor conducător. Printr-o hotărâre specială, congresul a subliniat rolul excepțional al „Iskrei” în lupta pentru crearea partidului și a declarat-o Organ Central al P.M.S.D.R.

Curînd după Congresul al II-lea al partidului, menșevicii, cu sprijinul lui Plehanov, au acaparat ziarul „Iskra”. Începînd cu nr. 52, „Iskra” a încetat să fie organul de luptă al marxismului revoluționar (vezi adnotarea 7). — 53.

- 30 „*Rabocce Delo*” — revistă a „economistilor”, organ neperiodic al „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”. A apărut la Geneva din aprilie 1899 pînă în februarie 1902, sub îngrijirea lui B. N. Kricevski, P. F. Teplov (Siberianul), V. P. Ivanșin, iar mai tîrziu și a lui A. S. Martînov. Au fost scoase în total 12 numere, dintre care trei duble. Redacția acestei reviste era centrul din străinătate al „economistilor” („rabocedelîștilor”). „Rabocce Delo” sprijinea lozincă bernsteinistă a „libertății de critică”, îndreptată împotriva marxismului, și se situa pe poziții oportuniste în problemele tactice și organizatorice ale social-democrației ruse. „Rabocedelîștii” propagau ideea oportunistă că lupta politică a proletariatului trebuie subordonată celei economice, se ploconeau în fața spontaneității mișcării muncitorești, se pronunțau împotriva rolului conducător al partidului și negau posibilitățile revoluționare ale țărănimii. Unul dintre redactorii de la „Rabocce Delo” (V. P. Ivanșin) participa la redactarea revistei „Rabocceia Mîsl”, organ al „economistilor” fățiși, care erau sprijiniți de „Rabocce Delo”. La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., „rabocedelîștii” au reprezentat aripa de extremă dreaptă, oportunistă a partidului. — 57.
- 31 Este vorba de broșura lui L. Nadejdin (pseudonimul lui E. O. Zeleniski) „Ajunul revoluției. Cronică neperiodică a problemelor de teorie și tactică”, apărută în 1901. Lenin a supus unei critici aspre broșura lui Nadejdin în lucrarea sa „Ce-i de făcut?” (vezi Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 151, 153, 157—176). — 57.
- 32 „*Frankfurter Zeitung*” — cotidian, organ al marilor financiari germani; a apărut la Frankfurt pe Main din 1856 pînă în 1943. În 1949 reapare sub denumirea de „Frankfurter Allgemeine Zeitung”; este purtătorul de cuvînt al monopolîștilor vest-germani. — 59.

- 33 Este vorba de articolele lui Lenin „Social-democrația și guvernul revoluționar provizoriu” și „Dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii”, publicate în ziarul bolșevic „Vpered” nr. 13 și 14 (vezi Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 1—19 și 20—31). — 65.
- 34 Lenin se referă la programul publicat în 1874 de grupul din Londra al blanquiștilor, foști membri ai Comunei din Paris (vezi articolul lui F. Engels „Literatura din emigrație. II. Programul emigranților blanquiști ai Comunei”), apărut în „Der Volkstaat” nr. 117—118 din 1874.
- Blanquiști* — adepții unui curent din mișcarea socialistă franceză în fruntea căruia se afla Louis-Auguste Blanqui (1805—1881), eminent revoluționar, reprezentant de seamă al comunismului utopic francez.
- Blanquiștii, după cum scria Lenin, așteptau „salvarea omenirii din robia salariată nu prin lupta de clasă a proletariatului, ci prin complotul unei mici minorități de intelectuali” (Opere, vol. 10, E.S.P.L.P. 1956, pag. 383). Substituind activității unui partid revoluționar acțiunile unui grup secret de complotiști, ei nu țineau seama de situația concretă, necesară pentru victoria revoluției, și subapreciau importanța legăturii cu masele. — 67.
- 35 *Programul de la Erfurt al Partidului social-democrat din Germania* a fost adoptat în octombrie 1891, la Congresul de la Erfurt. Acest program a reprezentat un pas înainte în comparație cu programul de la Gotha (1875). La baza lui a fost pusă teoria marxistă a pieirii inevitabile a modului de producție capitalist și a înlocuirii lui cu modul de producție socialist; programul sublinia necesitatea pentru clasa muncitoare de a duce luptă politică, arăta rolul partidului ca conducător al acestei lupte etc. Dar și programul de la Erfurt conținea o serie de concesiuni serioase făcute oportunistului. F. Engels a făcut o critică amplă proiectului de program de la Erfurt (în lucrarea sa „Cu privire la critica proiectului de program social-democrat din 1891”, apărută în „Die Neue Zeit”, 1891, vol. II, fascicula 1); aceasta era de fapt o critică la adresa oportunistului întregii Internaționale a II-a, pentru ale cărei partide programul de la Erfurt era un fel de model. Dar conducerea social-democrației germane a ascuns masele de partid critica făcută de Engels, iar principalele lui observații n-au fost luate în considerare la elaborarea textului definitiv al programului. Faptul că în program nu se spune nimic despre dictatura proletariatului, — principală lipsă a programului de la Erfurt, a fost considerat de V. I. Lenin ca o concesie lașă făcută oportunistului. — 73.
- 36 Nota la capitolul al zecelea din „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică” a fost scrisă de V. I. Lenin pe niște foi separate, în timp ce lucra la manuscrisul acestei broșuri.

În manuscrisul notei, Lenin a făcut următoarea însemnare : „De introdus în § 10“. În prima ediție a broșurii, această notă nu a fost inclusă, după cum nu a fost inclusă nici în 1907, cu prilejul publicării broșurii în culegerea „În 12 ani“. Nota a fost publicată pentru prima oară în 1926, în „Culegeri din Lenin“, vol. V. În ediția a 4-a a Operelor lui V. I. Lenin, ea a fost inclusă în textul broșurii după capitolul al 10-lea, potrivit însemnării făcute de V. I. Lenin. În volumul de față ea e la fel ca în ediția a 4-a. — 73.

- 37 Vezi K. Marx și F. Engels. *Ausgewählte Briefe*, Dietz Verlag, 1953, pag. 563—565. — 73.
- 38 În nr. 3 al ziarului „Proletarii“ a apărut articolul lui V. I. Lenin „Despre guvernul revoluționar provizoriu“ (articolul al 2-lea) (vezi Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 240—248). În acest articol, el citează lucrarea lui F. Engels „Bakuniștii la lucru. Note despre insurecția din vara anului 1873 din Spania“ (apărută în „Der Volkstaat“ nr. 105—107 din 1873), în care Engels critică rezoluția bakuniștilor, menționată de Lenin. — 80.
- 39 „Credo“ — simbol de credință, program, expunere a concepției despre lume. Sub această denumire a devenit cunoscut documentul publicat în 1899 de grupul „economistilor“. Autorii „Credo“-ului au fost E. D. Kuskova și S. N. Prokopovici, care mai târziu au devenit membri ai partidului cadet, iar după Revoluția Socialistă din Octombrie emigranți albi. În acest document erau expuse concepțiile oportuniste ale „economistilor“, care negau rolul politic de sine stătător al proletariatului și necesitatea unui partid politic al clasei muncitoare. „Economistii“ considerau că de lupta politică trebuie să se ocupe burghezia liberală. Ei limitau sarcinile și amploarea mișcării muncitorești la lupta economică împotriva patronilor și a guvernului, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai în cadrul societății burgheze. Răspândirea acestor idei oportuniste constituia o primejdie serioasă și amenința să transforme proletariatul într-o anexă politică a burgheziei.
- V. I. Lenin, care în acea perioadă se afla în deportare în satul Șuşenskoe, districtul Minusinsk, gubernia Ienisei, în august 1899, după ce a primit din Petersburg, prin sora sa A. I. Ulianova-Elizarova, „Credo“-ul, a dat îndată o ripostă hotărâtă „economistilor“. El a scris „Protestul social-democraților din Rusia“ (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 157—170).
- Proiectul „Protestului“ împotriva „Credo“-ului bernsteiniștilor ruși a fost discutat la o adunare ținută în satul Ermakovskoe (locul de deportare al lui A. A. Vaneev, P. N. Lepeșinski, M. A. Silvin ș.a.), la care au participat 17 social-democrați deportați în districtul Minusinsk. „Protestul“ a fost adoptat în unanimitate și semnat de V. I. Lenin, N. K. Krupskaja,

V. V. Starkov, A. M. Starkova, G. M. Krjijanovski, Z. P. Krjijanovskaia-Nevezorova, F. V. Lengnik, E. V. Baramzin, A. A. Vaneev, D. V. Vaneeva, M. A. Silvin, V. K. Kurnatovski, P. N. Lepeșinski, O. B. Lepeșinskaia și de muncitorii petersburghezi O. A. Engberg, A. S. Șapovalov și N. N. Panin: La „Protest“ s-au raliat și I. L. Prominski, M. D. Efimov, Cekalski și Kovalovski, care nu luaseră parte la adunare, precum și colonia de deportați din Turuhansk (I. O. Martov și alții). Împotriva „Credo“-ului „economistilor“ a luat, de asemenea, atitudine și colonia celor 17 social-democrați deportați în orașul Orlov, gubernia Veatka (V. V. Vorovski, N. E. Bauman, A. N. Potresov și alții).

„Protestul“ a jucat un rol de seamă în lupta împotriva „economistilor“. El a avut o importanță imensă în dezvoltarea gândirii marxiste și în construirea partidului marxist în Rusia. — 82.

- 40 „*Raboceaia Misl*“ — ziar, organ al „economistilor“; a apărut din octombrie 1897 pînă în decembrie 1902. Au apărut 16 numere. Primele două numere au fost tipărite la mimeograf, la Petersburg; numerele 3—11 au apărut în străinătate, la Berlin; numerele 12, 13, 14 și 15 au fost tipărite la Varșovia; ultimul număr — 16 — a apărut în străinătate. Ziarul a avut ca redactori responsabili pe K. M. Tahtarev și alții.

Critica concepțiilor propagate de ziarul „*Raboceaia Misl*“, care erau o variantă rusă a oportunismului internațional, a fost făcută de V. I. Lenin în articolul său „O orientare retrogradă în social-democrația rusă“ și în cartea „Ce-i de făcut?“ (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 235—267, și vol. 6, pag. 1—190), precum și într-o serie de articole publicate în ziarul „*Iskra*“. — 82.

- 41 Este vorba de cele spuse de Marx în lucrarea sa „Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 1, Editura politică, 1960, ediția a II-a, pag. 424). — 82.

- 42 „*L'Humanité*“ — cotidian fondat în 1904 de J. Jaurès, ca organ al Partidului socialist francez. În 1905 ziarul a salutat revoluția care începuse în Rusia și a exprimat solidaritatea poporului francez „cu națiunea rusă, care-și înfăptuiește al său 1789“. Redacția ziarului a organizat strîngerea de fonduri în vederea sprijinirii revoluției ruse. În anii primului război mondial (1914—1918), ziarul s-a aflat în mâinile aripii de extremă dreaptă a Partidului socialist francez și s-a situat pe o poziție șovinistă.

În 1918, în fruntea ziarului, ca director politic, a venit Marcel Cachin, militant de seamă al mișcării muncitorești franceze și internaționale. În anii 1918—1920, ziarul s-a ridicat împotriva politicii imperialiste a guvernului francez, care își trimitea forțele armate să lupte împotriva Țării sovietice. Începînd din decembrie 1920, după scindarea Partidului socialist

francez, la Congresul de la Tours, și întemeierea Partidului Comunist Francez, ziarul a devenit Organul Central al acestuia din urmă partid.

La începutul celui de-al doilea război mondial, în august 1939, ziarul a fost interzis de guvernul francez și a trecut în ilegalitate. În perioada când Franța a fost ocupată de trupele hitleriste (1940—1944), ziarul a apărut ilegal și a jucat un mare rol în lupta pentru eliberarea țării de sub jugul cotropitorilor fasciști.

În perioada de după război, ziarul duce o luptă neobosită pentru consolidarea independenței naționale a țării, pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare, pentru întărirea păcii și a prieteniei între popoare, pentru democrație și progres social. — 84.

- 43 Este vorba de intrarea lui Louis-Eugène Varlin, militant de seamă al mișcării muncitorești franceze și al Internaționalei I, în Consiliul Comunei din Paris în anul 1871. — 95.

- 44 Este vorba de *Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.*, care a avut loc între 17 (30) iulie și 10 (23) august 1903. Primele 13 ședințe s-au ținut la Bruxelles. Apoi, din cauza persecuțiilor polițieneste, el s-a mutat la Londra.

Congresul a fost pregătit de „Iskra“, care, sub conducerea lui Lenin, a desfășurat o muncă vastă pentru unirea social-democraților din Rusia pe baza principiilor marxismului revoluționar.

La congres au participat 43 de delegați cu vot deliberativ, reprezentând 26 de organizații (grupul „Eliberarea muncii“, organizația „Iskrei“, Comitetul din străinătate și Comitetul central al Bundului, „Liga din străinătate a social-democrației revoluționare ruse“, „Uniunea social-democraților ruși din străinătate“ și 20 de comitate și uniuni social-democrate din Rusia). Întrucât unii delegați dispuneau de două voturi, numărul voturilor deliberative la congres s-a ridicat la 51. Congresul nu avea o compoziție omogenă. La lucrările lui au participat nu numai adepții ai „Iskrei“, ci și adversarii ai ei, precum și elemente nestatornice, șovăielnice. Principalele probleme ale congresului au fost adoptarea programului și a statutului partidului și alegerea centrelor lui conducătoare. Lenin și adepții săi au desfășurat în cadrul congresului o luptă hotărâtă împotriva oportuniștilor.

Proiectul de program al partidului, elaborat de redacția „Iskrei“, și îndeosebi teza cu privire la rolul conducător al partidului în mișcarea muncitorească, punctul cu privire la necesitatea cuceririi dictaturii proletariatului și partea agrară a programului au constituit ținta unor atacuri înverșunate din partea oportuniștilor. Congresul a dat o ripostă oportuniștilor și a aprobat în unanimitate (cu o abținere) programul partidului, în care erau formulate atât sarcinile imediate ale proletariatului în iminenta revoluție burghezo-democratică (programul-minimum) cât și sarcinile legate de victoria revoluției socialiste și de instaurarea dictaturii proletariatului (programul-maximum). Pentru prima

oară în istoria mișcării muncitorești după moartea lui Marx și Engels, a fost adoptat un program revoluționar în care, la insistențele lui Lenin, lupta pentru dictatura proletariatului a fost proclamată drept sarcină fundamentală a partidului clasei muncitoare.

În cursul dezbaterilor pe marginea statutului partidului s-a dat o luptă aprigă în problema principiilor organizatorice care trebuiau să stea la baza construirii partidului.

Lenin și adepții săi luptau pentru crearea unui partid revoluționar combativ al clasei muncitoare și considerau că este necesar să se adopte un statut care să îngreuiască tuturor elementelor nestatornice și șovăitoare intrarea în partid. De aceea textul primului paragraf al statutului, așa cum l-a formulat Lenin, prevedea că, pentru ca cineva să fie considerat membru de partid, trebuie nu numai să recunoască programul și să sprijine materialmente partidul, ci să și facă parte dintr-una din organizațiile lui. Martov a prezentat la congres o formulare proprie a acestui paragraf, potrivit căreia, pentru ca cineva să fie considerat membru de partid, i se cerea, pe lângă recunoașterea programului și sprijinirea materială a partidului, numai un sprijin personal acordat cu regularitate partidului, sub conducerea uneia dintre organizațiile lui. Formularea lui Martov, care înlesnea intrarea în partid a tuturor elementelor nestatornice, a fost sprijinită la congres nu numai de antiiskriști și de „mlaștină” („centru”), ci și de iskriștii nestatornici, și a fost adoptată de congres cu o neînsemnată majoritate de voturi. În ansamblu însă, congresul a adoptat statutul elaborat de Lenin. Congresul a adoptat și o serie de rezoluții în problemele tactice.

La congres s-a produs o sciziune între partizanii consecvenți ai orientării iskriste (leniniștii) și iskriștii „nestatornici” (partizanii lui Martov). Partizanii orientării leniniste, care au obținut majoritatea de voturi la alegerea instituțiilor centrale ale partidului, au început să fie numiți bolșevici, iar partizanii lui Martov, care au rămas în minoritate, menșevici.

Congresul a avut o mare importanță pentru dezvoltarea mișcării muncitorești din Rusia. El a lichidat metodele primitive și spiritul de cerc în mișcarea social-democrată și a creat în Rusia un partid revoluționar marxist, partidul bolșevic. „Bolșevismul ca un curent de gândire politică și ca partid politic există din 1903”, scria Lenin (Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 8).

Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., creînd partidul proletar de tip nou, care a devenit un model pentru marxiștii revoluționari din toate țările, a constituit un punct de cotitură în mișcarea muncitorească internațională. — 96.

45 Este vorba de „statutul de organizare”, adoptat de conferința de la Geneva din 1905 a menșevicilor. Lenin a criticat acest „statut” și în articolul său „Al treilea pas înapoi” (vezi Opere complete, vol. 10, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 315—325),

precum și în „Prefața la broșura «Muncitorii despre sciziunea din partid»” (vezi volumul de față, pag. 155—161). — 97.

- 46 Vezi K. Marx. „Luptele de clasă în Franța. 1848—1850” (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, Editura politică, 1960, pag. 88). — 99.
- 47 *Sindicatul hirsch-dunckeriste* — organizații sindicale reformiste din Germania, întemeiate în 1868 de M. Hirsch și F. Duncker, militanți ai partidului burghez progresist. Propovăduind ideea „armoniei” între interesele muncii și cele ale capitalului, organizatorii sindicatelor hirsch-dunckeriste considerau admisibilă primirea în sindicate nu numai a muncitorilor, ci și a capitaliștilor, și negau utilitatea luptei greviste. Ei susțineau că salvarea muncitorilor de jugul capitalist este posibilă în cadrul societății capitaliste cu ajutorul legislației statului burghez și cu sprijinul organizației sindicale; ei considerau că principala sarcină a sindicatelor este aceea de a servi drept mediatoare între muncitori și patroni și de a acumula fonduri bănești. Atitudinea negativă față de greve făcea din sindicatele hirsch-dunckeriste niște organizații de spărgători de grevă; activitatea lor se limita mai ales la casele de ajutor reciproc și la organizațiile cultural-educative. Sindicatul hirsch-dunckeriste, care au ființat până în mai 1933, nu au reprezentat niciodată o forță importantă în mișcarea muncitorească din Germania, cu toate eforturile burgheziei și cu tot sprijinul dat de organele guvernamentale. În 1933, militanții oportuniști din sindicatele hirsch-dunckeriste au intrat în „Frontul muncii” fascist. — 107.
- 48 „*Rassvet*” — cotidian liberal legal; a apărut la Petersburg de la 1 (14) martie până la 29 noiembrie (12 decembrie) 1905. — 107.
- 49 Articolul lui F. Engels „*Bakuniștii la lucru. Note despre insurrecția din vara anului 1873 din Spania*”, apărut în „*Der Volkstaat*” nr. 105—107 din 1873, a fost tradus în limba rusă sub îngrijirea lui Lenin și a apărut în 1905, la Geneva, într-o broșură editată de C.C. al P.M.S.D.R., iar în 1906 a fost reeditat la Petersburg.
- „*Adresa Organului Central către Liga comuniștilor*”, scrisă de K. Marx și F. Engels în martie 1850, a fost publicată în limba rusă în 1906, ca anexă la broșura lui K. Marx „*Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia*”; broșura a fost scoasă de editura „*Molot*” din Petersburg (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, Editura politică, 1960, pag. 263—273). — 110.
- 50 „*Zarea*” — revistă politică-științifică marxistă; a apărut legal în anii 1901—1902 la Stuttgart, fiind editată de redacția „*Iskrei*”. În total au apărut patru numere (dintre care unul dublu): nr. 1 — în aprilie 1901 (de fapt la 23 martie st. n.); nr. 2—3 — în decembrie 1901; nr. 4 — în august 1902. Sarcinile revistei au fost stabilite în „*Proiectul de declarație al redacției ziarului «Iskra» și revistei «Zarea»*”, scris de V. I. Lenin în Rusia (vezi Opere

complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 315—325). În 1902, pe vremea divergențelor și conflictelor ivite în cadrul redacției ziarului „Iskra” și revistei „Zarea”, Plehanov a prezentat un proiect în care preconiza separarea revistei de ziar (el urmînd să-și asume redactarea revistei), dar această propunere n-a fost acceptată, și cele două publicații au continuat să aibă o redacție comună.

Revista „Zarea” a adoptat o atitudine critică față de re-vizionismul internațional și față de cel rus și a apărut bazele teoretice ale marxismului. În paginile ei au fost publicate lucrările lui Lenin: „Note ocazionale”, „Prigonitorii zemstvelor și Hanibalii liberalismului”, „D-nii «critici» în problema agrară” (primele patru capitole ale lucrării „Problema agrară și critica lui Marx”), „Cronica internă”, „Programul agrar al social-democrației ruse”, precum și lucrările lui G. V. Plehanov: „Critica criticilor noștri. Partea I. D-l P. Struve în rolul de critic al teoriei dezvoltării sociale a lui Marx”, „Cant împotriva lui Kant, sau testamentul d-lui Bernstein” și altele. — 112.

- 51 Textul care urmează după cuvintele: „Abuzul de cuvinte este un fenomen foarte frecvent în politică...” pînă la paragraful care începe cu cuvintele: „Am arătat...” nu a fost inclus în textul broșurii „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică”, editată în 1905; el nu a fost inclus nici în textul culegerii „În 12 ani”, în care această lucrare a lui V. I. Lenin a fost publicată în 1907. Acest text a fost publicat pentru prima oară în ziarul „Pravda” nr. 112 din 22 aprilie 1940. În ediția a patra a Operelor lui V. I. Lenin, el a fost tipărit după manuscris. La fel se publică și în ediția a cincea a Operelor. — 114.
- 52 Vezi K. Marx. „Războiul civil din Franța”, Editura politică, 1960. — 115.
- 53 „*Moskovskie Vedomosti*” — unul dintre cele mai vechi ziare rusești; a început să apară în 1756, editat fiind de Universitatea din Moscova (la început sub forma unei foi de format redus). Între 1863 și 1887, redactor-editor al ziarului „*Moskovskie Vedomosti*” a fost M. N. Katkov, ultrareacționar și șovinist. În această perioadă, ziarul a devenit un organ monarhist-naționalist, exponent al vederilor celor mai reacționare pături ale moșierimii și clerului; începînd din 1905, ziarul „*Moskovskie Vedomosti*” a devenit unul dintre principalele organe de presă ale ultrareacționarilor. A apărut pînă la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. — 116.
- 54 V. I. Lenin se referă la introducerea lui Fr. Mehring la lucrarea „*Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle, Herausgegeben von Franz Mehring*”, Band III, Stuttgart, 1902, S. 53 („Din scrierile postume ale lui Karl Marx, Friedrich Engels și Ferdinand Lassalle, apăru-

te sub îngrijirea lui Franz Mehring", vol. III, Stuttgart, 1902, pag. 53). (Vezi „K. Marx și F. Engels în epoca revoluției germane (1848—1850). Studii și articole, adunate de Fr. Mehring", 1926, pag. 53).

Mai departe, la pag. 124—125 din volumul de față, Lenin citează aceeași introducere a lui Fr. Mehring (op. cit., pag. 81—82). — 118.

55 K. Marx. „Criza și contrarevoluția“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 452). — 119.

56 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 43. — 119.

57 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 44. — 120.

58 V. I. Lenin citează din articolul lui F. Engels „Adunarea de la Frankfurt“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 14).

Faptul că articolul de mai sus aparține lui F. Engels a fost stabilit cu prilejul pregătirii volumului 5, ediția a II-a, al Operelelor lui K. Marx și F. Engels. — 120.

59 F. Engels. „Dezbaterile de la Berlin cu privire la revoluție“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 70—71). — 121.

60 K. Marx. „Proiectul de lege cu privire la desființarea servitutiilor feudale“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 317). — 123.

61 *Organul Uniunii muncitorilor din Colonia* purta la început denumirea de „Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln“ („Ziarul Uniunii muncitorilor din Colonia“) și avea ca subtitlu: „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit“ („Libertate, frăție, muncă“). Ziarul a apărut din aprilie până în octombrie 1848 — la început, până în iulie 1848, sub îngrijirea lui A. Gottschalk, iar apoi sub îngrijirea lui J. Moll, ambii membri ai Ligii comunistilor. În total au apărut 40 de numere. În paginile ziarului era analizată activitatea Uniunii muncitorilor din Colonia și a altor uniuni ale muncitorilor din Provincia renană. După încetarea apariției acestui organ, Uniunea muncitorilor din Colonia a reluat, la 26 octombrie, editarea ziarului sub denumirea de „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit“. Sub această denumire, ziarul a apărut, cu o mică întrerupere, până la 24 iunie 1849. Au apărut 32 numere. — 124.

62 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 6, pag. 475, 651, 652, 657—658. — 125.

63 *Liga comunistilor* — prima organizație comunistă internațională a proletariatului; a luat ființă la începutul lunii iunie 1847 și și-a încetat existența la 17 noiembrie 1852. Liga comunistilor a

fost înființată pe baza Ligii celor drepte, care a fost organizată de muncitori și de meseriași pe la mijlocul deceniului al 4-lea al secolului al XIX-lea și care a acționat ilegal în diferite țări din Europa. La începutul anului 1847, fruntașii acestei Ligi s-au convins de justetea concepțiilor lui Marx și Engels și le-au propus să intre în Ligă, să ia parte la reorganizarea ei și să elaboreze programul Ligii. Marx și Engels au acceptat această propunere.

La începutul lunii iunie 1847 a avut loc la Londra congresul Ligii celor drepte, care a intrat în istorie ca primul congres al Ligii comuniștilor. Congresul a pus la baza activității Ligii principiile teoriei revoluționare a lui Marx și Engels. La lucrările congresului a participat Engels. Noul statut, la a cărui elaborare Engels a avut o parte activă, a definit clar scopurile finale ale mișcării comuniste și a înlăturat punctele care imprimau organizației un caracter complotist; la baza organizării Ligii au fost puse principiile democratice. Statutul a fost definitiv aprobat la Congresul al II-lea al Ligii comuniștilor, care s-a ținut la Londra între 29 noiembrie și 8 decembrie 1847 și la lucrările căruia au participat Marx și Engels. Congresul a însărcinat pe Marx și Engels să elaboreze un manifest, care a fost publicat în februarie 1848 și care este cunoscut în lumea întreagă sub titlul: „Manifestul Partidului Comunist”. În timpul revoluțiilor burghezo-democratice care au avut loc în Franța și Germania în anii 1848—1849, numeroși militanți ai Ligii comuniștilor au participat la lupta clasei muncitoare. La 17 noiembrie 1852, curînd după procesul comuniștilor de la Colonia, la propunerea lui Marx, Liga s-a autodizolvat.

Liga comuniștilor a avut un mare rol istoric ca școală a revoluționarilor proletari, ca germen al partidului proletar și ca precursor al Asociației Internaționale a Muncitorilor (Internaționala I). — 126.

- 64 Este vorba de articolul lui G. V. Plehanov „Este oare cu putință?”, publicat în ziarul „Tovarișci” nr. 381 din 26 septembrie (9 octombrie) 1907.

„Tovarișci” — cotidian burghez; a apărut la Petersburg de la 15 (28) martie 1906 pînă la 30 decembrie 1907 (12 ianuarie 1908).

Formal, ziarul nu era organul vreunui partid, în realitate însă era organul cadejilor de stînga. La acest ziar au colaborat îndeaproape S. N. Prokopovici și E. D. Kuskova. Au colaborat și menșevici. — 127.

- 65 F. Engels. „Contribuții la istoria Ligii comuniștilor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 380—381). — 127.

- 66 Articolul „Comuna din Paris și sarcinile dictaturii democratice” a fost publicat în ziarul „Proletarii” nr. 8 din 17 (4) iunie 1905. Nu s-a putut stabili cine este autorul acestui articol. În el se

CUPRINS

Prefață	VII
-------------------	-----

1905

DOUĂ TACTICI ALE SOCIAL-DEMOCRAȚIEI ÎN REVOLUȚIA DEMOCRATICĂ	1—127
--	-------

Prefață	3
-------------------	---

1. O problemă politică vitală	8
---	---

2. Ce ne dă rezoluția Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. cu privire la guvernul revoluționar provizoriu?	11
--	----

3. Ce se înțelege prin „victoria hotărâtoare a revoluției asupra țarismului”?	18
---	----

4. Lichidarea regimului monarhic și republica	24
---	----

5. Cum trebuie „împinsă înainte revoluția”?	30
---	----

6. Din care parte este amenințat proletariatul de pericolul de a se pomeni cu mâinile legate în lupta împotriva burgheziei inconsecvente?	33
---	----

7. Tactica „înlăturării conservatorilor de la guvern”	47
---	----

8. Osvojođenismul și neoiskrismul	52
---	----

9. Ce înseamnă a fi un partid de extremă opoziție în timpul revoluției?	60
---	----

10. „Comunele revoluționare“ și dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii . . .	64
11. O comparație fugitivă între unele rezoluții ale Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. și ale „conferinței“	74
12. Se va micșora oare amploarea revoluției democratice dacă burghezia se va îndepărta de ea? . . .	79
13. Încheiere. Vom cuteza noi să învingem? . . .	90
Postfață. Încă o dată osvobojdenismul, încă o dată neokrismul	102
I. De ce laudă realiștii liberali burghezi pe „realiștii“ social-democrați?	—
II. O nouă „adâncire“ a problemei de către tov. Martînov	109
III. Prezentarea vulgară burgheză a dictaturii și concepția lui Marx despre dictatură	118
*PARTEA FINALĂ A ARTICOLULUI „COMUNA DIN PARIS ȘI SARCINILE DICTATURII DEMOCRATICE“	128
REVOLUȚIA NE ÎNVAȚĂ	129—139
FURIE NEPUTINCIOASĂ	140—144
PROLETARIATUL LUPTĂ, BURGHEZIA SE FURIEȘEAZĂ LA PUTERE	145—154
*PREFAȚĂ LA BROȘURA „MUNCITORII DESPRE SCIZIUNEA DIN PARTID“	155—161
BOICOTAREA DUMEI LUI BULIGHIN ȘI INSURRECȚIA	162—170
*NOTĂ LA REZOLUȚIA CONFERINȚEI ORGANIZAȚIILOR DIN STRĂINĂTATE ALE P.M.S.D.R.	171

* Cu asterisc sînt notate titlurile date de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. — *Nota red.*